

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET DÖNEMİ ETNOGRAFYA ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK:
ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet Avcı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Necdet Aysal

Ankara-2017

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

CUMHURİYET DÖNEMİ ETNOGRAFYA ÇALIŞMALARINA BİR ÖRNEK:
ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

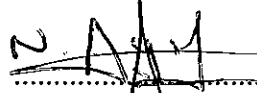
Doç. Dr. Necdet Aysal

Tez Jürisi Üyeleri

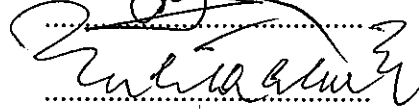
Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Necdet AYSAL

Prof. Dr. Cengiz DÖNMEZ

Prof. Dr. M. Muhtar KUTLU

Tez Sınavı Tarihi

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Fransız ihtilali ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik akımı sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel hayatı etkilemiş ve şekillendirmiştir. Kültür bilimi olan etnografya da milliyetçilik akımından etkilenmiş ve şekillenmiştir. Etnografya gelişimini büyük ölçüde milliyetçilik sonrası oluşan ulus devlet anlayışına borçludur. Coğrafi keşiflerle birlikte yeni keşfedilen coğrafyaları ve toplumları kayıt altına alma ve kendisi üzerinden kıyaslama yaparak kendini yeniden inşa eden batı etnografyayı öteki üzerinden kimlik tanımlaması yapmıştır. Egemenliği altında birçok milleti barındıran Osmanlı imparatorluğunda milliyetçilik akımlarından etkilenmiştir. Osmanlı imparatorluğunun ekonomik ve siyasi olarak zayıflaması ile baş gösteren isyanlar milliyetçilik düşüncesinden fazlası ile etkilenmiş ve isyanlar sonrası kurulan yeni devletler ulus devlet anlayışı üzerine inşa edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunu yaşatmak için düşünülmüş olan Osmanlıcılık ve İslamcılık düşünceleri imparatorluğun dağılmasına engel olamamıştır. Osmanlı Devletinin asli unsuru olan Türkler, İmparatorluk dağılınca Türk Milliyetçiliği ve Türk Ulusu anlayışı üzerine bina etmeye çalıştıkları Türkiye Cumhuriyetini kurmuştur. Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk'ün işaret ettiği üzere Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temeli Kültür olacaktır. Milli kültürü ve milli kimliği inşa ederken bilimsel alan Etnografya, Antropoloji ve Arkeoloji olacaktır. Tez konusu olan Ankara Etnografya Müzesi mimari ve içerik açısından milliği temsil etmektedir. Yeni kurulan Cumhuriyetin yeni başkenti Ankara'da yapılan ilk müze binası milli bir mimari anlayışla yapılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilk beş yılında yapılan Etnografya Müzesi milliyetçilik fikirleri öncülüğünde yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nin parçalanmaya başlamasıyla daha sonra kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri ulus devlet fikri üzerine kurulmuştur. Bu fikrin gereği olarak da düşünür ve devlet adamları kurumları aynı doğrultuda tasarlamaya çalışmışlardır. Bu düşüncenin bir yansıması da Ankara Etnografya müzesidir. Tezimizde çok uluslu bir devlet Osmanlı Devleti'nin bakiyesi üzerinden ulus devlet fikri ile inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti'nin asli unsuru olan Türk milletine geçmişini ortaya çıkarma (tarih) ve milletin köklerini ortaya koyarak, ortak tarih ve kültür üzerinden mazi ve kader birliği düşüncesinin inşa edilmesi amacıyla Ankara Etnografya Müzesi ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Etnografya

alışmaları incelenmiştir. Bu sre zarfında ülkemizde bu fikre hizmet eden kişi ve kurumlara değinilmiştir.

ABSTRACT

Rising ideology which is nationalism was born with French revolution and this ideology of nationalism made an effect to human of social, political, cultural life. This in addition, nationalism effect and give positive view to Cultural science which is ethnography was developing process by means of nationalism. So nationalism and nation state important truly based on ethnography. Such that ethnography was development by nation state during and after the Geographic discoveries lots of discovered area. So that lots of society was chain by ethnography. Reviving on itself of West state which homologize this process under favour of ethnography. This during the process was born social identity. Ottoman empire has got lots of nation and cultural society. So nationalism effect to Ottoman empire in terms of political and cultural social facts. Ottoman empire lose the power of economical and political due to nationalism, there are lots of insurrection in Ottoman empire due to nationalism. After that collapsed to Ottoman empire. After the emerging developments lots of establish a state. This states idea is Nation - state. Ottoman empire have got primary component which is Turkish nation. So establish a state of Turkish republic base field to Turkish nation by M.Kemal Atatürk. This state's and Atatürk's idea which is nationalist make nationalist culture and nationalist identity. This ideas, foundation and search of science which during the World scientific area are ethnography, anthropology, archaeology. Ethnography museum which is this is subject nationalist fact in the sense of architecture and content. So, this matter ideas from these and point of first build was Turkish ethnography museum in the new which is Turkish state. This build idea is national and cultural identity. This build was first five years of Turkish republic by state.

The found nations of the young Republic of Turkey was established later the Ottoman Empire began to crumble was founded on the idea of the nation state. As thinkers and states men of this idea should have tried to design institutions in the same direction. A reflection of this idea is the Ankara Ethnography Museum. Thesis of US multinational state of the Ottoman Empire balance out the nation - state idea with the essential elements of the built Republic of Turkey history of the Turkish nation (date) creating and putting out the roots of the nation, in order to build a common history and the past and fate of the union thought through culture

Ethnographic studies have examined the legitimacy until today. During this time our country was mentioned in the people and institutionsh at serve this idea.

ÖNSÖZ

Etnografya coğrafi keşiflerle ortaya çıkmıştır. Keşifler döneminde, Batı dünyasının ilk defa tanıştığı, gördüğü toplumları tanımlamak ve kendisinden farklı olduğunu ortaya koymak olarak kullanılmıştır. Etnografya ilk başlarda ötekinin tanımı olarak kullanılırken, Fransız İhtilali ile birlikte, ilk defa Avrupa’da ortaya çıkan Ulus Devletlerin ideolojilerinin içeriğini doldurmak için kullanılmıştır.

Ulus devletlerin inşa edildiği, edilmeye çalışıldığı 20. ve 21. yüzyılda bu inşa sürecinde kendine özgü bilimsel oluşumları da doğurmuştur. Antropoloji, insanın ötekini tanıma ve öteki karşısında kendisini tanımlamasıdır. Özellikle coğrafi keşiflerle birlikte yeni tanınan coğrafyaların toplumlarını kayıt altına alma amacıyla doğmuştur. Antropoloji bilimsel alan olarak etnoloji ve etnografyadan yeni de olsa hemen hemen hepsinin gelişim göstermesi ve bir bilimsel disiplin olabilmesi milliyetçilik ve Ulus-Devlet fikirleriyle ve kurulan bu devletlerle gelişim göstermiştir. Bu bilimlerin Türkiye’de ortaya çıkışı ve gelişimi genel olarak batı dünyası ile aynı dinamikler ve fikirler üzerinden gelişim göstermiştir. Fransız İhtilâli’nin fikri etkileri ve endüstrileşmeyle birlikte ortaya çıkan modern ulus devlet yapılarının insan unsurunu tanımlarken, öteki üzerinden kendi ulusunun sosyal, siyasal ve iktisadi başta olmak üzere bütün alanlardaki farklılıklarını ve gelişmişlik düzeyini ortaya koyup, sergilemek; ortak bir geçmiş, ortak bir ideal düşüncesini oturtmak için kullanılmıştır.

Çok uluslu bir yapıya sahip olan Osmanlı devletinin son yıllarında kurtuluş çaresi olarak görülen Türk milliyetçiliği fikrinin içeriğini kültürel malzemeler oluşturmaktadır. İttihat Terakki Fırkasının 1917 cemiyet programında kabul edilen etnografya, milli müze, hars müzesi kavramları, kurtuluşun Türk Milletine gitmekle gerçekleşeceği inancının yansımasıdır. Etnografya, Milli Müze ve Hars kavramları tıpkı Avrupa’da olduğu gibi ülkemizde de milliyetçilik ve ulusçuluk anlayışı ile gelişim göstermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli kültürdür.” şeklinde sözleri, devletin inşa sürecinde temel unsurun kültür olacağını ortaya koymaktadır. Osmanlı Devleti’nin parçalanmaya başlamasıyla daha sonra kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti’nin temelleri ulus-devlet fikri üzerine

kurulmuştur. Bu fikrin gereği olarak da düşünür ve devlet adamları, kurumları aynı doğrultuda tasarlamaya çalışmışlardır. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde bilimsel olarak ortaya konmaya çalışılan Etnografya, Osmanlı çatısı altında yaşayan bütün unsurların özelliklerinin araştırılıp ortaya konulması şeklinde tezahür etmiştir. Monarşiden Cumhuriyet'e geçmiş, ümmet toplumdan ulus olma yoluna girmiş bir ülkenin, ana unsuru ve sahibi olan Türk Milleti'nin ötekilerden farklı olduğunu ve bu bağlamda Türk Milleti'ni farklı kılan bütün somut ve soyut ürünlerin araştırılması, sergilenmesi ve bir ulus bilinci oluşturulması düşüncesi ön plana çıkmıştır.

Bu düşüncenin bir yansıması da Ankara Etnografya müzesidir. Tezin konusunu ülkemizde etnografyanın nasıl anlaşıldığı ve bilimsel gelişim gösterdiği, Ankara Etnografya Müzesinin kurulduğu dönemde bu müzenin hangi düşüncenin ürünü olduğu ve müzeyi kuran kadroların fikirleri ortaya konacaktır.

Çalışmamızda tezimizin üzerinde temellendiği etnografya, kültür, müze, antropoloji, milli kültür ve tarih kültür ilişkisi kavramlarının açıklaması yapıldıktan sonra ulus-devlet oluşturma sürecinde etnografyanın gelişimi üzerinde durulmuştur. Ardından Ülkemizdeki etnografya çalışmaları ve Ankara Etnografya Müzesinden bahsedilmiştir.

Tezimin hazırlanması sürecinde beni yönlendiren ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. Necdet AYSAL başta olmak üzere Sayın Prof. Dr. Mesut ÇAPA, Sayın Prof. Dr. Mustafa Muhtar KUTLU, Prof. Dr. Cengiz DÖNMEZ hocalarıma ve Cumhuriyet arşivinin değerli çalışanlarına teşekkür ediyorum ve saygılar sunuyorum.

Ahmet AVCI

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.Folklor ve Etnografya Kavramları Üzerine.....	5
1.1.Antropoloji.....	5
1.2.Cumhuriyetin İlk Yıllarında Antropolojiye Bakış	8
1.3.Etnografya ve Etnoloji	13
1.4.Folklor/Halkbilim	15
1.5.Milliyetçilik, Ulus. Kimlik, Milli Kültür, Etnografya.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İLK ETNOGRAFYA ÇALIŞMALARI

2.1.Türk Yazınında Etnografya 'ya Dair İlk Yazılar	22
2.2.Türkçü Kurumlar da Etnografya Çalışmaları	29
2.2.1.Türk Derneği	29
2.2.2.Türk Yurdu Cemiyeti	30
2.2.3.Türk Ocakları	31
2.2.4.Türk Halk Bilgisi Derneği.....	36
2.2.5.Türkiyat Enstitüsü	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ ve MÜZECİLİK

3.1.Türkiye’de Müzecilik.....	39
3.2.Ankara Etnografya Müzesinin Düşünsel Temelleri	43
3.3.İttihat Terakki 1917 Kongresi.....	43
3.4.Birinci Heyeti İlmiye Toplantısı Hars Encümeni Raporu	44
3.5.Gyula Meszaros’un Raporları	45
3.5.1.Gyula Meszaros’un Halk Müzesi Ön Raporu	46
3.5.2.Meszaros’un Birinci Raporu.....	47
3.5.3.Meszaros’un İkinci Raporu	50
3.6.Ankara Etnografya Müzesi	53
3.6.1.Müzeye Arsa Tahsisi.....	53
3.6.2.Müze Binasının Yapılışı.....	54
3.6.3.Müze Binasını Mimari Yapısı	58
3.6.4.Müze’nin Açılışı	60
3.6.5.Müzelik Eserlerin Toplanması	67
3.7.Müzedeki Koleksiyonlar	72
SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	82
EKLER.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	131

KISALTMALAR

a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.y.	Adı geçen yayın
AÜ	Ankara Üniversitesi
bk.	bakınız
bs.	Baskı/Basım
C.	cilt
DT	Doktora Tezi
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafiya Fakültesi
s.	sayfa
S.	Sayı
TİTE	Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü
t.y.	tercüme yayın
Yay.	Yayınları/Yayınevi
YLT	Yüksek Lisans Tezi
y.y.	yüzyıl

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyetini kuran irade, Atatürk'ün önderliğinde muasır medeniyetler seviyesine çıkmış çağdaş bir Türkiye inşa etmek için devlet organizasyonunda ve toplum yapısında köklü devrimler yapmıştır. Yapılan devrimlerin en önemlisi hatta devletin milleti ile dayanışmasını sağlayacak olan kültür devrimidir. Türk Ulusu fikri üzerine dayanan devlet, ulusal kimliği yapılandırabilmek için ulusal kültürü odağa almaktadır. Bütün bu hareketlerin oluşumların temelinde bir millet olabilme ve devleti ayakta tutabilmenin bilinçli ya da simgesel bir çabası vardır. 1900'lerin başına kadar Türkler her zaman kimlik olarak kendilerini Müslüman olarak tanımladılar ve Müslüman kimliği üzerinden devlete bağlılık duydular. İmparatorluktan bir Ulus devlet modelinde kurulan, Türkiye cumhuriyetinin temeli kültür olacaktır. Bu kültür Osmanlı devletinden kalma ümmet anlayışına dayalı, dini uyarlamalar dayalı bir kültür şekillenmesi olmayacaktır. Aksine Atatürk'ün işaret ettiği gibi "muasır medeniyetler" dairesinde itibarlı Milli Türk kültürüne dayanacaktır. Din üzerinden esin almış ve din olarak görülmeye başlanmış masallarından, Din ve ve Türklük ile ilgisi olmayan düşünce ve inançlardan, doğu ve batı etkilerinden arındırılmış ve uzaklaştırılmış, uygun bir kültür¹

Türkiye Cumhuriyeti kültüre devletin temeli sayacak kadar büyük önem vermiştir. "Kültür Birliği"ni ise Türk Milletini meydana getiren unsurlar arasında kabul etmiştir. Atatürk'ün Medeni Bilgiler adlı eseri "Büyük şeyleri yalnız büyük milletler yapar" sözüyle başlar. Kitabın ilk bölümü "Millet" başlığını taşır ve bu başlığın altında şu tanım yer alır: "millet, dil, kültür ve mefkûre birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasi içtimai heyettir."² şeklinde tanımlar. Türk Ulusu fikrini hayata geçirebilmek için yapılacak çalışmaların bilimsel alanı, etnografya, halkbilim ve etnoloji olacaktır. Kültürün bütün unsurlarını araştıran ve sentezleyen Etnografya, Etnoloji ve Antropoloji, batılının kendi tarihini inşa etme çabasının bir sonucu olarak ötekinin bilgisine ulaşmak üzere yaptığı yolculukların

¹ Bozkurt Güvenç, **Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s. 34.

² Müjgân Cınbur, **Atatürk ve Milli Kültür, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1973, s. 13.

neticesinde dūşünsel anlamda varlık göstermiş disiplinlerdir. Bu bilim alanlarının temelinde büyük oranda seyahat edebiyatının varlığından söz etmek mümkün olsa da gelişimini milliyetçi düşünce ye borçludur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk müzeleri mimari yapı, mekân planlaması, koleksiyon ve sergileme biçimi ile milli kimliğin oluşturulması ve tarihi geçmişin meşrulaştırılmasında güçlü görsel araçlar olmuştur.³ Bu günkü adı Anadolu Medeniyetler Müzesi olan, Hitit Müzesi ve Ankara Etnografya Müzelerinin işlevleri ve amaçladıkları gaye benzerlikler göstermektedir. Müzeler kültürün bütün unsurlarını bünyesinde barındırarak ve bunları gelecek nesillere aktarımını sağlamak görevini yerine getiriler. Müze sanatsal etkinliklerin yapıldığı alanlar olmanın ötesinde geçmiş ve gelecek arasında taşıyıcılık yapan, geçmişin hatıralarını saklayıp teşhir eden ve bunları bilimsel olarak sunan yerdir. Günümüzde çeşitlilik gösteren müzeler ulusların kendi gelenek ve göreneklerinden ortaya çıkmış eserleri toplar ve teşhir eder. Müzeler ulusların kimliğine dair simgeleri bünyesinde barındırır ve kimliğin oluşumuna ve devamlılığına katkı sağlar. Genel olarak müzeler ulusların geçmişlerinin derlendiği saklandığı ve teşhir edildiği bunların sonraki kuşaklara aktarıldığı önemli kurumlardır.

Türkiye'nin modernleşme ve ulus-devletleşme tarihinde ve aynı zamanda medeniyet seviyesinin yüksek olduğu düşünölen batıya yakınlaşma sürecinde bilimsel alan en büyük dayanak noktasıdır. Türk modernleşmesi teknolojik gelişmişlik düzeyini ve ekonomik kalkınmışlık seviyesine ulaşmakla birlikte aynı anda toplumsal düşünüş ve zihniyeti yeniden inşa etmektir. Bilimsel yaklaşım ve temellendirmeler bu inşa sürecinin temelini oluşturacaktır. Yeni devletin vatandaşlarının benimseyeceği kimlik bilime uygun olacaktır.⁴19. Yüzyıldan itibaren kurumsallaşan bilim ulus-devletin ihtiyaçlarına göre biçimlenecektir. Bu bağlamda Antropoloji Anadolu'da yaşayan halkların Türk olduğunu ve Türk kültürünün İslam öncesindeki uygarlıkların taşıyıcısı olduğunu ispat edecek bilimsel bir alandır. Tez çalışmasında kavramsal çerçeve içerisinde antropolojiye, etnolojiye ve folklorla dair

³ Dr. Pelin Gürol Öngören, Hitit /Milli Müze Projesi, *Toplumsal Tarih Dergisi*, Sayı 226, 2012, s.22.

⁴ Suavi Aydın, "Cumhuriyetin İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, "Kemalizm", Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 344.

bilgiler verilmesinin temel dayanağı, antropolojinin Türkiye’de ve ilk ortaya çıktığı Avrupa’da ki gelişiminin göstermiş olduğu ideolojik tarafıdır. Bu bilim alanı gelişimini ulus–devletlerin kurulurken kimliklerinin ve devletlerinin kökenlerini antropoloji, arkeoloji, folklor ve etnografya dayandırmalarına borçludur. Bu bilimsel disiplinler kimliği ve ulus–devleti bilimsel olarak ortaya koymuşlardır. Ulus–devletlerin tarih içinde ulusal özü besleyen bir köken arayışına girmeleri gibi, tarih anlayışı ve tarih yazıcılığı da bu anlayış üzerinden yürümüştür. Türkiye’nin kuruluşunda benimsenen modern devletin egemenlik bakımından özü olan ulusal kimlik taşıyacak çerçeve, büyük ölçüde Almanya’da kurumsallaşan arkeoloji–antropoloji metodolojisini izlemiştir. Bu yüzden Cumhuriyetin başlarında klasik tarih yazıcılığı yerine arkeoloji ve antropoloji öne çıkmıştır.⁵ Türk Tarih Tezi, Türklerin Anadolu’da yerleşik bir ulus olduğunu ispatlamak için arkeolojik kazılar ve antropolojik çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar Osmanlı’nın ve son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Derneği, Türk Yurdu, Türk Ocakları vb. sivil kurumlar tarafından yapılmıştır.

Türkiye’de etnografya çalışmaları cumhuriyet öncesinde, birinci dünya savaşına kadar dilsel ve edebi çalışmalarla kendini göstermiştir. Bunlar genellikle etnografyanın adlandırılması ve bilimsel sınırlarının çizildiği yazılardır. Etnografyanın Türkiye’de gelişimi İkinci Meşrutiyetin ilanı sonrasına denk gelmektedir. İkinci Meşrutiyetin ilanı sonrasında meydana gelen Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sonrası devleti kurtaracak yeni formül öteden beri var olan ancak siyasi olarak kullanılmayan Türk Milliyetçiliğidir. İmparatorluğun Türk unsurunun dışındaki bütün unsurlarının ayrılığı, Milliyetçiliğin bilimsel alanı olan etnografya çalışmalarının önemi artmıştır. Etnografik çalışmalar, Rusya üzerinden gelen Türkçü aydınlarında bulunduğu sivil cemiyet ve dernekler üzerinden yoğunlaşmıştır. Türkiye’deki etnografya çalışmaları ve etnografya müzesine giden sürecin anlaşılabilmesi için bu cemiyet ve derneklerin çalışmalarının niteliği ve bu çalışmaların amaçları tezin ikinci bölümünde ayrıntıları ile ortaya konacaktır.

Küreselleşmekte olan dünyada her ne kadar tüm değerler tekleşmiş gibi gözükse de yine de her toplumun onu bir başkasından ayıran nitelikleri

⁵ Aydın, a.g.e., s. 348.

bulunmaktadır. Her milletin kendine ait millî değerleri, zenginlikleri bulunmaktadır. Bu zenginliklerin de yaşatılması gerekmektedir. Bu nedenle de kültürel zenginliklerin gelecek nesillere kazandırılması son derece büyük önem arz etmektedir. Bu durumun en iyi örneklerinden birisi de etnografya mzeleridir. Ankara Etnografya Müzesi'nin tarih içindeki yerinin tespiti için etnografyayı bir araştırma yöntemi metodu olarak kullanan ve aynı konuları yöntemsel farklılıklar dâhilinde inceleyen etnografya ile ilgili kavramsal ereve bilinmelidir. Bu sebeple öncelikli olarak Etnografya, Etnoloji, Folklor, Halkbilim ve Sosyal/Fiziksel Antropoloji ilminin ortaya çıkış sebepleri, Türkiye'ye nasıl girdiği, nasıl anlaşıldığı ve ne gibi çalışmaların yapıldığı sorular bağlamında konu etraflıca ele alındığında, Ankara Etnografya Müzesi daha kapsamlı olarak ortaya konmuş olur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

FOLKLOR VE ETNOGRAFYA KAVRAMLARI ÜZERİNE

1.1. Antropoloji

Bu başlık altında Antropolojiden bahsederken Antropolojinin sınırlarını, dününü, bugününü değil Ankara Etnografya Müzesinin açıldığı yıllarda nasıl anlaşıldığı, nasıl kullanıldığı ve nasıl gelişim gösterdiği bağlamında bahsedilecektir. Antropolojinin Türkiye'deki gelişim süreci iki döneme ayrılarak incelenebilir. Birinci Dönem, Osmanlı düşünürlerinin Batı dillerinden, özellikle Fransızcadan, yaptıkları çeviriler yoluyla aralarında antropolojinin de yer aldığı çağdaş bilimleri yoğun biçimde aktarmaya ve tanıtmaya başladıkları "Aktarma Dönemidir. İkinci Dönem ise, XX. yüzyılın ikinci çeyreğinin başlarında Atatürk'ün emriyle kurulan araştırma merkezlerinin, enstitü ve fakültelerin çalışmalarıyla antropoloji alanında dünya bilim çevrelerince takdirle karşılanan araştırmaların yapıldığı "Araştırma Dönemidir. Ülkemizde Antropolojinin ve Arkeolojinin ülkemizdeki gelişim ve kuruluşundaki eğilimleri Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk şu sözleri bir fikir vermektedir. "Tabiatın esrar dolu sinesine her gün daha çok girmekte olan insan zekâsı gerçeğe kavuşmak için çalışanları tatmin edecek insanlık, Tarihini aydınlatacak ilimler bulmuş ve tespit etmiştir. Tarih bakımından arkeoloji ve antropoloji bu ilimlerin başında gelir. Tarih bu ilimlerin bulup meydana çıkardığı belgelere dayandıkça temelli olur. Tarihi bu belgelere dayanan milletlerdir ki kendini, aslını bulur ve tanır. İşte bizim tarihimiz, Türk tarihi bu ilmi belgelere dayanır. Onun içindir ki, bizim tarihi belgelerimizin her parçası, klasik sayılan kültür eserlerinin anasıdır." ⁶ Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Atatürk'ün bu sözleri Türkiye'de antropolojinin Türk ulusunu bilimsel olarak ortaya koymak amaçlı görüldüğünü ortaya koyar. Avrupa'dan Türkiye'ye gelen Antropoloji bir bilim dalı olarak 19. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmıştır. Fakat bu bilim dalının temellerinin 16-18. yüzyıllarda coğrafi keşifler sırasında gezginler ve misyonerler tarafından

⁶ Musa Seyirci, *Atatürk ve Çağdaş Müzeciliğimiz*, Türkeli Matbaası, Afyon, 1981. s.10.

atıldığına dair pek çok görüş vardır. Bu görüşlerin yanı sıra tarihin babası sayılan Herodot, Batı Asya, Mısır, Karadeniz kıyılarında yaşamış İskitler ile Akdeniz kıyılarında yaşamış çeşitli toplumlarla ilgili kayıtlar tutmuştur. Bu kayıtlarda Mısırlılar ile İskitleri, diğer topluluklardan farklılıkları nedeniyle ayrı tutarak değerlendirdiği için antropolojinin de babası sayılmıştır.⁷ Etnografya, etnoloji, antropoloji alanlarında çalışmalar yapan ilk bilim adamları, birincil ilgi alanları olan tıp, biyoloji, zooloji, botanik, anatomi gibi bilim dallarının birikimini, bu disiplinlerin bilgisini ve zeminini oluşturmak üzere kullanmışlardır. Bu farklı alanlarla ilgili çalışmalar merak duygusunu artırmıştır. İnsanların atası kimdir? Sorusunu öteki ırklarla karşılaşana kadar din cevaplandırmaktadır⁸ Bu bağlamda genellikle insan nedir insan nasıl ortaya çıkmıştır, dünyaya nasıl yayılmıştır, fiziksel farklılıklarda coğrafyanın etkisi nedir gibi sorulara cevaplar aramışlardır.

Bu bilimler Fransız İhtilali ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik, Ulusçuluk fikirlerinin bilimsel dayanağı olmuştur. Milliyetçilik hareketleri ile Öteki üzerinden kendini ve üstünlüğünü ortaya koymak için Antropolojik ve Etnografik çalışmalar yapılmıştır. Antropolojinin bir disiplin olarak uzmanlaşması ırkçılığın yükselmesi ile sıkı ilişki içindedir. 1860'lara geldiğinde antropoloji ırka dayalı determinizm neredeyse eş anlamlı hale gelmiştir.⁹ Bu şartlarda ortaya çıkan antropolojinin Avrupa'da ve Türkiye'de anlamlandırma ve adlandırma farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar ise sosyal/kültürel antropoloji, etnografya, fiziki antropoloji olarak karşılık bulmaktadır. Kıta Avrupası'nda etnoloji, Anglo-Sakson ülkelerinde ise sosyal ya da kültürel antropoloji, Sovyetler Birliği'nde etnografya olarak adlandırılmıştır.¹⁰

Kıta Avrupa'sında antropoloji, fiziki antropoloji kastıyla kullanılırken, sosyal/kültürel antropoloji ise Etnoloji terimiyle karşılık bulmaktadır. Rusya coğrafyasında ise antropoloji terimi yalnızca fiziki antropolojiyi karşılamaktadır. İlginç olan nokta ise sosyal/kültürel antropolojinin karşılığı Avrupa'daki gibi

⁷ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2013, s. 26.

⁸ Yeliz Okay, *Etnografyanın Türkiye'ye Girişi ve İlm-i Ahval-i Akvam*, Doğu Kitapevi, İstanbul, 2002, s. 7.

⁹ Nazan Maksutyan, *Türklüğü Ölçmek Bilimkurgusal Antropoloji ve Türk Milliyetçiliğinin Irkı Cephesi 1925-1939*, Metis yayımları, İstanbul, 2007, s.19.

¹⁰ Emiroğlu, Kudret – Aydın, Suavi, *Antropoloji Sözlüğü*, Bilim Sanat Yayınları, 2009, Ankara, s.285-286.

antropoloji değil, etnografya olarak kullanılmalıdır.¹¹ Kavramlar çok uzak coğrafyalar olmamasına rağmen farklı anlamlar taşımaktadırlar. Amerikan antropoloji geleneğinde ise etnoloji kültürel antropolojinin bir alt etkinlik alanı olarak görülmektedir. Bu anlayışla etnoloji, etnografik çalışmada elde edilen materyallerin karşılaştırmalı bir şekilde incelenip yorumlandığı, etnografyaya göre bir üst aşama olarak kategorize edilmiştir.¹²

Yine İngiltere’de de kıta Avrupa’sından farklı anlamlar yüklenmiştir. İngiltere’de sosyal antropoloji, Avrupa da etnolojidir. Sosyal antropoloji adı tamamen bir İngiliz keşfidir ve her ne kadar Birinci Dünya Savaşı öncesinde kullanıldıysa da kurumsal nitelikte ortaya çıkması, savaş sonrasına dayanmaktadır.¹³ Amerikan antropolojisi hiçbir antropoloji geleneği, akımı ya da ekolünde olmadığı ölçüde “kültürel determinist” bir antropolojidir.¹⁴ Amerikan antropoloji geleneğinde kültüre vurgu kültür odaklı araştırma ve yorumlarının nedeni ise dönemin olayları ve olgularıdır. Amerikan kültür antropolojisinin kurucusu diyebileceğimiz Boas’ı etkileyen ve yönlendiren atmosfer, Onun bir Alman doğumlu Yahudi olması ve Almanya’dan Amerika’ya göç etmek zorunda kalması ve kendisinin de diğer Amerikalılar gibi göçmen olması, antropoloji geleneğinin kurucusu Boas’ı etkileyen sosyal ortamdır diyebiliriz. Kaynağı ya da nedeni ne olursa olsun, Boas beyaz Avrupalının taarruzu karşısında asimile (yok olma) sürecine girmiş yerli kültürlerin, olabilen en özgün halleri ile kaydedilmesi misyonuyla bir etnografik kurtarma harekâtına öncülük etmiştir.¹⁵ Kıta Avrupa’sında etnoloji, İngiltere de sosyal antropoloji, Rusya da etnografya olarak farklı adlandırılmasının nedeni ortaya çıktığı dönmedeki sosyal siyasi ve toplumsal olayların ve algılamaların etkisiyle farklı yöntemler geliştirmelerinden kaynaklandığı söylenebilir. Antropolojinin, Kıta Avrupa’sında etnoloji, İngiltere de sosyal antropoloji, Rusya da etnografya kaynaklandığı söylenebilir. Kısaca antropolojik yaklaşımların nerede nasıl tanımlandığını, yorumlandığını değil, hangi siyasi, sosyal nedenlere dayalı olarak

¹¹ Tayfun Atay, *Kavramlar Kargaşası Bilim Dalları Çatışması, Dünyada ve Türkiye’de Sosyal İçerikli Antropolojiyi Adlandırma Sorunu*, *Folklor Edebiyat*, Sayı 22, Ankara 2000, s.137.

¹² Atay, *Folklor Edebiyat*, s. 138.

¹³ Atay, *Folklor Edebiyat*, s. 146.

¹⁴ Kültürel Determinizm: Kişiliğin gelişiminin öncelikli olarak içinde bulunduğu kültüre göre biçimlendiği görüşüdür. Bkz., Atay, *Folklor Edebiyat*, s. 150.

¹⁵ Atay, *Folklor Edebiyat*, s.151.

şekillendiğini ortaya koymaya çalıştık. Antropoloji ve kültüre dair tanımlar, yorumlar başlı başına ayrı bir tez konusudur. Günümüzde antropoloji sözlüğü, bu kavramları şu şekilde tanımlamaktadır.1-En geniş anlamı ile insanın ya da insanlığın bilimi. 2- İnsan fizyolojisini ve psikolojisini kapsamak üzere, insan doğasının bilimi. 3- Bir hayvan olarak insanın incelenmesi: Zoolojik bir varlık olarak insanın evrimi ve bir canlı varlık türü olarak tarihçesini inceleyen bilim dalı.

Her üç tanımda, bir bilim dalı olarak antropolojinin kurucusu kabul edilen Edward Burnett Tylor'un 1881 tarihli "Anropology – An Introduction to the Study of Man And Civilisation/Antropoloji-İnsanın ve Uygarlığın İncelenmesine Giriş" başlıklı kitabını kapsamaktadır.¹⁶ Antropoloji, insanı ve onun kültürünü incelemesi nedeniyle insana dair birçok sorgulama alanı ortaya çıkarmıştır. Günümüzde Antropoloji iki ana dala ayrılmaktadır. Fiziksel ve sosyal antropoloji açıklanmaya çalışılacaktır. Türkiye'ye antropolojinin girişi, antropolojinin ortaya çıkışı ve algılanışına dair tarihsel sürecinden bahsetmemizin nedeni; etnografya, folklor, halkbilimin antropolojinin kapsamında ya da kapsamı dışında olduğuna dair birçok değerlendirme olsa da, konuları itibari ile antropoloji ile aynıdır; insan ve ona ait olan her şey. Antropolojinin adlandırılmasına dair Avrupa'da ve Amerika'da bu bilimlere adlandırmadaki temel nedenler ile Türkiye'de ki adlandırmaya dair nedenler benzerlik gösterir. Türkiye'de ki antropolojik çalışmalar, antropolojinin Türkiye'de nasıl anlaşıldığını ve faaliyet gösterdiğini ortaya koyar.

1.2. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Antropolojiye Bakış

Türkiye'de antropolojinin kurumsallaşmasını anlamak için 1920'lerin ve 1930'ların dünya konjonktürüne bakmak gerekir.¹⁷ Dünya, henüz büyük bir küresel savaştan çıkmışken, savaşın yıkıntılarını ve yaralarını sarmak için milliyetçi ve yayılcı politika güden politikacıların iktidara yürüyüşünün safhalarını görmekteydi. Osmanlı İmparatorluğunun parçalanması neticesinde geriye Anadolu kalmıştır. Bu bakımdan bir ulus olmak ya da bir ulus yaratılması Türkiye'nin zorunlu kurtuluş tercihiydi denilebilir.

¹⁶ Antropoloji Sözlüğü, s. 46.

¹⁷ Suavi Aydın, "Cumhuriyetin İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Kemalizm*, Cilt, 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 18.

Kurtuluşu ulus devlet olmakta gören Türk yönetici ve aydını yukarıda bahsedildiği üzere Avrupa'da farklılıklar üzerinden kendini ve kendine ait olanı, kendinin üstünlüğünü vurgularken yararlanılan antropolojik, etnolojik çalışmalardan yararlanmak için ilk olarak Antropoloji enstitüsünü kurmuştur. Enstitünün amacı Atatürk'ün ifadesiyle, "Türk'ü ve Türk heyeti içtimaiyesini tetkiktir". Türkiye'de Antropoloji Enstitüsü 1925 yılında İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinde kurulmuştur.¹⁸ İleride fen fakültesine taşınacak olan enstitünün tıp fakültesinde kurulması tek başına Türkiye'de antropolojiye nasıl bakıldığını ortaya koymaya yeterlidir. Enstitünün gayesi: " ...eğer bir millet sureti mahsusa da tetkike şayan olmuş ise o da bu zafer ve inkişaf günlerinde bulunan milletimizdir. O halde Türklerde birçok evsaf olmak lazım gelmez mi? Siyaset itibari ile milletler arasındakimevkiimizi tamamiyle istemek nasıl hakkımız ise akvam ve cemaati beşeriye arasında ırkımıza raci olan mevkii tesis etmekte öylece vazifemizdir. İşte Antropolojiye düşen ilk safhada budur."¹⁹ Enstitü 1933 yılında İstanbul üniversitesi Fen Fakültesine nakledildi. Antropoloji Fen Fakültesinde artık bir kürsü olmuştu.²⁰ Antropoloji enstitüsü ilk olarak Türkiye de, antropolojinin bir ırk bilim olarak bilindiği ya da kullanıldığı çağın ve kurucu idarenin iradesiyle Türk ırkının niteliklerini farklılıklarını ortaya koymak için çalışmalarda bulunmuştur. Bu alanda uzman araştırmacılar yetiştirmek için yurt dışına öğrenciler gönderilmiştir. 1927 yılında Şevket Aziz Kansu Paris Antropoloji Okulu Broca laboratuvarına, 1934'te Seniha Tunakan Berlin Üniversitesine, 1935'te Muzaffer Şenyürek Harvard Üniversitesine, 1936-1938 yılları arasında Afet İnan Cenevre'ye Prof. Pittard'ın yanına gönderilir.

1930 yılında Türk Ocakları bünyesinde kurulan, Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin çalışmalarına bilimsel dayanak olarak çalışmalar yapılmaktadır. 1932 yılında toplanan Birinci Türk Tarih Kongresinden sonra Atatürk, antropoloji konferanslarının tarih talebelerine de verilmesini istemiştir.²¹ Bu istekten bir yıl geçmeden 1933 yılında enstitü fen fakültesine taşınıyor. Bu da gösteriyor ki antropoloji Türkiye'de de tarihi inşa için kullanılmıştır. Türklere uygarlık tarihi

¹⁸ Şevket Aziz Kansu, *Türk Antropoloji Enstitüsü Tarihçesi*, İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul, 1940, s. 1.

¹⁹ Kansu, a.g.e., s. 1

²⁰ Kansu, a.g.e., s. 3.

²¹ Kansu, a.g.e., s. 4.

içinde saygın bir yer arama çabası meşrutiyetten cumhuriyete süreklilik gösterir. Fiziki antropolojiye dayanan çalışmalar cumhuriyet devrinde de ilgi uyandırmaya devam etti. 1923'de yayınlanan *The Racial History of Man* başlıklı çalışmasıyla antropolog Roland R. Dixon Türk tipini Brakisefal kategoriye koymuştu. İsviçreli antropolog Eugeene Pittard'ın Türklerin brakisefalliğini ilan eden çalışması Türkçü çevreler için çok özel bir anlam taşıyacaktı. Türk Tarih Tezi büyük ölçüde Pittard'ın kavramları çerçevesinde oluşturulacaktı.²² Halil Edhem İstanbul arkeoloji müzelerinin 20 yıl müdürlüğünü yapmış ve önemli arkeolojik kazılar yapmış biri Türk Tarih Kurumunun as başkanlığını yapmıştır. Yine Türk Tarih kurumunun azaları arasında Osmanlıda Türkçülük fikirleriyle tanınan Yusuf Akçura beyde bulunmaktadır.²³

1930 yılından itibaren ortaya konmaya çalışılan Türk Tarih Tezinin bilimsel dayanaklarını antropoloji, arkeoloji gibi bilim dallarıyla beslemek desteklemek faaliyetlerinin göstergeleridir. Türk Tarih kurumunun 1935-1936 yılında Alaca Höyükte yaptığı kazıya antropoloji asistanı Muine Atasayan eşlik etmiştir.²⁴ Bu enstitü 1930'lu yıllar içerisinde Anadolu'da birçok kazılar yapılmış. Mezarlar kazılmış ve çıkarılan kafataslarını ölçümü yapılmış. Anadolu da 64.000 insanın kafa yapısının ölçümü yapılmış. DTCF bünyesindeki antropoloji bölümü II. Dünya Savaşı'na kadar tarihinin en büyük desteğini görmüş ve en kapsamlı Antropometrik incelemeler bu dönemde yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi, Atatürk'ün emriyle 1937'de yapılan "Türkiye Antropometri Anketi'dir.²⁵ Afet İnan'ın Cenevre Üniversitesinde Doktora tezi bu ankete dayanmaktadır. Yapılan çalışmanın büyüklüğü o güne kadar yapılmış çalışmalar arasında en büyüğüdür. Eugene Pittard'da bunu teslim eder: "...Hiçbir zaman hiçbir devlet bu nevi bir antropoloji envanteri vücuda getirmemiştir. Trakya ve Anadolu'da 64.000 kişi tetkik edilmiştir..." Afet İnan'da Atatürk'ün rolünü vurgular: "...Atatürk olmasa idi bu araştırmalara alaka göstermese ve onların yapılması husussundaki emirlerinin otoritesi olmasa idi antropoloji ilmi pek mümkündür ki böyle bir anket

²² Kansu, a.g.e., s. 5.

²³ Aziz Ogan, *Halil Edhem Hatıra Kitabı*, T.T.K. Yay., Ankara 1948, s.85.

²⁴ Kansu, a.g.e., s. 6.

²⁵ Aydın, *Kemalizm*, s.24.

kaydedemeyecekti...²⁶Hükümet bu iş için hem bütçeden önemlice bir miktar ayırmış hem de sağlık, Milli Savunma ve Milli Eğitim Bakanlıkları kadroları bu işte kullanılmıştır. Anketin değerlendirilmesi sonucunda; Türkiye halkının genel olarak, “Homo Alpinus” adı verilen Avrupa’nın büyük, beyaz ırkına mensup olduğunu söylemekte. Bana bağlı olarak Türkiye’de bir ırk birliğinin bulunduğunu ve böylece Türk Tarih Kurumunun kuruluşundaki ilmi gayelerden birisinin tahakkuk etmiş olduğunu bildirmektedir.²⁷ Antropoloji Cumhuriyetin ilk yıllarında Türk Ulusu fikrinin ırki boyutlarını bilimsel olarak kanıtlamak maçı ile yoğun bir şekilde kullanılmıştır.

Halil Demircioğlu, 1947 yılında DTCF dergisinde yazdığı makalesinde, Afet İnan’ın Tezinin ikinci bölümünde “Kısa Türkiye Tarihi” başlığıyla Anadolu’nun tarihinden bahsetmesini eleştirerek, Antropoloji ve Tarih ilişkisi tartışması yapmıştır. Demircioğlu, “Antropoloji tabiattaki bütün hayvanların bir parçası olarak gördüğü insanı inceler ve biyolojik ve fiziksel oluşumun evrelerini ortaya koymaya çalışır. Bunu insana ait antropolojik malzemelerle (fosiller ve canlılar) yapar. Tarih biliminin görevi sosyal bir varlık olan insanın oluşumundaki iletişim kurduğu topluluklardan ve doğadan ne şekilde ve ne ölçüde etkilendiğini başka bir deyişle bu insanın tarihi hayatını ortaya koymaktır. Bunu da doğal olarak antropolojik belgelerle değil, insanın oraya koyduğu yazılı eserlerle yapabilir. Netice olarak tarih ilminin yardımcıları içtimai insanın tarihi hayatını bize bildiren yazılı vesikalarn anlaşılmasını temin eden ilimler olacaktır. Bunlarında en başında Filoloji gelmektedir. Filolojiden sonra yazılı vesikalarnı tamamlayan ilimde, yine içtimai insanın ürünü olan yazısız eserlerin bilimi Arkeoloji gelir. Fakat antropolojinin belgeleri ne bir tarihi hadiseyi, nede bir kültürü öğretmeye muktedir olmadıkları için tarih ilminin bu manadaki yardımcıları arasına giremez.”²⁸

Yaşayan Anadolu toplumu üzerine yapılan bu çalışma antropolojik tezin sadece bir yanını aydınlatmaya yardımcı olacaktır.²⁹ İnanın vurguladığı gibi, işin birde arkeolojik boyutu vardır: “bugünkü yaşayanların ölçülerek bilinmesi, eski

²⁶ Aydın, **Kemalizm**, s.24.

²⁷ Aydın, **Kemalizm**, s. 25.

²⁸ Halil Demircioğlu, “Antropoloji ve Tarih”, **Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi**, Cilt IV, Ankara 1947, s.55.

²⁹ Aydın, **Kemalizm**, s. 25.

çağlardaki cetlerimize olan bağlılığımızı göstermek için esastır". Bunu için "...yurdumuzda eski medeniyetler yaratmış ve yaşatmış kavimlerin ırki karakterlerini, kalan iskeletleriyle birlikte tespit etmek ..." gerekmektedir. Bu ihtiyaca binaen kazılarda insan iskeletlerinin çıkarılıp incelenmesi de, DTCF'deki antropoloji kürsüsünün ağırlıklı faaliyetleri arasında yer almıştır.³⁰ DTCF antropoloji Enstitüsü "en modern ve muntazam bir laboratuvara malikti ve Avrupa'da ki emsalleriyle mukayese edildiğinde bu laboratuvarın birçok bakımlardan üstün durumunu müşahede etmek mümkündür."³¹

Türk Ocaklarının bünyesinde çalışmalarına başlayan Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin Türk Tarihinin Ana Hatları adlı çalışmasının ön sözünde verilen şu ifadeler: Türklerin dünya tarihinde ki yeri bilinçli yada bilinçsizce küçültülmüş ve önemsizleştirilmiştir. Türklerin ecdat hakkında böyle yanlış malumat alması, Türklüğün kendini tanımasında, benliğini inkişaf ettirmesinde zararlı olmuştur. "Bu kitap son büyük hadiselerle ruhunda benlik ve birlik duygusu uyanan Türk milleti için milli bir tarih yazmak ihtiyacı önünde atılmış ilk adımdır. Bununla milletimizin yaratıcı kabiliyetinin derinliklerine giden yolu açmak, Türk deha ve seciyesinin esrarını meydana çıkarmak Türkün hususiyet ve kuvvetini kendine göstermek ve milli inkişafımızın derin ırki köklere bağlı olduğunu anlatmak istiyoruz."³² Burada Antropometrik çalışmaların ve tartışmaların detayı konumuzun dışına çıkartacaktır bu sebeple bu çalışmaların detayından ziyade ne amaçla yapıldığını işaret edecek ifadelere yer veriyoruz. Buradan anlaşılıyor ki antropolojinin Türkiye'de bir bilim olarak kuruluşu ve faaliyetleri bir ulus devlet olma mücadelesi veren Türklerin uygarlık yapan, uygarlığın kaynağı olan bir millet olduğunu biraz bilimsel biraz popülist yaklaşım ve söylemlerle dünyaya ve galiba en başta Türklere duyurmak maksadı taşıyan Türk Tarih Tezini desteklemek amacıyla var olmuştur. Türk Tarih Tezi uygarlığın kaynağının ve dünyaya yayıldığı yerin Anadolu olduğunu bilimsel olarak ortaya koymak için Antropometrik çalışmalara dayandırmıştır. Sümerlerin ve Anadolu'da ki diğer kavimlerin Türk olduklarını iddia etmesi, Türklerin batılı Alpin ırkına mensup olduğunu ortaya koyması, Avrupa karşısında duyulan bir hayranlık yahut bir ezikliği giderme çabası değildir. Aksine Avrupa'nın kendini popülist

³⁰ Aydın, a.g.e., s. 25.

³¹ Aydın, a.g.e., s. 25.

³² Suavi, Aydın, "Türk Tarih Tezi ve Halkevleri", Kebikeç, Sayı 3, Ankara, 1996, s. 108.

söylemlerle üstün, uygar, medeni olduğunu vurgulamasına aynı yöntemle bir cevaptır. Yine Avrupa'ya yüzünü dönme ve Ortadoğulu toplum olmadığının çabasıdır denilebilir.

1931 yılında kurulan Türk Tarih Kurumu Türk Tarih tezi çalışması yaparken 1932'de Atatürk'ün emriyle kurulan Türk Dil Kurumu da Güneş Dil Teorisi'nin çalışmalarını yapmaktadır. Kazılarda çıkarılan Sümer tabletlerinden Türkçenin Sümer dilinin devamı olduğu bütün dillerin buradan yayıldığına dair tez ve araştırmalar içinde arkeoloji ve antropolojiden yararlanmıştır. Bu top yekûn bilimsel savaşın gayesi Türklere bir ulus olduğunu hatırlatmak ve Türklerin uygar milletler arasında olduğunu dünyaya duyurmaktır. Antropolojinin yanında Arkeolojide Türk Dil Kurumunu ve Türk Tarih Kurumun çalışmalarına hizmet etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ırkçı bakış açısına sahip olan antropoloji ikinci dünya savaşından sonra dünyada da Türkiye'de de kültürel alana kaymıştır. Antropolojinin çalışma alanı olarak tanımlanan etnografya da cumhuriyetin ilk yıllarında aynı ırkçı bakış açısını yansıtmıştır.

1.3. Etnografya ve Etnoloji

Etnografya, Yunanca Ethnos (halk) ve graphie (çizim) sözcüklerinin birleşiminden oluşur. Araştırmacıların görece küçük ölçekli, basit teknolojiye ve ekonomiye sahip, görece dış dünyadan tecrit olmuş topluluklara giderek oradaki bozulmamış kültürü kayda geçirme çalışmasıdır. Burada amaç hiçbir şey eksik kalmamacasına topluluğun kültürünü bütünüyle kayda geçirmektir. Antropolojinin oluşum yıllarına ait romantizmden beslenen bu çalışma tarzı modernleşme sürecinde kaybolma veya bozulma ihtimali olan kültürleri saf haliyle betimlemeyi böylelikle kültürler kataloğu oluşturmayı ister. Bu yüzden 19. Yüzyılda Kıta Avrupa'sının milliyetçilikleri kendi ulusal özlerini keşif yolculuğuna çıkarken bu özün kaybolmamış unsurlarının kendi kırsal topraklarında hala yaşadığını ve bu yüzden oradaki "ulusal öz"ü kaydederek ulusun bilincine kazandırmak hatta modernleşme sürecinde kozmopolitleşen kültürün yerine bu "özel kültürü" ikame etmek gerektiğini savlayarak etnografyaya yönelmişlerdi. Bu eğilim kısaca "halka Doğru"

hareketleri ya da narodnizm olarak adlandırılır. Kıta Avrupa'sının etnoloji geleneği buradan beslenmiştir.³³

Etnoloji Latince "ethnos" (ırk veya kavim) "logia" (teori veya bilim) sözcüklerinin birleşmesinden oluşan etnoloji, Türkçe literatürde "ırkiyat" ve "halkbilim" olarak kullanılmıştır. Kültürel bir varlık olarak insanı konu alan bu bilim dalı Kıta Avrupa'sında etnoloji, Anglo-Sakson ülkelerinde ise sosyal ya da kültürel antropoloji, Sovyetler Birliğinde etnografya olarak adlandırılmışlardır. Türkiye'de ilk kez 1940'larda Alman etkisinin yoğun olduğu Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinde ders olarak verilmeye başlayan etnoloji, 1960'larda aynı fakültede ilk kez kürsü olarak da yine bu adla kurulmuştur. Ancak daha sonra Hacettepe ve İstanbul Üniversite'sinde ki Fen-Edebiyat fakültelerinde antropoloji, sosyal antropoloji ya da 1990'larda DTCF'de olduğu gibi sosyal antropoloji ve etnoloji adı ile anılmıştır. DTCF'de 2002 yılında yeni bir uygulama ile lisans düzeyinde sosyal antropoloji, fizik ve paleoantropoloji ile etnoloji ise halkbilim ile birleştirilmiştir.

Bir akademik disiplin olarak nitelikli etnolojik çalışmaların ortaya çıkması, bu alanda disiplinli çalışmalar ve araştırmalar yapmak amacıyla kurulan derneklerin faaliyetleriyle başlamıştır. 1837'de kuruluşu gerçekleşen Aborjinleri Koruma Derneği, Etnolojinin gelişiminde önemli bir rol üstlenmiştir. 1840'ların başlarında ise Amerika Etnoloji Derneği, Londra Etnoloji Derneği ve Paris Etnoloji Cemiyeti'nin kurulduğu görülmektedir. Karşılaştırmalı bir disiplin olan etnolojinin amacı gerek eski ve günümüz toplumları, gerek çağdaş insan toplumları arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri betimlemek, insanlar arasında ki etkileşim, göç, gelişme tarihini yeniden inşa ederek açıklamaktır. Bir başka deyişle etnoloji, farklı kültürlerin neden birbirine benzediğini ve neden farklılaştığını eşzamanlı ve artzamanlı olarak anlama çabasıdır.³⁴

Osmanlı coğrafyasında Etnografya, Etnoloji ve Antropolojinin girişi batılı kaynaklar üzerinden hatta batılılar tarafından olmuştur denebilir. Darülfünunda ders olarak okutulan ilgili disiplinler, Oryantalist bir diplomat olan David Mordmann ve Protestan cemaatinin lideri, ekalliyet kültürü ile yetişmiş Aristoklis Efendi tarafından

³³ Antropoloji Sözlüğü, s. 284.

³⁴ Antropoloji Sözlüğü, s. 286.

vermiştir.³⁵ Türkiye’de sistemli ve planlı Etnografya çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile başlamaktadır. 1923-38 yılları arasındaki yayınlar büyük bir çoğunlukla ulusal kültüre yönelmiştir. Bunlar Türk kültürünü, tarih, folklor, dil ve etnoloji yönünden değerlendirmek amacını gütmekte idi. Bu devir Türk tarihinin kökenine inmek maksadı ile yapılan araştırma ve yayınların kaynağı olmuştur. Böylece Türk kültürünün, tarih, coğrafya ve sosyal esaslara göre değerlendirilmek istendiği ortaya çıkmaktadır.³⁶

1.4. Folklor/Halkbilim

Türkiye millileşme sürecinde folklorla oynayan tek ülke değil. Her şeyden önce folklorun bağımsız bir disiplin olarak ortaya çıkışı milli-devlet kavramından bağımsız değil.³⁷ Avrupa’daki milletler bağımsızlık hareketi sırasında bir milli kültür kimliğinin formüle edilmesinde halk biliminden yardımcı bir kaynak olarak yararlanmışlardır.³⁸ Folklor İngilizce bir terimdir. Folk (halk, halk tabakası) lore (bilgi, bilim) şu halde folklor halkbilimi, halkbilgisi anlamlarına gelir. İngilizcede “people” kelimesi vardır fakat bu kelime bütün toplumu kapsar. Folklor terimini ilkekez kullanan İngiliz W.J. Thomas daha çok cahil halk tabakasını kastetmek istemiştir.³⁹ 1878 yılında Folklore Society adlı dernek kurulunca folklor sözcüğü yeni bir bilim dalı olarak yayılmaya başlamıştır.⁴⁰ Almanca konuşulan ülkelerde Volkskunde⁴¹ olarak kullanılmaktadır.

Türkçede folklor olarak yaygın bir şekilde kullanılan bu sözcük 1913’ten itibaren Ziya Gökalp’in Halkiyat⁴² olarak dilimize çevirdiği ve halk ilmi, halk bilgisi ve halkbilim olarak kullanılmıştır. Türkiye’de yaygın kullanımıyla halk oyunlarını çağrıştırdığı için akademik çevrelerde halkbilim daha çok tercih edilmektedir. Folklorun bir bilim alanının adı yerine gösteri sanatları yerine kullanılması sadece Türkiye’de değil, Fransa’da da bu durumdan dolayı Fransız Etnolojisi adı

³⁵ Okay, a.g.e., s. 9.

³⁶ Orhan Acıpayamlı, “Türkiye’de Etnografi Araştırmaları”, **Etnografya ve Bilimsel Filimler Sempozyumu** 11-13 Nisan 1973, Avusturya Kültür Yayınları, İstanbul, 1973, s. 5-6.

³⁷ Arzu Öztürkmen, **Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006, s. 15-16.

³⁸ Dr. Linda Degli, **folklor/edebiyat Dergisi**, Ankara 1999/3, Sayı, 19, s. 17.

³⁹ Şerif Baykurt, **Türkiye’de Folklor**, Kalite Matbaası, Ankara, 1976, s. 20.

⁴⁰ Baykurt, a.g.e., s. 20.

⁴¹ **Antropoloji sözlüğü**, s. 317.

⁴² Sedat Veyis Örnek, **Türk Halkbilimi**, Bilge Su Yayınları, Ankara, 2014, s. 29.

kullanılmaktadır. Antropologlar folklorun evrenselliğini ve kültürlerin önemli bir özelliği olduğunu kabul etmelerine rağmen anlamı ve insan yaşamındaki işlevi konusunda henüz ortak bir görüşte anlaşamamaktadırlar.⁴³ Folklor/Halkbilim, bir ulusun yada belirli bir bölge halkının, bir kentin bir ilçenin bir köyün maddi ve manevi alandaki geleneksel kültür ürünlerini ve yaşama biçimlerini bilimsel yöntemlerle derleyen sınıflayan, çözümleyen, yorumlayan ve son aşamada bir bireşime vardırılmayı amaçlayan bir bilimdir.⁴⁴ Antropolojinin, etnolojinin ve etnografyanın kapsam ve tanımlamasında ki bölgesel ve kişisel anlamlandırma ve adlandırmalardaki farklılıklar folklor konusunda da aynıdır. Dönemin siyasi ve toplumsal olaylarından etkilenmiştir.

Folklor kelimesi Avrupa ülkelerine göre Türkiye’de geç kullanılmasının nedeni, Türkiye’nin milliyetçilik akımını imparatorluk dağılına kadar siyaset olarak kullanmamasından kaynaklıdır. Osmanlı imparatorluğu parçalandıktan sonra milliyetçilik artık en büyük politik araçtır. Milliyetçiliği halka indirmek için en uygun malzeme halkın malzemesidir. Folklor Türkiye’de ilk başlarda, halk müziği ve halk edebiyatına ilgi duyan amatör araştırmacılar tarafından yürütülmüştür. Daha sonra Ziya Gökalp, M.Fuad Köprülü, R. Teyfik Bölükbaşı vb. düşünürler tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır.⁴⁵ Folklorik malzemenin toplanılması ve bu malzemenin sahibi olan halka tekrar hikâyeleştirilerek sunulması maksadıyla folklor kurumsal olarak kullanılmaya başlanmıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde bu kurumlar varlığını farklı isimlerle de olsa bir şekilde bağımsız yada devlet destekli olarak sürdürmüşlerdir. Folklor çalışmaları yapan kurumlar: 1908 Türk Yurdu Cemiyeti, 1912 Türk Ocakları, 1927 Türk Halk Bilgisi Derneği, 1932 Halk Evleri, 1966 Milli Folklor Enstitüsü’dür. Bu kurumların yapmış oldukları çalışmaları ve bu çalışmaların zihinsel zeminini bir sonraki bölümde detaylı olarak ortaya koyulacaktır.

1.5. Milliyetçilik, Ulus. Kimlik, Milli Kültür, Etnografya

Milliyetçilik vatanseverlikten ırkçılığa kadar geniş bir yelpazeye yayılabilen çok kapsamlı bir kavramdır.⁴⁶ Milliyetçilik insanlığın bir ulus devletler dünyası içinde

⁴³ Antropoloji Sözlüğü, s. 317.

⁴⁴ Örnek, a.g.e., s. 15.

⁴⁵ Antropoloji Sözlüğü, s. 318.

⁴⁶ Maksutyan, a.g.e., s. 30.

örgütlenmesi gereğini kabul eden bir doktrindir. Bütün çağdaş kuramcılar milliyetçilik ile modernleşme arasında paralellik kurarlar. Dolayısıyla modernleşme sürecine ilk giren batı Avrupa devletleri, ulusu meşrulaştıracak bir ideolojinin argümanlarına kaynaklık etmiştir.⁴⁷ Milliyetçiliği bu şekilde tanımlamakla beraber milliyetçiliğin üç amaca hizmet eden bir ideoloji olduğu görülecektir:

- 1) Ulusal ekonomiyi yaratmak
- 2) Özerk bir ulusal yasama/yürütme organı (ulus -devletin siyasal ve idari örgütünü oluşturmak ve ayırıcı bütün bağ ve ilişkileri yöresel ve cemaat bağlarını bu organın denetimi ve bütünleştiriciliği altında toplamak)
- 3) Ulusal bir kültür (ortak değer ve beklentiler sistemi) ve buna bağlı bir kimlik tanımlaması yapmak

Ulus: Günümüz devletlerinin kendi varlıklarını, meşruiyetlerini ve vatandaşlık ilişkilerini dayandırdıkları kültürel ve toplumsal bir birliğe ve ortaklığa gönderme yapan özne⁴⁸olarak tanımlanır en kısa olarak. Ulus tarihte fiili olarak ilk kez Fransa ve İngiltere'de ortaya çıkmıştır. Kutsal kitapların da ulusal dillerde yayımlanması da ulusal dinleri oluşturmuştur.⁴⁹ İngiltere ve Fransa'da ilk olarak ortaya çıkan ulus devlet anlayışı eşit hak ve ödevlere haiz yurttaşların dil, din, mezhep farkı gözetmeksizin aynı uygarlığın parçası oldukları bilincine dayanıyordu.⁵⁰ Cemaatlere, mezheplere, yörelere, ya da kişilere göre ayrışabilen hukuk anlayışı reddediliyordu. Yurttaşlık anlayışına dayanıyordu.

Almanya'da ulus kavramı, Anglo-Sakson dünyası ve Fransa'da anlaşıldığından farklı bir şekilde ortaya çıktı. Almanlar bir ulusu tarihin derinliklerinden karışmadan sapasağlam bu günlere getiren ve nihai hedefi olan devletine kavuşturan gücün kültür olduğunu savunmuşlardır. Bu güçlü kültürü geçmişten bu güne izlemek için geçerli olan tek yöntem arkeolojinin yöntemidir: O sağlam kültürü taşıyanların ırksal saflığının bozulmadığını anlamak içinde fiziksel antropolojiye ihtiyaç vardır.⁵¹ Kültürel süreklilik aynı zamanda ırksal sürekliliktir.

⁴⁷ Antropoloji Sözlüğü, s. 59.

⁴⁸ Antropoloji Sözlüğü, s. 841.

⁴⁹ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler: Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, Metis, Yayınları, İstanbul, 2014, s. 53-54.

⁵⁰ Aydın, *Modernleşme ve Milliyetçilik*, s. 62.

⁵¹ Aydın, a.g.e., s. 346.

Buna göre bir halkın kültürü arkeolojik kayıtlardan geriye doğru izlenebildiği ölçüde o halk tarihsel bir halk yani ulus olarak ilan edilebilir. Nerede bir Alman maddi kültür unsurlarına rastlanırsa orası eski Alman toprağı olarak tanınmalıydı; buna bağlı olarak o topraklarda Almanya'nın hakkı olduğu savunulabilirdi.⁵² Kavram Almanya'da daha çok etnik ve kültürel olarak anlaşılmuştur. Alman uluslaşmasında Dil birliği, tarih birliği, kültür birliği olmalıdır.⁵³

Bir ulus anlayışına dayanarak devlet kurmaya kalkışanlar için milliyetçilik ideolojik araçtır. Kalkınmayı ve başarıyı getirecek olan öz halktır. Halkın, köylünün yaşattığı her şey o ulusun özüdür. Bu sebeple özellikle 19. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren ulus-devlet olma çabasına giren ve ulus-devletlerini kuran yeni devletlerin söylemleri her ne kadar Fransız devriminden ilhamla anayasal yurttaşlık anlayışını yansıtsa da Almanya'nın tek kültür modelini izledikleri söylenebilir.⁵⁴

Milli tarihin içeriği etnografyanın, folklorun, antropolojinin derlediği topladığı sentez haline getirdiği malzemeye belgelendirilecektir. İnsanları bir ulusa ait (kültür sahibi bir varlık) yapan ulusun doğuş ya da kurtuluş mücadelesinin "başlangıçtaki" başarısıdır. İşte ulusu kuran ya da özgür kılan bu kutsal mücadelenin tarihidir.⁵⁵ Bu kurtuluşun zamanını ve başlangıcını yazacak olanlar zaferin kahramanlarını yazmak zorundadırlar.

Milli kimliğin oluşumunda Ulusal devletin esinleri ve yönlendirilmesi kimliğin belirleyeni olmuştur. Kendiliğinden bir süreçle gerçekleşmeye en yakın olan İngiliz ve Fransız örneklerinde bile bir devlet müdahalesi vardır. Türk ulusal kimliğini ise devleti kuranlar, kendi algılamaları doğrultusunda oluşturmaya çalışmışlar ve bir nevi oluşturulmaya çalışılan ulusal kimlikle devlet kimliği özdeşleşmiştir.⁵⁶ Almanya'dan etkilenen Balkanlarda ve Türkiye'deki uluslaşma süreçlerinde de halkın kültürel motiflerini kullanmak için bir halka doğru hareketini başlatmıştır. Ulus olmak için halka bir kimlik biçmek kimliğinin içeriğini doldurmak gerekir. Uluslaşmak bir kimlik oluşturma çabası içerisinde olmuştur daima.

⁵² Aydın, a.g.e., s. 347.

⁵³ Antropoloji Sözlüğü, s. 843.

⁵⁴ Aydın, Türk Kimliğinin Yaratılması, s. 46.

⁵⁵ Aydın, A.g.e., s. 52.

⁵⁶ Kemal Çiftçi, "Tarih Kimlik ve Türkiye'nin Belleğinin Dış Politikası", Akademik İncelemeler, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt 2, Sayı 1, Sakarya 2007, s. 101.

Uluslaşma esasen bir kimlik politikasıdır ve doğal toplumsal kimliklerin yerine çerçevesi çizilmiş bir ulusal kimliğin yurttaşlara iletilmesine benimsetilmesine dayanır.⁵⁷ Cumhuriyetin vatandaşlık kimliği Osmanlı ve İslam tanımlamalarından uzaklaşarak bir Türk Ulusu duygusunu yerleştirme çabasıdır. Bu çaba zaten parçalanmış bir Osmanlı ve İslam kimliğinin sonucunda kurtuluş mücadelesinin kimliğidir. Zorunlu bir tercihtir. Esas itibarıyla ulus-devlet anlayışı burjuvazi önderliğinde halkın yeniden örgütlenmesinin bir ürünüdür.⁵⁸

Kimlik insanın kim olduğu kimlerden olduğu, ötekilerden farkının ne olduğu, kendisini neye dayanarak tanımladığı sorularının karşılığıdır. Kimliğin oluşması için ötekinin, öteki bir gurubun, bir topluluğun olması şarttır. İnsan kendini ötekine bakarak tanır. Ötekiyle olan farkları üzerine kendini tanımlar. Yani özetle kişinin mensubiyet ve ait olma konusunda ki başvuru çerçeveleri, kimlik tutumunu sağlayan dayanaktır. Başka bir şeye ait olma duygusunun tezahürüdür.⁵⁹ Kimliği tanımlamak için mutlaka besleneceği bir milli kültür olmalıdır.

Milli kültür bir milletin kendine ait hissettiği bütün yaşam biçimini, duyularını, düşüncelerini, davranış şekillerini, sahip olduğu var sayılan her şeyini, dilini, inanan ve manevi değerlerini toplayan bir havuzdur. Bu öyle bir bütündür ki tasavvur edildiği şeklin dışına çıkmaması, değişmemesi gereklidir. Zira bu o ulusa kimliğini veren töz'dür.⁶⁰ Bütün ulus-devletler ulus kimliği için milli kültüre ihtiyaç duymuşlardır. Çünkü ulus-devlet yapısı meşruiyeti için ulusal bir kimliğe muhtaçtır. Yapılan bu kültürel, etnografik, halkbilimsel çalışmaların halka aktarımı tarih dersleri, müzeler vb. kurumlar aracılığıyla hikâyeleştirilerek aktarılır. Tarih derslerinin bütün okullarda verilmesinin nedeni; toplumların nasıl değiştiği-değil, kendi ülkem diyebilmeleri, bu ülkeyle gurur duymaları, iyi yurttaş olmalarıdır.⁶¹ Ulus oluşturma sürecinde ulusun her yeni doğan vatandaşının sosyalleşme sürecinde o toplumun belleğini alması, düşünüş, algılayış ve anlamlandırma biçimlerini edinmesinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bunun sağlamanın en önemli aracıda eğitim kurumlarıdır. Okullar, müzeler, kütüphaneler ve kültürel, sanatsal

⁵⁷ Antropoloji sözlüğü, s. 846.

⁵⁸ Antropoloji Sözlüğü, s. 848.

⁵⁹ Aydın, Türk Kimliğinin Yaratılması, s. 16.

⁶⁰ Aydın, a.g.e., s. 11.

⁶¹ Çiftçi, a.g.m. s., 102.

faaliyetlerdir. Ulusal düşünce coğrafyaya, ortak bir dile, ortak hayallere, ortak geleneklere ve sosyal kurallara aidiyet duygusunu ve öteki üzerinden onu farklı kılan semboller üzerinden (bayrak, türkü, masal, giyim, el sanatları) birliğini kapsar.⁶² Mekansal düzenlemeler, törenler, bayramlar, anı bellek mekanlarının oluşturulması (müzeler) tüm bunlar kolektif kimliği inşa eden, biçimci ve bellek destekleyici araçlar olarak işlev görmektedir.⁶³ Norveç'te Etnografya Müzesi, Tarih Müzesi binası içerisinde yer almaktadır.⁶⁴ Japonya'da Japon Milli Müzesi bünyesinde yer almaktadır.⁶⁵ Bir ulusal kimlik biçimi çizmek için kullanılacak malzemenin, toplanılması, programlanması ve halka yansıtılması için tek araç, yöntem etnografya, folklor, halkbilim, antropoloji ve bir eğitim kurumu olan müzelerdir.

⁶² Himmet Hülür, Gürsoy Akça, İmparatorluktan Cumhuriyete Siyasal Bütünlük ve Ulusçuluk Söylemi", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2002, Sayı 22, s. 315.

⁶³ Levent Cantek, "Kolektif Kimliğin İnşasında Halk Terbiyesi ve Ritüellerin Medya Metinlerine Dönüştürülmesi", *Folklor/Edebiyat*, Cilt V, Sayı 20, Ankara 1999, s., 10-11.

⁶⁴ Haşim Karpuz, Oslo "Etnografya Müzesi", *Folklor ve Etnografya Araştırmaları*, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1985, s. 129.

⁶⁵ Nail Tan, "Japon Milli Etnoloji Müzesi", *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, Cilt 16, Sayı 316, İstanbul, 1975, s.74.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İLK ETNOGRAFYA ÇALIŞMALARI

Yukarıda detaylı olarak anlatmaya çalıştığımız etnografya, antropoloji, folklor, halkbilim, etnoloji kavramları doğrultusunda yapılan çalışmalar, araştırmalar dönemin araştırmacılarının etkilendikleri siyasi, ideolojik esinlere dayalı olarak bir yönelim göstermiştir. Bu araştırma alanlarının en ortak tarafı insanı ve insana ait olanı araştırmalarıdır. Birbirinden kesin sınırlarla ayrılmayan bu bilim dallarının ülkemizdeki çalışmalarının tarihsel hikâyesini izah ederken birbirinden ayrı görmek anlamsız olabilecektir. Osmanlı devletinin son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk çeyreğinde etkin bir gelişim gösteren bu bilim alanlarının çalışmalarını etkinliklerini ve eğilimlerinin nedenleri de dönemin siyasi, sosyal ve ideolojik nedenlerden kaynaklanmıştır. Bu bağlamda etnografya çalışmaları Osmanlı'nın son dönemlerinde bireysel ve bağımsız dernekler etrafında ilerlemiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında da bu bireysel ve bağımsız dernekler etrafında gelişiminin yanı sıra hakim devlet anlayışı çerçevesinde milli kültür, milli kimlik, millilik düşüncesi etrafında ilerlemiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde ve cumhuriyetin ilk dönemlerinde yapılan folklor ve etnografya çalışmaları Tanzimat dönemi aydınları ile başlayıp ikinci meşrutiyet dönemi ve yurt dışından gelen aydınların çabaları doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu aydınların kurduğu dernekler ve cemiyetler etnografya ve folklor çalışmalarının en büyük kısmını oluşturur. Etnografya 'ya ve folklorla dair ilk çalışmaları dönemin aydınlarının eserleri ve bu aydınların bünyeye getirdiği kuruluşlar etrafında ele alınmalıdır.

Etnografyanın kavram olarak ortaya çıkışı ve kapsamına dair bilgileri yukarıda verildiği için burada etnografyaya dair çalışmalar verilecektir. Etnografya çalışmaları ve folklorla dair ilk çalışmalar Osmanlı döneminde başlamıştır. Folklor bağımsız bir araştırma sahası olarak Osmanlı aydınlarının gündemine dil, millet, vatan ve medeniyet kavramlarıyla eş zamanlı olarak girdi.⁶⁶Etnografya, Etnoloji ve Antropolojinin bilimsel bir çalışma alanı olarak adı konmadan önce temellerinin coğrafi keşiflerle hız kazanan seyahatnameler olduğu yukarıda belirtilmişti.

⁶⁶ Öztürkmen, a.g.e., s. 19.

Türkiye’de de Etnografi, Antropoloji ve Etnolojiye dair çalışmaları bu kapsamda değerlendirecek olursak temellerini çok eski tarihlere dayandırabiliriz. Bu açıklama çabası da ayrı bir tez konusudur. Bu sebeple bu kavramların Osmanlıda adlandırma ve anlamlandırma çabalarına değinmek tez açısından daha doğrudur.

2.1. Türk Yazınında Etnografya ‘ya Dair İlk Yazılar

Bu disiplinlere Osmanlı aydınının Türkçe karşılık verme çabaları değişik sonuçlar doğurmuştur. Örneğin antropoloji: *İlm-i Beşer, İlmül Beşer, Mebhasü-l Beşer, Tarih-i Tabii-i Beşer* olarak adlandırılırken, *Etnografya; İlm-i Akvam, İlm-i Ahval-i Akvam, İlm-i Ahval-i Milel, İlm-i Ensab, Tasvir-i Akvam, Etnoloji; İlm-i Ensaf, İlmü’l Ümem, Mebhasü’il Akvam* olarak adlandırılmıştır.⁶⁷ Bu bilimleri adlandırma ve tanımlamaya dair ilkyazılar şunlardır:

Şemseddin Sami’nin Fransızca/Osmanlıca sözlüğünde yer alan tanımlaması etnografyanın nasıl anlaşıldığını ortaya koymasından önemlidir. “Ethnographie: Ümem ve akvamın taksimatından ve her birinin nerelerde sakin bulunduğu ve tebayi-i mümeyyizlerinin nelerden ibaret olduğundan bahseden bilimdir.” Etnografyanın, ümmetlerin ve kavimlerin her birinin yaşadıkları coğrafya ile ayırt edici özelliklerinin nelerden ibarete olduğu ve cinslerinin vasıflarına değin sınırları çizilir. Ethnologie: “Nev-i Beşerin ümem ve akvama suret-i inkisamını ve beher kavim ve ümmetin ahvalini beyan eden ilim. Fenn-i menşe-i akvam” yani insan türünün ümmetlere ve kavimlere ayrılma şeklini bir anlamda ayırt edici özelliklerin neler olduğunu ve her kavim ve her ümmetin durumlarını yani yaşam şeklini açıklayan bilim dalı olarak tanımlanır.

NecipNadir’in 1885 yılında “*İmdad-ül Midad*” mecmuasında Türkçeye giren yabancı kelimelerin aynen alınmasına dair eleştirel görüşlerini aktardığı yazıda Fransızca’dan alınan Etnografi kelimesinin yerine soy bilimi, ırk bilimi anlamına gelen “*ilm-i Ensab*” kelimesini doğru bulmuştur.

Yine 1885 yılında *Abdülhak Şinasi Hisar’ın* babası *Mahmud Celaleddin* tarafından *Hazine-i Evrak* mecmuasında kaleme aldığı “*insanların Çoğalışı*” başlıklı yazısında ırk tasniflerine yer vermiştir.

⁶⁷ Okay, a.g.e.,s. 64.

Yine *Hisar*'ın 1875 yılında "*Ahval-i İnsan*" başlığıyla Kırkambar mecmuasında yer alan yazıdır. Bu yazıda insanın Fiziki Antropoloji ve Anatomi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Ahmet Mithat Efendinin "Dağarcık Mecmuasında" 1871 yılında kaleme aldığı "*İnsan*" başlıklı yazıda insanın nasıl ortaya çıktığı, hangi ırklara ayrıldığına değinen yazar ırk tasniflerini yaparken ten rengi, kafa şekli ve çehre ve simanın temel alındığını söyler.

H. Ayni adlı yazara ait 1896 yılında *Mektep Mecmuasında İlmü'l Beşer* başlıklı yazı. Yazar burada etnoloji, etnografya ve antropolojinin Avrupa'da nasıl doğduğunu yapılan çalışmaları ilk defa olarak yazmıştır. Yazar Antropologların insanı incelerken bütün canlılar gibi bir canlı olarak gördüklerini, ötekinin tanımak için yapılan seyahatlerden ve Fransa ve İngiltere'de sömürgelerde yaşayan insanların korunması için kurulan derneklerden bahseder.⁶⁸

Medeniyetlerin kurucusu ve taşıyıcısı olarak beyaz-brakisefal Aryan ırkını kabul eden, Türkleri "barbar" kategorisine koyan ve Gobineau'nun ünlü *Irkların Eşitsizliği Üzerine Denemelerinde* ifadesini bulan sözde bilimsel iddiaların hakim bilimsel çerçeveyi oluşturduğu 19.yüzyılda aralarında Mustafa Celaleddin ve Ali Suavi'nin de bulunduğu Türkçü aydınlar için temel kaygı Türklerinde "üstün ırk" gurubuna mensup olduğunu gösterebilmektir. Mustafa Celaleddin "*Eski ve Yeni Türkler*" (1870) başlıklı eserinde Türklerin aryan ırka mensup olduğunu söylüyordu. *Muhbir ve Ulum* gazetelerinde yazdığı yazılarda *Ali Suavi'de* Türklerin yalnızca a hizmet eden bir ırk olduğunu ve tarihteki bazı kavimlerinde Türk olduğunu söylüyor. Askeri zaferler peşinde koşan bir topluluk olmadığını, aksine dünya medeniyetine hizmet eden bir ırk olduğunu ve tarihteki bazı kavimlerinde Türk olduğunu söylüyordu.⁶⁹

Servet-i Fünun'da imzasız olarak 1908 yılında yayınlanan "*Etnografya Müzeleri*" başlıklı yazıda etnografya Müzesinin tanımı, önemi, işlevi ve Avrupa'daki örneklerinin yapılarına ilişkin bilgiler verilmiştir. Tez çalışmasına mevzu bahis

⁶⁸ Okay, a.g.e.,s. 68-70.

⁶⁹ Ahmet Yıldız, *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*, Türk Ulusal Kimliğinin Etno - Seküler Sınırları (1919-1938), İletişim Yay., İstanbul, 2013, s. 165

konuyla ilgili olması nedeniyle bu yazının tamamını burada verilmektedir.⁷⁰ “*Ulum-ı Tabiiyye erbabı nezdinde tarih-i tabii müzeleri ne derecede haiz-i ehemmiyet ise ahval-i akvamı tetkik edenler için etnografya müzeleri o mertebede mühimdir. Etnografya müzeleri küre-i arzda müteayyış ne kadar akvam var ise bunların istimal ettikleri eşyayı muhtelif bu müzelerde cem olunur. Akvam-ı muhtelifenin adat ve ahlakını, memleketlerini, meskenlerini ve bazı merasimini irae eden fotoğraflarda bu müzeler vaz olunur. Bir müddetten beri etnografya müzelerine sinematograf ve fonograf şeritleri ve plakları kabul edilmiş; ahval-i akvam tetkik edenler için pek çok faydası görülmüştür. Akvam-ı vahşiyenin kıyafetlerini, meskenlerini gösteren resimlerle kullandıkları alet ve edevatın, eşyanın numuneleri... Etnografya müzeleri iki şekilde tertip olunmaktadır. Birinci surət coğrafya taksimatına riayet etmektir. Bir kavme ait olan eşya ayrıca bir yerde cem olunur. Almanya ve Fransa Etnografya Müzelerinde de bu usule riayet olunmaktadır. İngiliz Müzelerinde ise eşyanın cinsi ve nevine cihet-i istimaline dikkat olunur. Mesela henüz hal-i ibtidai-i medeniyette bulunan akvamın bir ihtiyaç için istimal ettikleri eşya en sade ve basitinden en mükemmeline kadar bir sıraya dizilir. Bunların hangi akvama ait olduğu üzerindeki marklardan anlaşılır.*

Etnografya müzesi telebbüsün bir tarihçe-i tekamülünü de irae eder. Oksford Darülfünun'unun Etnografya Müzesine bu tarz da mürettebdir. Müzeyi ziyaret edenler yek nazarda eşyanın tekamülâtını müşahede ederek terekkinin ne yolda hasıl olmuş ve necihete doğru gitmekte bulunmuş olduğunu tahmin ve takdir edebilirler.”⁷¹ 1908 yılında yazılmış olan bu yazıda ki anlayış cumhuriyet sonrasında da geçerlidir. Ankara Etnografya Müzesi açılırken Türk milletinin sosyal değişimlerinin süreci ortaya konmak istenmiştir.

Folklor kavramı ilk kullanan ve karşılık arayan Ziya Gökalp *Halka Doğru* adlı dergide “*Halk Medeniyeti-I Başlangıç*” Folklor terimine karşılık olarak “Halkiyat”ı kullanmıştır. Gökalp, “her kavmin iki medeniyeti vardır: resmi medeniyet, Halk medeniyeti. O halde kavimlerin medeniyetlerinden bahseden bir ilim olan “içtimaiyatın” halk medeniyetini tetkik eden bir şubesi de olmak gerek... İşte kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda

⁷⁰ Okay, a.g.e., s. 75.

⁷¹ Okay, a.g.e., s. 75.

uzayıp giden bu ananevi medeniyeti mütalaa eden bu ilme “*Halkiyat*” adı verilir. Demektedir. Gökalp, yine başka bir yazısında; “... Fakat kavmiyatın bunlardan bahseden kısmına Avrupalılar ayrı bir isim takarak Folklor derler. Bizde bu kelimeyi *Halkiyat* kelimesiyle lisanımıza nakleyledik” diyerek Halkiyat terimini kendisinin kullandığını pekiştirmektedir.⁷²

Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın *İkdam* gazetesinde 1914'te “*Folk lore*” başlıklı yazısı bu terimin açık ve net olarak ele alındığı ilkyazıdır. Yazıda folklorun Avrupa'daki gelişimi ve kullanımından bahsederek bizim bu bilim dalından habersiz olduğumuzu söylemektedir. Ayrıca folklorun ulusallığın oluşumundaki önemini belirtmektedir. R. T. Bölükbaşı folklorun İngiliz asıllı olduğunu belirttikten sonra şöyle tanımlar: “Durub-u Emsal” dahi dahil olmak üzere avam şarkıları, destanlar, bilmece, hatta hikayeler hep birden hatıra gelir. O tabir bütün avam edebiyatının bilcümle asar-ı tecelliyatını şamildir.”⁷³ Hemen hemen de kültürün sözlü yönünü kapsamına almaktadır.

Yine 1912 yılında İhsan Abidin'in “*Şehbal*” mecmuasında “*İlm-i Beşer'e Dair*” başlıklı yazısında Antropolojinin önemini anlattıktan sonra antropolojinin ilişkili olduğu bilim dallarını; tıp, prehistorya, paleontoloji, etnografya, etnolojiye arkeolojiyi anlatır. Bundan sonra antropolojinin tarihinin çok yeni olduğunu ancak Osmanlı İmparatorluğu İçin çok büyük faydalar sağlayacaktır. Osmanlı coğrafyasında çok geniş sınırlar içinde yaşayan milyonlarca insanın ırkı hakkında henüz bir araştırma yapılmamıştır. Bir ırkın özellikleri bilinmeden hayat şartları sosyal yaşantıları, gelişmişlik ya da gelişmemişlik nedenleri binmeyecektir. İnsanlığın çok eski tarihlerine ait eser ve belgeler göç yolları üzerinde olduğu için bizim topraklarımızdadır. Bu eser ve belgeleri ortaya çıkarmakta yine bize düşer. Sırf Avrupa ülkelerinde değil balkan ülkelerinde de İlm-i Beşere ait çok sayıda araştırma yapıldığı ve çok sayıda gazete ve dergiler çıkmaktadır. Kendi coğrafyamızda bu konuları araştıran ne bir kuruluş ne öğrenim yapacak bir okul nede belge eserleri koruyup sergileyecek bir müze vardır. Dünyanın her tarafında etnoloji ve etnografya müzeleri varken Osmanlıda yoktur.”⁷⁴

⁷² Örnek, a.g.e., s.29.

⁷³ Örnek, a.g.e., s.30.

⁷⁴ Okay, a.g.e., s.77.

Bu yazların biride 1909 yılında “*Mülkiye Dergisinde*” Satı Bey’in “*Etnografya*” başlıklı yazısıdır. Bu yazıda Satı Bey etnografyanın içeriğinden ve Mektebi Mülkiyede bu dersin neden ve niçin okutulması gerektiğine dair görüşlerini kaleme alır. Satı bey aynı makalenin devamında tarih ve etnografya arasında mukayeseler yaparak toplumu anlamak konusunda tarihi tek başın anlamının yetersiz olduğundan hareketle şöyle der. “Tarih ilmi sosyal olayların hepsini içine alamaz tarihi bilgiler yalnız sınırlı bir kısım kavimlerin sınırlı hayat dönemlerine aittir... Tarihi devirler de, Letourneau’nun dediği gibi beşeriyetin olgunluk çağından ibarettir. Onun çocukluk ve bebekliğine ait olaylar tarihin kapsamı dışında kalır. Tarihin bu eksikliğini telafi ederek sosyal olayların kaynağını tamamlayan ilim “*İlm-i Akvam’dır.*” Aynı yazıda ötekinin bilgisine doğru seyahat eden bilim adamının insanlığın kendi geçmişinin bilgisine ulaştığını açıklar. Bu düşüncesiyle evrimci antropoloji düşüncesinden etki ile böyle bir etnografik görüşe sahiptir. Satı beyin ⁷⁵ görüldüğü üzere etnografya, antropoloji ve etnoloji üzerine 1800lü yılların son çeyreğinden itibaren bilimsel tanımlamalar ve bu tanımlamalara uygun çalışmalar yapılmıştır. Bilimsel olarak ortaya çıkışının yanında etnografik eser diyebileceğimiz seyahatname geleneği de birkaç eserin dışına çıkmamaktadır.

Türkiye’de de bu ilimler tıpkı Avrupa’da ve Amerika’da olduğu gibi modern devlet, ulus devlet fikirleriyle gelişim göstermiştir. Etnografya ve folklor kavramları ülkemize Avrupa’dan girmiştir. Bu kavramların Avrupa’da ve ülkemizde anlamlandırılmasına dair genel bilgileri yukarıda anlatıldığı üzere bilimsel alan olarak insanın yapıp ettiklerini kapsamakta. Bu bakımdan etnografya ile ilgili ilk bilimsel yaklaşımların yanında folklor kavramına dair yazılan ilk bilimsel yazıları burada karşılaştırmalı olarak vermek, etnografya müzesinin kurulduğu dönemi anlamak açısından zaruridir. Etnografya ile ilgili makalelerin yanında birçok ta kitap yazılmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır.

Şemseddin Sami, *İnsan*, (1878) *Yine İnsan*, (1886) bu eserlerde insanın oluşumu, ırkların nasıl oluştuğu, insanın ilk ortaya çıktığı coğrafyaya kadar birçok konuya değinmiştir. İnsanların çoğalması ve başka coğrafyalara göç etmesi sonucu, bu yeni coğrafyaya insan vücudunun göstermiş olduğu tepkiler sonucu ırkların oluştuğunu söyler.

⁷⁵ Okay, a.g.e., s. 81.

Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi, *Akvam-ı Cihan*, (1913), adlı eserinde insanın ilk vatanı neresi, hangi kıtada zuhur etti? Sorularıyla insanın geçmişinin yüz binlerce yıl geriye gittiğini, yeni yapılan keşifler neticesinde insanın öteden beri dünyanın her yerine dağılmış olduğunu belirtir. Tıpkı Şemseddin Sami'nin düşündüğü gibi buda insan ırklarının göçler ve karşılaşmalarla melezleştiğini değiştirdiğini belirtir. Eserin bölümleri şöyledir: Mazi ve İstikbal, Asya Kıtası, Akvam-ı Osmaniye, Kavm-i Necib-i Arab. Türkler, Kürtler, Lazlar, Tatarlar, Boşnaklar, Pomaklar, Çerkezler, Kafkasyalılar, Berberiler, Ermeniler, Rumlar, Bulgarlar, Sırp, Ulahlar, İsraililer, Akvam-ı Osmaniye hakkında mülahazat: edyan, Mezahip ve Adat, İraniler, Afgan, Beluciler, Kırgızlar... Osmanlı imparatorluğu içinde yaşayan bütün kavimlere dair bilgi verilmiştir.

Mustafa Satı Bey, *Etnografya*, (1912) Satı Beyin bu eseri 1908-1909 yıllarında Mektebi Mülkiyede verilmiş olan derslerin derlenmesi ile oluşturulmuştur. Kitabın adının Etnografya olması, Cumhuriyet döneminde açılan Ankara Etnografya Müzesinin, Osmanlı İmp. Döneminde nasıl anlaşıldığını ve nasıl bir düşünsel temelini olduğuna dair önemli ipuçları vermektedir. Satı bey özellikle 19.yy. boyunca insanları ırkları kavimleri değişik yönleriyle anlama gayretlerinin sonucu olarak üç yeni bilim dalının ortaya çıktığından bahseder. Bunlar Antropoloji, Etnoloji ve Etnografyadır. Satı bey etnografyanın Rumca "ethnos" ve Grafos" kelimelerinden oluştuğunu Tasvir-i Akvam anlamına geldiğini belirtir.⁷⁶ Kitabın künyesinde şöyle yazmaktadır. Mustafa satı Bey Darümuallimin Müdürü ve Mekteb-i Mülkiye Etnografya Muallimi, Basımı 1327(1911)Kitapta Yeni Zelandalıların yerel kıyafetleri ve bir Japon'un derisindeki dövmeler adlı iki resim bulunmaktadır. Kitabın, 5-13 sayfaları arasında Etnografyanın kapsam ve tanımı yapıldıktan sonra giriş bölümünde; Ahvali Umumiye'yi Beşer ve Malumat-ı Antropoloji hakkında yapılan izahlar yapılmıştır. Birinci bölümde, insanın oluşumu, çevreyle etkileşimi, beslenme kaynakları, giyim kuşamı, eğlenmesi, iletişimi, cemiyet hayatı detayları ile anlatılmıştır. İkinci bölümde Milletlerin coğrafya göre ayrımı yapılmıştır. Ayrımlar şöyledir: Okyanusya Akvamı: (Avustralyalılar, Tasmanyalılar, Malenezyalılar, Polenezyalılar, Endenozyalılar, Negritolar, Amerika Akvamı (Eskimolar, Porujlar, Meksikalılar, Amerika Cenubi Akvamı, Melezler), Afrika Uruk ve Akvamı (

⁷⁶ Okay, a.g.e.,s. 64.

Puşyanlar, Zenciler, Bantular, Madagaşkarlılar, Negriler, Habşiler, Fulasandeler, Arap Berberler), Aya Akvamı (Hindliler, Çinliler, Japonlar, Koreliler, Hindçini Akvamı, Tibetliler, Moğollar, Türkler, Tunguzlar, Samuyedler, Kıptiler, İraniler, Kürtler, Araplar, İbraniler), Avrupa Akvamı (Avrupa Irkları, Tarih Öncesi Avrupa, Avrupa Tarihi, Avrupa Dillerinin tarihi). Son olarak, Sonuç ve Kaynakçadan oluşmaktadır.⁷⁷ Kitapta Avrupa toplumlarının genel tarihinden bahsedilip diğer kıtalardaki toplumların millet millet ele alınması aslında, Avrupalıların kendilerinden başkasını öteki olarak görmesinin bir yansımasıdır. Coğrafi keşifler neticesinde Avrupalının yeni keşfettiği toplumları kendi düşün dünyasına göre adlandırması ve yaklaşımı, Osmanlı İmparatorluğunda Etnografya ilminin anlaşılmasına etki etmiştir. Bu bağlamda Darülfünun'da verilen derslerin içeriğini ortaya koyan kitap, Etnografyanın Osmanlı aydınında Batı'daki gibi anlaşılmadığını ortaya koyar. Batı kendisinden olmayanı geri kalmışlar düşüncesi arka planında toplumları tanımlarken, Osmanlı aydını, İmparatorluğu oluşturan etnik unsurların ortaya konması şeklinde kullanılmıştır. Bunun nedenleri arasına milliyetçilik-ulusçuluk akımlarının Osmanlı İmparatorluğunda geç görülmesini sayabiliriz.

İlm-i Ahval-i Akvam, (1884), (Kavimlerin Durumları Bilimi) Osman bey tarafından Andreas David Mordtmann tarafından Darülfünun'da verilen ders notlarının kitaplaştırılmasıdır. Kitapta İlm-i Ahval-i Akvam neye derler? Çeşitli milletlerin ve kavimlerin durumlarından bahseden ilimdir. Etnografya diyerek insanın nasıl olduğunu nerde olduğunu, kavimlerin ortaya çıkışını gibi sorulara cevaplar verilmiştir.⁷⁸

Etnografyanın Osmanlının en önemli eğitim kurumunda, Darülfünun 'da ders olarak okutulması 1877 yılıdır. Bu tarihte Darülfünun 'da, Osmanlı Coğrafyası, İstatistik ve Etnografya derslerinin hocası Andreas David Mordtmann tarafından okutulmuştur. Aynı dönemde "İlmi Asar-ı Atika" adıyla arkeoloji dersleri de okutulmaktadır. Coğrafya ve etnografyanın aynı hoca tarafından okutulması konuya bakışı ortaya koymaktadır. Etnografya Mordtmann 1879'da ölümünden sonra Jan Aristoklis Efendi tarafından verilmeye devam etmiştir. Ancak ders artık edebiyat

⁷⁷ Mustafa Satı Bey, *Etnografya-Âlemi Akvam*, İstanbul, 1341.

⁷⁸ Okay, a.g.e. s. 125.

şubesinde verilmeye başlanmıştır.⁷⁹ Dersin bu şubede verilmesi aslında Rusya'dan gelen Türk aydınlarının ortaya koymaya başladığı Türk milliyetçiliği hareketlerinin içeriğiyle alaka göstermektedir. Dışarıdan gelen bu aydınların savunduğu Türk milliyetçiliğinin malzemesi kültürdür, etnografik malzemelerdir. Etnografya dersi 1908'e kadar on yıl kaldırılmıştır, 1909'da tekrar kaldırılmıştır. 1901-1902 yıllarında Coğrafya-yı Umumi ve Osmani ve Umrani Etnografya adı ile Celal Bey tarafından verilmiştir. Tekrar 1915'te verilmeye başlamıştır.⁸⁰

2.2. Türkçü Kurumlar'da Etnografya Çalışmaları

Cumhuriyet öncesi etnografya ve folklorla dair çalışmaları, Osmanlıdan cumhuriyete de devreden, Türk milliyetçiliği fikri etrafında yapılanan dernekler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının çabaları doğrultusunda ilerleme kaydetmiştir. Bu kurumlar; Türk Derneği, (1908), Türk Yurdu Cemiyeti, (1911), Türk Halk Bilgisi Derneği, (1927), Halk Evleri,(1932), Milli Folklor Enstitüsü, (1966) bu kuruluşların yanına doğrudan olmasa da dolaylı yoldan katkıları olan Türk Dil Kurumu gibi kuruluşları sayabiliriz. Burada bu kuruluşların faaliyetlerini izah etmek tezimizin konusunun tarihsel hikâyesinin anlaşılabilmesi için gereklilik arz etmektedir.

2.2.1. Türk Derneği

Nizamnamesine göre 25 Aralık 1908 tarihinde kurulmuştur. Nizamnamenin 1. Maddesinde, bu dernek yalnızca ilimle uğraşacaktır. 2. Maddesinde, Türk diye anılan bütün kavimlerin eski eserlerini tarihini, lisanlarını, edebiyatını, etnografya ve etnolojisini, sosyal durumunu, yerleşik uygarlıklarını, eski ve yeni coğrafyasını araştırıp ortaya çıkarmak, bunu bütün dünyaya yaymak; Türk dilinin açık, sade, güzel ilim dili olabilecek surette geniş ve medeniyete elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak. Derneğin amaçları arasına yazılmıştır. 3. Maddesinde, amacına erişmek için gereken yerlerde keşif ve incelemeler yapmayı, umumi dersler ve müzakereler düzenlemeyi, okullara Türkleri anlamaya yarar dersleri kabul ettirmeye çalışmayı. Amaç edinmiştir. 4. Maddesinde, bu cemiyete, cemiyetin maksadına hizmet etmek

⁷⁹ Okay, a.g.e., s. 99.

⁸⁰ Okay, a.g.e., s. 101.

isteyen, hangi din, cins ve tabiiyetten olursa olsun üye olabilmesine izin vermiştir.⁸¹ Bu dernek çıkarmış olduğu Türk Derneği dergisinin ilk sayısında yayınlamış olduğu beyannamenin 2. maddesinde, “lisan ilminin tamamlayıcısı olan sosyoloji, etnoloji ve bunlarla ilişkisi olduğu için arkeoloji ile de meşgul olunacağı bu hususta araştırma ve seyahatler yapılabileceği” belirtilmiştir. Beyannamenin 3. Maddesinde, en meşhur Türk eserlerinin ihyasına çalışılacağı ifade edilmiştir. Derneğin dil konusundaki çalışmalarının amacı Osmanlı Türkçesini halkın rahatlıkla anlayabileceği bir şekilde Anadolu da konuşulan Türkçe kelimeleri alarak, farsça ve Arapça kelimelerden yerine koymak. Bununla birlikte Türklerin vücuda getirdikleri eski ve yeni eserleri sanat ve tarih açısından incelenmesi amaçları arasındadır.⁸² Bu milli tarih anlayışının milli tarih yazılması gerekliliğinin bir göstergesidir.

Türk Derneğinin Osmanlı sınırları dışında bir de Macaristan’da Edebiyat-ı Osmaniye Cemiyeti adı ile bir şubesi bulunmaktadır. Bu derneğin amacı, ahalinin Osmanlı diline ve tarihine dikkat çekmek ve Macar şarkiyatçılarının yazdıklarını, Osmanlıya aktarmak olarak belirtilmiştir. 22 üye ile kurulan şubenin iki kâtiplik görevinden birini ilerde açılacak olan Ankara Etnografya Müzesinin kuruluşuna katkıda bulunacak olan ve müzede uzman olarak çalışacak olan Gyula Meszaros bulunmaktadır.⁸³ Dernek nizamnamesinden ve beyannamesinden anlaşılacağı üzere bir uluslaşmasını tamamlayan ülkelerin ulus olabilmek için yaptıklarının hemen hemen hepsini amaç edinmiştir. Tez konusu olan müzenin 1924’te tasarlanmasında Osmanlı İmparatorluğunda faaliyet göstermiş bir derneğin üyesinin önderlik etmesi fikir bütünlüğü açısından önemlidir. Bu dernek Türk Yurdu Cemiyetinin 1911’de kurulup üyelerinin büyük kısmının bu derneğe geçmesi ile kapanmıştır.

2.2.2. Türk Yurdu Cemiyeti

31 Ağustos 1911 tarihinde Başta Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura olmak üzere çoğu yurt dışı Türklerden oluşan Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Ahmet Ağaoğlu gibi Türkçülük hareketinin önde gelen kişileri tarafından kurulmuştur. Bu cemiyet Türk

⁸¹ Füsün Üstel, İmparatorluktan ulus- Devlete Türk Milliyetçiliği *Türk Ocakları (1912-1931)*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997, s. 35.

⁸² Üstel, a.g.e., s. 39.

⁸³ Karaduman, “Türk Ocakları ve Hars Müzeleri”, *Vakıflar Dergisi*, Sayı 30, Ankara, 2007, s. 506.

Ocaklarının kurulma çalışmalarının başladığı döneme denk geldiği için uzun ömürlü olamamış Türk Ocaklarının kurulması ile bütün üyeleri Türk Ocaklarına katılmıştır.⁸⁴ Ancak, dernek sıfatı ile önemli bir faaliyette bulunamayan Türk Yurdu Cemiyeti, kendi adıyla yayınladığı ve daha sonra Türk Ocaklarının yayın organı haline gelecek Türk Yurdu Dergisi ile Türkçülük akımını derinden etkilemiştir.

30 Kasım 1911 yılında çıkan ilk sayısında Türk Yurdu Dergisinin amacı şöyle açıklanmaktadır: Türklüğe hizmet etme, Türklere faide dokundurmak istiyoruz, maksadımız işte budur. Türk Yurdu Dergisinin yayın politikası olarak kabul gören programının birinci maddesi Türk ırkının mümkün olduğu kadar çoğunluğu tarafından okunmak. İkinci maddesi: Bütün Türklerce kabul edilecek bir ideal ortaya koymak. Dördüncü maddesi: Türklerin birbiriyle tanışmaları için Türk dünyasının her tarafında olup geçen ve bilhassa kardeşler arasında sevinç veya kedere sebep olan vakalar ile Türk Dünyasının ötesinde berisinde ortaya çıkan fikir cereyanları kayıt olunacak, Türk ırkının muhtelif kavmiyetlerinde doğan edebiyatı ırkın bütün fertlerine bildirmek için çalışılacaktır. Altıncı maddesi: Osmanlı Türkleri arasında Türk milli ruhunun gelişme ve takviyesine, idealsizlikten doğan tembellik ve bedbinliğin giderilmesine çok çalışacak ve ekseriye hiçbir şeye dayanmaksızın ortaya çıkan mübalağalı batı korkusundan bu milleti elinden geldiği kadar uğraşacaktır.⁸⁵ Türk Yurdu Dergisinin yayın nizamnamesinden anlaşılacağı üzere Türkiye Cumhuriyeti'nin fikri temelleri Osmanlıda atılmıştır. Türklere ortak bir ideal aşlamak, Osmanlı Türkleri arasından dayanışmayı ve örgütlenmeyi artırmak, sade bir dil kullanmak ve bu çalışmalarının içeriğinin Türklere ait kültürel malzemelerle doldurulması kültürün uluslaştırılmasının bir bütünüdür. Dernek Türk Ocaklarının açılmasıyla son bulmuştur.

2.2.3. Türk Ocakları

9 Mart 1912 senesinde kurulmuştur. Ocağın kurucuları arasında, Ağaoğlu Ahmet, Mehmet Emin Yurdakul, Dr. Fuat Sabi Bey, Hüseyin Ragıp Bey, Tevfik Fikret, Balkan savaşlarından sonra oluşturulan yönetim kurulunda Hamdullah Suphi, Yusuf Akçura gibi isimler vardır. 1918 yılında Türk ocakları bünyesinde bir "Hars ve

⁸⁴ Tarık Zafer, Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt,1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s. 441-442.

⁸⁵ Üstel, a.g.e., s. 45.

İlim Heyeti" oluşturulmuştur. Üyeler; Halide Edip, Hamdullah Suphi, Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Ağaoğlu Ahmet' Fuat Bey, Hüseyin Zade Ali Bey'dir.⁸⁶ Bu üyeler TBMM'nin açılması ile kurulan Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Hars Dairesi'nin de üyeleri olacaktır. 1918 yılında planlanan düşüncelerinden biri olan bir Etnografya Müzesi açma fikrini Ankara Etnografya Müzesi ile ortaya koyacaklardır.

Cemiyetin nizamnamesinin 2. Maddesinde cemiyetin amacı; Türklerin milli terbiye ve ilmi, iktisadi seviyelerinin yükseltilmesi ve yüceltilmesiyle Türk ırk ve dilinin mükemmelleşmesine çalışmak, olarak belirtilmektedir. 1914 yılında yayınlanan nizamnamede ise ocağın amacı şöyle belirtilmekte; Türklerin harsi birliğine ve medeni kemaline çalışmaktır.⁸⁷ Türklüğe ve Türk kültürüne yönelik çalışılacağı net olarak ortaya koyulmuştur.

Türk Ocaklarının 1924 yılında yapılan kongresinde kabul edilen Türk Ocağı yasasında, Ocağın amaçlarının belirtildiği ikinci madde, bütün Türkler arasında milli şuurun takviyesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına, mendi, sıhhi tekâmüle ve milli iktisadın inkişafına çalışmaktır." Şeklinde bütün Türkleri kapsayıcı değişiklik yapılmıştır. Ocağın 1927 yılında yasasında yapılan değişiklikle daha önce bütün Türklere yönelik çalışmalar yapılan değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhiline alınmıştır.⁸⁸Bu kongrede Merkez Heyeti üyeliğine; Hamdullah Suphi, Vasıf, Alaeddin, Rıdvan Nafiz, yedek üyeliğe; Ağaoğlu Ahmet, Mahmut Celal, Nabizade Hamdi, Mimar Hikmet Koyunoğlu, Dr. Şükrü, Baytar Cevdet, Dr. Refet, seçilmişlerdir. Hars Heyetine seçilenler; Fevzi Paşa, Ağaoğlu Ahmet, Hamdullah Suphi, Ziya Gökalp, Halide Edip, Köprülüzade Fuat, Yusuf Akçura, Rıza Nur, Necip Asım, Celal Esad, Yahya Kemal, İstanbul Umum Müzeler Müdürü Halil Ethem Hars Heyetine seçilmişlerdir. Yapılan bu 1924 kongresinde Etnografya Müzesinde adına bir oda ve sergi açılan Besim Atalay beyde kongre üyesidir.⁸⁹

Ziya Gökalp'in adana Türk Ocağında yapmış olduğu şu konuşma diğer Türk Folkloru ve Türk Etnografyası alanında faaliyetler yapan kurumlar gibi Türk kimliğinin benimsenmesi için gerekli olan malzemeyi sözlü, görsel ve ilmi çalışmalarla ortaya koyma amacıyla olduğunu göstermektedir. Gökalp

⁸⁶ Tunaya, a.g.e., s. 458.

⁸⁷ Üstel, a.g.e.,s. 100.

⁸⁸ Üstel, a.g.e., s. 238.

⁸⁹ Karaduman, a.g.e., s. 512.

konusmasında: *Türk Ocağı açıldığı ilk günden beri milli harsı ve mefkûreyi oluşturmaya yönelik çalıştığını belirtmiş. Bizim eski tekniklerimizin güzel olduğunu, müzelere girecek nitelikte olduğunu, eski adi taşlarımızın bile ecnebi müzelerini süslediğini belirterek, ocakların yalnız milli güzelliklerden geriye kalanları toplasalar dahi görevlerini yapmış olacaklarını vurgulamıştır. Bu çerçevede Türk Ocağının İstanbul'da ilk Türk salonunu meydana getirdiğinden bahsederek "ocağın bütün eşyası, süsü, tanzimi Türk mamulâtı, Türk zevki idi." Değerlendirmesinden sonra ocak bu milli güzellikleri toplarsa, oraya girenlerin Türklüğünü anlayacaklarını ifade etmiştir. Gökalp bu konuşmasında Etnografya müzeleri ile ilgili olarak, asıl bir milletin mevcudiyetini gösteren etnografya müzesidir ki bizde yoktur. Ayakkabı, serpuş, eyer, çadır ve giyecekler gibi bütün eşyanın örneklerinin bazısının aynen bazısının da küçültülmüş modelleri veya fotoğraflarının toplanmasıyla, bu çeşitlerde bir gelişim zincirinin gösterilebileceğini ve bunların bir kısmının merkezdeki müzeye yollanarak umumi etnografya müzesinin meydana gelebileceğini belirtir. Kısaca tarih müzelerine de değinerek bu kavramı milli müze yerine kullanmıştır. Tarih müzelerinin etnografya müzeleriyle karıştırılmaması gerektiğinden bahseder ve tarih müzeleri maziye, etnografya müzeleri hale aittir." der.⁹⁰*

Gökalp'in, Yeni Gün gazetesinde yayımladığı, 1923 tarihli Hars Teşkilat başlıklı yazısında; milli harsımızın saklanmış olduğu gizli köşelerden bulup aydınların görüşüne sunacak Milli Müze ve Etnografya Müzesi gibi teşkilatlara ihtiyaç olduğunu vurgulamış ve bunların ne anlama geldiklerini açıklamıştır. Topkapı Sarayı müzesini medeni müze olarak nitelemiş ve bu bağlamda hakiki bir Türk Müzesine, yalnız Türk harsına ait eserleri toplayacak milli bir müzeye ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.⁹¹

Türk Ocakları Cumhuriyet döneminde ki ilk kongresini 1924'te yapmıştır. Bu kongrede Hamdullah Suphi'nin yaptığı şu konuşma ile tartışmalar neden olmuş: *Çerkez, Gürcü vb. üyelerinin maruz kaldığı ayrımcılığa dikkat çekerek şöyle söylemiştir: "Burada Anadolu'da tekrar toplanıyoruz, burada yeni bir tahammür devri geçireceğiz. Burada lehçeler birleşecek, sima farkları ortadan kalkacak.*

⁹⁰ Karaduman, Vakıflar Dergisi, s. 508.

⁹¹ Karaduman, Vakıflar Dergisi, s. 509.

Yeniden tarihin kayıt ettiği o değişmez Türk kudretini kendi ruhlarımızın içinde biriktireceğiz ya ırkı kabul edeceksiniz ya harsı."⁹² Bu konuşma Türklük tanımlaması tartışmalarına sebep olmuş, tartışmalar son vermek için kürsüye çıkan Ahmet Ağaoğlu, Ulusçuluk akımının izlediği amaçlardan birinin de ulusal kimliği oluşturmak ve geliştirmek olduğunu ve Türk Ocaklarının bu yönde hareket etmek zorunda olduğunu belirterek tartışmalara son noktayı koymuştur.⁹³ Bu düşünce, madde halinde encümenin önerdiği biçimi ile kabul edilmiştir. Ortaya konan bu düşünceler bir Türk ulusu oluşturmanın kararlılığını ortaya koymuştur.

Türk Ocaklarının Cumhuriyet'in ilanından sonra yapılan birinci kongresi basında da yer almıştır. Hâkimiyeti Milliye gazetesinde "Bütün Türk âleminde il keredir ki Türk gençliği ve Türk münevverleri muayyen bir teşkilat etrafında toplanarak müşterek gayelerin istihsalini hedef ittihaz ediyorlar. Denilen yazının devamında, Türkçülüğün üç düşmanı olarak, "Osmanlılık" düşüncesine sahip olanlar, "münevver kozmopolitçiler" ve "beynelmileliyetçiler" gösterilmekte ve bütün ulusun Türkçülük etrafında toplandığı belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı Atatürk'te kongre nedeniyle "Milletin bütün müstakbel ümitleri Türk Ocakları etrafında toplanmış olan Türk gençliğine matuftur." Açıklaması ile Türk Ocaklarına ve ortaya konan düşüncelere desteğini göstermiştir.⁹⁴

Türk Ocakları'nın düşünce ve çalışmalarının Cumhuriyetin temellendiği Ulus düşüncesi yolundaki çabaları ocağın devlet desteği almasını sağlamıştır. Türk Ocaklarına Ankara'da bir bina tahsisi edilmesi için Atatürk 3500 lira nakdi para yardımında bulunmuştur. Meclise sunulan bir önerge ile de; harsı, ilmi, iktisadi ve medeni vazifesi her zamandan daha büyük olan Türk Ocağının Ankara'da işgal ettiği ve emvali metrukeden olan binanın TBMM tarafından Türk Ocaklarına kıymet-i mikdaresi mukabilinde terk ve tahsis edilmesi sağlanacaktır.⁹⁵

1926 kongresinde ocaklar arasında koordinasyonu sağlamak maksadıyla yayınlanan "Türk Ocakları Mesai Programında Hars Müzeleri bölümünde Türk kültürünü unutulmaktan ve yok olmaktan korumak için sözlü kültüre dair şarkılar, türküler, inançlar vb. şeylerin derlenmesini ve her şubenin bir hars müzesi kurarak,

⁹² Üstel, a.g.e., s. 147.

⁹³ Üstel, a.g.e., s. 153.

⁹⁴ Üstel, a.g.e., s. 159.

⁹⁵ Üstel, a.g.e., s. 140.

bulunduğu yörenin sanat ve zanaatını sergilemeyi görev saymıştır. Aynı bölümde İrk Müzelerinin bir milletin ananevi bir surette kullandığı eşya İrk müzesine dâhildir. Eski elbiselerimiz, beşikler, tandırlar, sedef işleri, kap kacaklar, ziraat aletleri, eyerler gibi bütün eşya ırk müzesinin malzemesini teşkil eder. Medeni milletler ırk müzelerine bütün kıtaların hatta vahşi kavimlerin dahi kullandıkları eşyalar bu müzelerde yer tutar.⁹⁶ Diyerek ırk müzesinin yani etnografya müzesini sınırlarını kapsamının çizmiştir.

Türk Ocakları Ulus devlet anlayışının olmasa olmazı olan ulusal birliğin sağlanması için gerekli olan kültürel özü derlemek, toplamak ve sistematik bir şekilde bunu halka yansıtmak için ta ilk günden faaliyet içerisinde bulunmuştur. Türk ocakları mesai programı bütün Türkleri kapsamasına rağmen uygulamada Anadolu'nun dışına çıkamamıştır. Bütün Türkler fikrinde Türk ocaklarının bünyesinde Osmanlı coğrafyasının özellikle Rus coğrafyasından gelen aydınların varlığı ve birinci dünya savaşının son yıllarında uygulanmak istenen siyasi Turancılık fikri etkili olmuştur. Türk ocaklarını, Türk Derneğini, Türk Yurdu Cemiyeti, Türk Halk Bilgisi Derneğini oluşturan kadrolar hemen hemen aynı kişiler olup bu kadrolar cumhuriyetin ideologları olmuşlardır. Türk Ocaklarının 1931 de fesih kararı ve 1932 de Halkevlerinin kurulması Cumhuriyetin ulusal fikrinin bütün toluğa benimsetilmesi çabalarının bir devamıdır. Halkevleri Türk Ocaklarına nazaran kültür konusunda daha planlı kapsamlı olarak bu çabayı yerine getirmeye çalışmıştır. Halkevleri bütün şubelerinde Tarih, edebiyat, folklor ve müze şubeleri bulundurmamak ve çalışma yapmak vazifeleri arasındadır. Halkevlerinin açılışında konuşan Recep Peker: *"Bir milletin yetişip istikbale hazırlanması için klasik vasıtalar ve müesseseler mekteplerdir... Bu asırda milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır. En kuvvetli ders vasıtalarına ve yetişkin muallim ordularına malik olan en zengin memleketler bile halkı yetiştirmek halkı bir kütle haline getirmek için ayrıca milli bir halk mesaisi tanzimini ihmal etmiyorlar."* Cumhuriyetin amacı, milleti şuurlu birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk külesi halinde

⁹⁶ Üstel, a.g.e., s. 220.

teşkilatlandırmaktır.⁹⁷ Halkevlerinin bu kapsamlı çalışmalarına pek yer vermeme nedeni artık Ankara Etnografya Müzesi kurulmuştur.

2.2.4. Türk Halk Bilgisi Derneği

1 Kasım 1927 tarihinde Anadolu Halk Bilgisi Derneği adıyla kurulmuştur. Kısa bir süre sonra adını Türk Halk Bilgisi yaparak faaliyet alanını Anadolu ile sınırlı kalmayıp bütün turan coğrafyasına yaymak fikrini ortaya koymuştur. 1932 yılında da Halkevlerine katılarak faaliyetlerini halkevleri bünyesinde sürdürmüştür. 1946 yılında bağımsız olarak tekrar kurulsada kısa sürede kapanmıştır.⁹⁸ Halk Bilgisi Derneğinin 1928 yılında yayınlanan nizamnamesinde Derneğin amacı: “Türk Halkiyat ve Harsiyatına müteallik tetkiklerde bulunmak, halk bilgisine dair neşriyat yapmaktır”⁹⁹ ifadesi ile çalışma sahasını belirlemiştir. Halk Bilgisi Derneği kurulduğu tarih ve faaliyetleri itibarıyla Türk ulusu fikri etrafında kurulmuştur. Derneğin adına Anadolu isminin çıkarılıp Türk isminin koyulması da bunun göstergesidir.

2.2.5. Türkiyat Enstitüsü

1924 yılında Tarih profesörü Fuat Köprülü öncülüğünde kurulmuştur. Enstitünün amacı Türk Tarihinin türlü şube ve safhalarıyla, Türk Coğrafyası, Türk Edebiyatı, Türk Dili ve Türk Etnografyası hakkında araştırma yayınlarda bulunmak olarak belirtilmiştir.¹⁰⁰ Bu gayelerden de anlaşılacağı üzere bu kurumların tamamı Ulus düşüncesinin malzemesini oluşturan coğrafya, dil, etnografya vb. alanlarda araştırma yapmak düşüncesinin teşkilatlı yapılarıdır.

2.3. Genel Değerlendirme

Cumhuriyet, siyasi halkçılık yanında bilimsel halkçılığı ki halk evlerinin bilimsel gayesi budur, esas prensipleri içine almış olması dolayısı ile ki yurdumuzda folklor, bir bilgi sıfat ve haysiyetiyle, layık olduğu önem ve değeri bu zamanda alabilmiştir. Çünkü folklorla ait çalışma ve araştırmaların, aynı zamanda

⁹⁷ Aydın, “Türk Tarih Tezi ve Halkevleri”, Kebikeç, S.3, Ankara, 1996, s. 109.

⁹⁸ Ülkütaşır, a.g.e., s. 38.

⁹⁹ Türk Halk Bilgisi Derneği Nizamnamesi, Ankara, 1928.

¹⁰⁰ Ülkütaşır, a.g.e., s. 28.

siyasi halkçılığın vücut ve inkişafı için en sağlam bir yol, bir ışık hizmetini göreceği muhakkaktır.¹⁰¹

Köycülük Almanya'da Nazi hareketinin ideolojik dayanağıdır. Köycü düşünce ilk olarak ikinci meşrutiyet döneminde Türk Milliyetçiliği fikri hareketlerinin başlamasıyla gündeme gelmiştir. Özellikle Yusuf Akçura Türk Milliyetçiliği için köylünün desteğinin önemini vurguluyordu. 1930'da Maarif vekili olan Dr. Reşit Galip'in kuruculuğu ve başkanlığını yaptığı Köycüler Cemiyeti 1919'da kurulmuştur. Cemiyetin amacı köye eğitim sağlık hizmetleri götürmektir. Üyelerinin çoğunu milli mücadeleye katılması nedeniyle pek faaliyeti olmamıştır. Cumhuriyetin ilanı ve yapılan devrimlerin halka ulaştırılması ve benimsenmesi için 1930'larda tekrar gündeme getirilmiştir. Bu görüşler 1940 yılında kurulan köy enstitülerinin ideolojik ve fikri temelini oluşturur.¹⁰² Köycülüğe paralel olarak birde Anadoluçuluk fikri vardır. Hilmi Ziya Ülken'in içerisinde doldurduğu fikri harekette köycülükle benzer olarak Osmanlı imparatorluğu döneminde ihmal edilmiş Anadolunun, anavatanın köklerine nüfuz ederek canlandırmak bağımsızlık ruhunu ulusal bir ruha dayandırmaktır. Hilmi Ziya Ülken 1918-1919 yıllarında Anadolu isimli bir dergi çıkarmışlardır. 1924 yılında da Anadolu Mecmuası adlı dergi çıkarılmıştır. Bu dergide de Anadolu'ya dair kültürel ve etnolojik çalışmalar yer verilmiştir.¹⁰³

Uluslaşmanın temelini Anadolu'ya ve köye dayandıran görüşler aralıklarla süreklilik göstermiştir. İlerleyen yıllarda Sabahattin Eyüboğlu ve Halikarnas Balıkcısı ve Azra Erhat ve birçok fikir adamının yer aldığı Mavi Anadoluçuluk, Anadolu'da ki kadim medeniyetleri Türk milletinin kültürel ataları olduğunu, Batı medeniyetinin gerçek kaynağı olan değerlerin asıl sahibinin bu ülke olduğunu bu sebeple batı medeniyetine rahatlıkla intibak edilebilir olduğunu belirtmişlerdir.¹⁰⁴ Anadolu'nun bir kültürel bütünlük içerisinde Türk vatanı olduğunu söylemektedirler. Birde Yücel dergisinin çevresinde toplanılıp bilimin kökenlerine inmek için batı

¹⁰¹M. Şakir Ülkütaşır, *Cumhuriyetle Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1972, s. 20.

¹⁰²M. Asım Karaömerlioğlu, "Türkiye'de Köycülük", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce "Kemalizm"*, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul 2000, s. 285. 287.

¹⁰³Mithat Atabay, "Anadoluculuk", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce "Milliyetçilik"*, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s. 516.

¹⁰⁴Kaya Akyıldız, "Mavi Anadoluçuluk", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce "Modernleşme ve Batıcılık"*, Cilt 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 481.

klasiklerinin tespiti ve çevirisi vardır. Yücelcilere göre klasiklerin tespiti ve dilimize kazandırılması hür ve sistematik düşünce tarzını besleyecektir.¹⁰⁵ Yine Remzi Oğuz Arık'ta bu görüşlerin tekrar ettiği görülmektedir. Anadoluocular, Yücelciler her şeyin kökünü Anadolu da bulma ve batı uygarlığının köklerini Anadolu'ya bağlayarak bu uygarlığa dâhil olmak ve var olan bu kültürü yeniden ortaya koymak düşüncelerini savunarak batı uygarlığının doğal bir parçası olduğu sonucunu çıkarır.¹⁰⁶ Köycülerde, Anadoluocularda, Yücelcilerde, hümanizmacılarda, Anadolu'nun gelmiş geçmiş bütün medeniyetlerini kucaklayarak Türklerin medeniyet yayıcı olduğunu dolayısıyla medeni bir toplum olduğu görüşünü savunmuşlardır. “Dumlupınar'da Troyalıların öcünü aldık” yaklaşımı bunun bir göstergesidir. Mavi Anadoluoculara göre bütün Akdeniz'in medeniyet ve kültür kaynağı Anadolu'dur.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Akyıldız, a.g.m., s. 477.

¹⁰⁶ Barış Karacasu, “Cevat Şakir Kabaağaçlı”, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce “Modernleşme ve Batıcılık”* Cilt 3, s. 476.

¹⁰⁷ Barış Karacasu, “Mavi Kemalizm Türk Hümanizmi ve Anadoluçuluk”, *Kemalizm*, s. 342.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANKARA ETNOGRAFYA MÜZESİ ve MÜZECİLİK

3.1. Türkiye’de Müzecilik

Latince bir sözcük olan müze (Yunanca: mousein) yüzyıllarca farklı adlandırmalara ve tanımlamalara sahiplik etmiştir. Müze sözcüğü kaynağını Klasik Yunan Mitolojisinde yer alan ilham perileri mousai (müz)’lardan almıştır. Şefik Can’ın “Klasik Yunan Mitolojisinde de belirtmiş olduğu gibi akıl, düşünce, yaratıcılık yeteneği anlamlarını taşıyan Müzler sanatları koruyan dokuz tanrıcadır ve her biri şiir, müzik, tarih, dans gibi yaratıcı uğraşları korumakla görevlendirilmiştir. ¹⁰⁸ Azra Erhat, “Mnemosyne için adımın bellek anlamı”¹⁰⁹ taşıdığını belirtmektedir. Belleğin, hatıraların somutlaştırıcısı ve geçmişin koruyucu tanrıçası Mnemosyne ile tanrıların tanrısı Zeus’un birleşmesinden doğan müzeler, bugün geçmişin ve geçmişten gücünü alan tarihsel belleğin korunduğu, saklandığı, tekrar ve tekrar analiz edildiği mekânlar olan müze mekânını oluşturmuştur. Kültür Bakanlığı’nın 1989 tarihli yönetmeliğindeki müze tanımı şöyledir: “Kültür varlıklarını tespit eden, bilimsel metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın eğitimini ve bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede daimi etkin olan kuruluşlardır.” ¹¹⁰

Oslo Halk Müzesi’nin girişinde “kendi kendini tanı” yazıyor. ¹¹¹ UNESCO 1962 yılında Müzelerin Eğitimdeki Rolü ve 1997 yılında Tarih Öğretiminde Bir Kaynak Olarak Müze adında düzenlemiş olduğu seminerlerin sonuç raporlarını yayınlamıştır. Yine Avrupa Birliği Konsey üyelerinin 1992 yılında, bizimde katıldığımız Salzburg sempozyumunda, bir Avrupa kültürü ve kimliği olup olmadığı ve müzelerin böyle bir kimliğin oluşumunda katkıda bulunup bulunamayacağı,

¹⁰⁸ Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1994, s. 64.

¹⁰⁹ Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 207.

¹¹⁰ Ferruh Gerçek, *Türk Müzeciliği*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999, s. 11.

¹¹¹ Can Karametli, “Folklor ve Açık Hava Müzelerinin İçtimai Önemi”, *Türk Etnografya Dergisi*, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1963, s. 86.

sorunlarını ve çözüm önerilerini tartışmışlardır.¹¹² Müzelerin eğitimdeki rolü ve öneminin cumhuriyetin ilk yıllarında bilinse de o günkü ekonomik şartlar içerisinde en iyisi yapılmaya çalışılmıştır. Günümüzde maalesef bu alan gerekli yatırımlar bir tarafa değer bile verilmemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Osman Hamdi Bey'den sonra müze müdürü olan Halil Edhem Bey müzeyi şöyle tanımlar: "İlim, fen ve sanatların her şubesine mahsus eserler ve eşyadan oluşan koleksiyonların teşhir ve muhafaza edildiği binalara müze denir." Şeklinde tanımlamaktadır.¹¹³

Müzelerin fonksiyonları göz önünde bulunarak yapılan tanımlamalarda ise müzeyi bir eğitim kurumu şeklinde gördüğümüzde, Burçak Madran "Gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilecek başlıca yaygın eğitim kurumları" olduğunu söyler.

Günümüz kabulünde, müze sadece elinde bulunan koleksiyonu durağan bir biçimde sergileyen bir mekân değil, aynı zamanda araştırmalara yönelik bir veri tabanı oluşturan ve çeşitli konularda geçici sergiler düzenleyen bir merkez de olmalıdır. Bu hem kent müzeleri hem de diğer müzeler için geçerlidir. Modern bir tarih müzesi, tekil fikirlerin sergilendiği bir mekân olmaktan çok, öğrenmenin tartışma ve söylem yoluyla gerçekleştirildiği bir akademiyle özdeşleştirilebilir.¹¹⁴

Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM) "Müze, kültürel değerler taşıyan unsurlardan oluşan bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın beğenisinin yükselmesi ve eğitim için sergilemek amacıyla toplum yararına, sürekli yürütülen kurum" olarak tanımlamaktadır.¹¹⁵

Ülkemizde müze fikri 19. Yüzyıl ortalarında başlamıştır denilebilir. Bu fikrin daha önce belirmemiş olması yüzünden çok tarihi değerler yurt dışına çıkarılmıştır. 1846 yılında Sultan Abdülmecit döneminde Tophane-i Amire Müşiri Damat Ahmet Fethi Paşa eski silahları Aya İrini kilisesinde toplayarak Mecmua-i Esliha-i Atika ve

¹¹² Stefan Seidel ve Kenneth Hudson, **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik Uluslararası İki Çalışma Raporu**, Çev. Bahri Ata, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yay., Ankara, 1999, s. 8.

¹¹³ Pierre Schommer, "**Müzelerin İdaresi: Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler**", Unesco Icom Milli Komitesi Yayınları, İstanbul, 1963, s. 21.

¹¹⁴ Burçak Madran, "**Müze Türleri**", **Yeniden Müzeciliği Düşünmek**, Der. Tomur Atagök, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 1999, s. 235.

¹¹⁵ (Çevrimiçim: <http://icom.museum/definition.html> 30 Mayıs 2014)

Mecma-i Asar-ı Atika adı altında toplanması ilk müze teşkilidir.¹¹⁶ Bu müzeye 1869 yılında Müzehane-i Hümayun adı verilmiştir. Buraya ilk müdür olarak da Galatasaray Sultanisi hocalarından Goold adlı bir İngiliz atanmıştır. Bu tarihte maarif Nazırı olan Saffet Paşa bütün valilere atik eserlerin korunması için genelge göndermiştir. Fakat 1871 yılında Sadrazam olan Mahmut Nedim Paşa müze müdürlüğünü kaldırmış, yalnız İstanbul'da toplanmış taş eserlerin muhafazası için Avustralyalı bir memur bıraktı. Bir yıl sonra Maarif Nazırı olan Ahmet Vefik Paşa Alman âlimlerinden Dr. Dethier'i müze müdürü tayin etti.¹¹⁷ Müze Deither zamanında Çinili Köşke taşınmış ve ilk Asar-ı Atika nizamnamesi de onun zamanında yapılmıştır. 30 maddeden oluşan nizamnamenin üçüncü maddesi: gayrı mekşüf Asar-ı Atika nerede bulunur ise bulunsun devlete aittir. Fakat mezunen icrayı taharriyat edenlerin bulacakları eserlerin üçte biri devlete üçte biri bulana üçte biri bulunduğu arazinin sahibine. 23. Maddesi: Osmanlı sınırları içerisinde nerede olursa olsun çıkarılan bütün eşyanın niteliği yazılı olarak bildirilecektir ve izin verilmediği sürece çıkarılamayacaktır. Müzeye gerekli olduğu düşünülürse bedeli sahibini rızası alınarak ödenecektir.¹¹⁸ Bu iki madde ülkemizdeki tarihi değerdeki eşyaların ülkemizde kalmasını kesin olarak sağlayan maddeler değildir. Bu kanun hazırlanana kadar Osmanlı sınırları içindeki tarihi nitelikteki bütün eserler yurt dışına rahatlıkla çıkarılabiliyordu.

Mr. Dethier'in ölümü üzerine Müze Müdürlüğüne ilk Türk müzecisi Osman Hamdi Bey atanmıştır. Hamdi Bey müze nizamnamesindeki tarihi nitelikteki eşyayı bulan yapancılara belli bir pay verilir maddesini değiştirmiş, bu sayede yurt dışına eser çıkarılması tamamen yasaklanmıştır. Hamdi Bey birçok önemli arkeolojik kazılar yaptırmıştır. Sayda'da yapılan kazılarda Büyük İskender'in lahdi bulunmuş ve Çinili Köşke konmuştur. Yine Adıyaman'da Nemrut dağı kazılarında Hamdi Bey yürütmüştür. Hamdi Bey zamanında kazıların artması bir müze binasına daha ihtiyaç duyurmuştur. II. Abdülhamit zamanında Çinili Köşk'ün karşısına bir müze binası daha Arkeoloji müzesi olarak yapılmıştır.

¹¹⁶ Tahsin Öz, **Ahmet Fethi Paşa ve Müzeler**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1948, s. 1.

¹¹⁷ Enver Behnan Şapolyo, **Müzeler Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1936, s. 32-33.

¹¹⁸ Aziz Oğan, **Türk Müzeciliğinin 100'üncü Yıldönümü**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul, 1947, s. 8.

Osman Hamdi Bey bir yıllık maaşının tamamını müze inşaatı için bağışlamıştır. 1891 yılında müze ziyarete açılmıştır. Yapılan bu yeni müze binasının ilk bölümü 1891, ikinci bölümü 1902 ve üçüncü bölümü 1908 yılında yapılmıştır. Yine müze idaresine bağlı olarak Hamdi Bey döneminde Sanayi Nefise Mektebi namıyla bir güzel sanatlar okulu açılmıştır. Bu mektepte resim, heykel, mimarlık dersleri verilmiştir. 1910 yılında Osman Hamdi Bey'in ölümü üzerine kardeşi Halil Ethem Bey Müze Müdürlüğüne getirilmiştir. Ethem Bey zamanında Yıldız Çini fabrikası da müzeye çevrilmiş ve açılışı 1912'dir.¹¹⁹ 1913 yılında da Evkaf Nazırı Hayri Efendi öncülüğünde vakıf eşyaları felaketlerden korumak için Türk İslam eserlerini içine alan Evkaf-ı İslami'ye Müzesi Süleymaniye de açılmıştır. Müze olarak teşkili için düzenlemeler ve eserlerin buraya taşınması için maarif nezaretinden ödenek bile ayrılmıştır.

Bu dönemde en çok dikkate çeken ise, İstanbul Şehri Muhipleri Cemiyeti adı ile 1911 yılında kurulan cemiyettir. Bu cemiyetin amacı İstanbul'un estetik güzelliklerinin, şehrin anıtlarının bilgilerini neşretmek bundan başka şehrin tarihi ve mimari eserlerinin korunması için hükümet nezdinde girişimde bulunmaktır. Cemiyetin 18 maddelik nizamnamesi bulunmaktadır. Bu cemiyetin üyelerinden bir tanesi de Makridi Beydir.¹²⁰ Makridi 1924 yılında Asarı Atika Müzeleriyle ilgili bir rapor hazırlamıştır. Etnografik eserlere yönelik çalışmalar ise neşriyat dışında müzecilik anlamında hiç yoktur. Etnografya çalışmaları müzecilik boyutunda Cumhuriyetle birlikte.

Birinci dünya savaşı sırasında 1917 yılında Arkeoloji müzesi bünyesinde Asar-ı Atika Encümeni Daimisi adıyla bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyon tarihi ve estetik eserleri korunmasını vazife edinmiştir.¹²¹ 1924 yılında açılacak olan milli müzeye (Etnografya Müzesi) eser toplamak için İstanbul'da kurulan komisyona başkanlık edecek olan Celal Esat Arseven ve Halil Ethem'de bu encümenin üyeleridir.

¹¹⁹ Oğan, a.g.m., s. 6-19.

¹²⁰ Oğan, a.g.m.,s. 20-21.

¹²¹ Oğan, a.g.m.,s. 24-25.

3.2. Ankara Etnografya Müzesinin Düşünsel Temelleri

Ankara Etnografya Müzesi fikri tıpkı Avrupa'da olduğu gibi milliyetçilik fikirlerinin Osmanlı imparatorluğunun aydın ve asker kadrolarında benimsenmesi vesilesiyle gelişim göstermiştir. Tabii bu gelişimin temel nedeni imparatorluğun önüne geçilemeyen toprak kayıplarıyla paralellik izler. Yusuf Akçura'nın "Üç Tarzı Siyaset" adlı yazısında; Osmanlılık, İslamcılık, Türkçülük fikirlerinin Osmanlı Devletini dağılmaktan kurtarmak için yapılan siyasetler olduğunu, Osmanlılığın ve İslamcılığın siyaset olarak bir uygulanabilirliğinin kalmadığını tartışmaya açıp devletin kurtuluşu için Türkçülük düşüncesinin önemini ortaya koymuştur.

İlk olarak imparatorluğun batı da ki topraklarında kendini hissettiren milliyetçiliğin toprak kayıplarına sebep olmaması için, meşrutiyetin ilanı ile bir Osmanlılık fikri benimsenmiştir. Osmanlılık fikri Balkan savaşlarıyla batıdaki topraklarının kaybı Edirne hariç bu düşüncenin sonunu hazırlamıştır. Osmanlıcılığa alternatif olarak düşünülen İslamcılık fikri de Arnavut isyanı ve Birinci Dünya savaşı sırasında yaşanan Arap isyanları ile önemini yitirmiştir. Yeni siyaset Türkçülüktür. Türkçülük fikri Tanzimat'tan bu tarafa dil, edebiyat ve etnografik çalışmalarla varlığını bulmaya başlamıştır. Osmanlılık ve İslamcılığın etkisini kaybetmesi ve Rusya üzerinden gelen aydınların etkisi ile de Türkçülük siyaseti uygulanmaya başlamıştır. Türklük siyasetinin Türk Milliyetçiliğinin içeriği kültür ile doldurulacaktır. Osmanlı devletinin son dönemlerinde en etkili siyasi partisi yada gurubu olan İttihat Terakki partisi Türk Milliyetçiliğini benimsemiş ve bunun için yapılması gereken çalışmaları parti programına almıştır.

3.3. İttihat Terakki 1917 Kongresi

İttihat terakkinin 1917 kongresinde siyasal programında istenilen değişikliklerden biri Etnografya Müzesinin kurulmasıdır. İstenilen dört değişiklikten ikincisi şöyledir: "Milli Müze Etnografi (kavmiyat) Müzesi, Milli Hazine-i evrak, Milli Kütüphane-i Vesaik ve Milli Asar-ı Atika Müzesi ve Muhafaza-i Abidat müesseselerini teşkil ve idare etmek ve kıymeti milliye ve tarihiyesi olan kütüp, asar ve masnuatın harice ihracını men eylemek üzere bir Asar-ı Milliye Müdüriyeti

Umumiye teşkilinin hükümete teklifi.”¹²² Bu değişiklik devletin izleyeceği siyaset doğrultusunda Milli Müze ve Etnografya Müzesinin temelini teşkil eder.

Osmanlı devletinin birinci dünya savaşından mağlup ayrılması ve Atatürk önderliğinde bir kurtuluş savaşı vermesi döneminde ara verilen Etnografya müzesi ve Milli müze açma çalışmalarına Heyeti İlmiye toplantıları ile devam edilmiştir.

3.4. Birinci Heyeti İlmiye Toplantısı Hars Encümeni Raporu

Birinci Heyeti İlmiye toplantısı 15 Temmuz 1923'te başlayıp bir ay süreyle devam etmiştir. Toplantıya Telif ve Tercüme Heyeti başkanı olarak Ziya Gökalp, Hars Müdürü Mübarek Bey ve birçok tanınmış eğitimci ve sosyal bilimci toplantıya katılmıştır. Bu geniş kadro Milli Eğitimin bütün yönleriyle ele alınması için raporlar hazırlayarak eğitimi bütün alanlarda yapılması için tavsiyelerde bulunmuşlardır. Toplantıda Ziya Gökalp'in olması sürekli dile getirdiği milli kültür politikalarının bir parçası olan etnografya, halk ve milli müzeleri konusunun bir eğitim konusu olduğunun göstergesidir. Yine Mübarek Beyin toplantıda bulunması etnografya müzesinin yapılması kararının ve çalışmalarının yapıldığı Hars Dairesi müdürü olarak toplantıda bulunması etnografya müzesinin temelini bu toplantıda atıldığını yansıtır.

Toplantıda yirmi yedi başlıkta görüşülen konulardan bir kaç şunlar: 1) Milli Hars, 2) Milli Bir Sözlük ve Dil Bilgisi kitabı hazırlanması, 3) Milli Müzik Milli Dil ve Edebiyat, 4) Milli Tarih Kütüphanesi, 5) Milli Evrak Hazinesi, 6) Milli Tarih ve Coğrafya Enstitüleri, 7) Etnografya Müzesi, 8) Milli Müze, 9) Okul Müzesi, 10) Eski Eserler Tüzüğü'nün Değiştirilmesi¹²³ toplam yirmi yedi başlıkta toplanan konuların on tanesi kültür ve müze ile alakalı zaten bu toplantıdan bir ay sonra hars dairesi Mübarek Bey başkanlığında daha sonra adı etnografya olacak olan bir milli müze kurulması kararını alacaktır. Bu toplantıda konu başlıklarıyla ilgili encümenler oluşturulmuştur. Hars Encümeni heyetinin başkanı Ziya Gökalp'tir. Hars Encümeninin hazırlamış olduğu raporda etnografya müzesi, halk müzesi, milli müze, milli kütüphane kurulması istenmektedir.¹²⁴

¹²² Tunaya, a.g.e., s. 157.

¹²³ İbrahim Güzel, İlk Heyeti İlmiye Çalışmaları, Alınan Kararlar ve Dini Tedrisat, **Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Kayseri, 1987, Sayı, 4, s. 340-341.

¹²⁴ Hars Encümeni Raporu, **Hakimiyet-i Milliye**, 6 Ağustos, 1923, s. 1-3.

Bir Milli Müze kurulması kararı alındıktan sonra Meszaros beye bir rapor hazırlatılır.

3.5. Gyula Meszaros'un Raporları

Macar asıllı Türkolog 1883 yılında Macaristan'da Doğup 1954'te New York'ta ölmüştür. 1906-1907 yıllarında Türk, Tatar ve Çuvaşlar üzerine araştırmalar yapmıştır. 1909 yılında Budapeşte'de Türk-Tatar dili çalışmasıyla Doktorasını almıştır. Aynı yıl Ural bölgesinde Başkırlar arasında araştırmalarda bulunmuştur. 1912 yılında Macaristan Turan Cemiyeti bünyesinde Konya Tuz gölü araştırmalarına katılmıştır.¹²⁵Etnografya müzesi çabaları devam ederken Darülfünun'da ders olarak okutulmakta idi, 1908 yılında Satı Bey Mektebi Mülkiyede etnografya dersini Avrupa'dan bir uzman getirilinceye kadar vermesi kararlaştırılmıştır. Meszaros bey 1916 yılında Darülfünuna Etnografya ve Macarca dersleri muallimliğine belli bir ücret karşılığında beş yıllığına görevlendirilmiştir.¹²⁶1916 yılı Macaristan Tutan Cemiyetinin organizasyonu ile Türkiye'den öğrencilerin Macaristan'a gönderildiği döneme denk gelir. 1916-1917 tarihinde 186 Türk öğrenci gitmiştir. Macaristan Turan Cemiyetinin çıkardığı "Turan" dergisi Türkiye'den Talat Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa, Ziya Gökalp, Ağaoğlu Ahmet, Yusuf Akçura, Mehmet Emin, Hamdullah Suphi, Köprülüzade Fuat gibi aydınlara da gönderilmiştir.¹²⁷ Etnografya dersi, Darülfünun ilahiyat fakültesinde Akvam-ı İslami'ye Etnografyası namıyla Kembriç Darülfünunundan Halil Halid Bey 1926 yılında okutmuştur.¹²⁸

Gyula Meszaros aynı zamanda bir müzeci ve etnologdur. Macar etnografya Müzesinde on dört yıl görev yapmıştır. Armin Wambery'nin öğrencilerinden olup 1910 yılında onunla birlikte Turan Cemiyetinin kurucularındandır. 1911 yılında Türk Derneğinin Budapeşte'de Edebiyat-ı Osmaniye isimli şubesinin de kurucularındandır. 1917 yılında kurulan Macar Türk Dostluk derneğinin de üyeleri arasındadır. Aynı okulda ders veren Hamdullah Suphi ve Ziya Gökalp'le ilişkisi olduğu İlerde maarif Vekili olacak Hamdullah Suphi'nin Meszaros'un fikrine

¹²⁵ Nizam Önen, *İki Turan Macaristan ve Türkiye'de Turancılık*, İletişim Yay., İstanbul, 2005, s. 60,

¹²⁶ Belge No: İ-DUİT-00055-000095-001-001

¹²⁷ Önen, a.g.e., s.89-90-92.

¹²⁸ BCA., 30.11.1.00.26.26.2.3.

başvurması bir göstergesidir. 1924 yılında İstanbul Süleymaniye Medresesinde açılan Etnografya Müzesi ile göreve başlamıştır. Daha sonra Ankara Etnografya Müzesinde uzman olarak çalışmıştır. 1930 yılında görevin uzatılması talep edilmiştir. Belgede Meszaros'un beş senedir etnografya uzmanı olarak çalıştığı, verimli mesaisiyle Etnografya müzesini vücuda getirdiği ifade edilmiştir.¹²⁹ Gyula Meszaros Halk Bilgisi derneğinin İlim Encümeni üyesidir. Halil Bedii Yönetken derneğin kuruluşunu Meszaros ile tanışmasına bağlar ve Meszaros ile birlikte faaliyetlere başladığını belirtir. Harf inkılabıyla birlikte kurulan Dil Heyetinde bulunmuştur. Bu dil heyetinde İstanbul Müzeler Müdürü Halil Ethem Bey ve Ankara Etnografya Müzesi Müdürü Hamid Zübeyr Koşay'da vardır. Meszaros Türk Tarih Kurumunun temeli olan Türk Tarih Heyetinde de yer almıştır. Meszaros'un görev süresi 1931 yılında bir kez daha uzatılarak 1932 Şubatına kadar Etnografya Müzesinde uzmanlık görevine devam etmiş aynı yıl Budapeşte'ye dönmüştür.¹³⁰

3.5.1. Gyula Meszaros'un Halk Müzesi Ön Raporu

Milli eğitim bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver İstanbul darülfünunundan eski mesai arkadaşı ve Budapeşte Etnografya müzesi şeflerinden Türkolog Jul Meszaros'un yeni müzeyi kurma konusunda düşüncesine başvurduğu ve kendisine görev teklif ettiği adı geçen bakanlığa sunduğu 29 Kasım 1924 tarihli raporundan anlaşılmaktadır.

Halk müzesi kurulması için Meszaros'tan istenen rapora binaen daha sonra hazırlayacağı raporların içeriğine dair kısa bir rapor hazırlamıştır. Rapor şöyledir:

Halk Müzesi Teşkilatına dair mütehasıs Mesaros'un raporu:

Halk Müzesi teşkilatı için lüzum görülen hazırlıkların ihtiyaç gösterdiği acil ve lüzumlu maddeler tespit olunmuştur.

- 1- Toplam eşyanın cins ve nevi'ne göre muhafazası için yapılması zaruri olan teçhizat,
- 2- Fotoğrafhane
- 3- Halk şarkı ve Türkülerini jelâtinli rulolar üzerine toplamak için bir fonogram şubesi.

¹²⁹ BCA., 30.18.01.02.18.16.14.

¹³⁰ Hüseyin Karaduman, "Gyula Meszaros ve Ankara Etnografya Müzesi", VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Gaziantep, 2006, s. 5.

- 4- Bir Irkiyat (Antropoloji) laboratuvarı ile teşkilatı
- 5- Türk akvamı tetkikatına dair neşredilmiş olan eserler ve haritalardan müteşekkil bir kütüphane.
- 6- Bir müdür, Bir ırkiyat mütehassısı ve iki muhafızdan mürekkep bir memur kadrosu ve müzenin ameli işleriyle ve memurların ameli muavinliklerini yapacak dört amele (laborant)
- 7- Bu teşkilat, teçhizat ile yapılacak seyahatler esnasında toplanacak müze eşyası için seneliği aşgari olarak yüz ellin bin liraya ihtiyaç vardır.
- 8- Müze binasının fenni bir tarzda inşası için mimari hazırlık.
- 9- İlkbaharda müze için lazım gelen eşyayı toplamak üzere Anadolu'nun muhtelif yerlerinde seyahat ve tetkikat-ı fenniye icrası için hazırlık.

Bu kısa rapor doğrultusunda hazırlıklar başlamıştır. Antropolojinin, 1925 yılında İstanbul üniversitesi tıp fakültesinde açılmasının bu raporla ilgisi olduğuna dair bir bilgiye ulaşılamasa da, bu çalışmalarda Meszaros'un adı geçmese de bir bağ olduğu kesindir. Meszaros raporda belirttiği gibi eşyanın yerinde görülüp müze için uygun olup olmadığını, tedarik şeklini ve sağlıklı taşınmasını görmek için 5 Haziran 1928 yılında Kütahya, Afyonkarahisar, Dinar, Aydın İzmir, Menemen, Uşak ve birçok yere Müze müdürü Hamit Zübeyr Koşay seyahat düzenlenmiştir.¹³¹

3.5.2. Meszaros'un Birinci Raporu

Ankara'da Kurulacak olan Halk Müzesi hakkında Birinci Rapor:¹³²

Raporun başlangıcında; Gayesi umumiyetle beşeriyet ulum-ı tarihiye sahasında bilcümle milel-i mütemeddine edebiyatında en asri malumat el- an ilm-i akvama ait tetkikattır. (Etnoloji, Etnografya) bu şekilde etnoloji ve etnografyanın kapsamına dair tanımlama yapmış ve bu alanda dünyanın büyük küçük bütün milletlerinin bu ilimde milli ve genel sahada faydalanmak için büyük çaba sarf ettiğini belirtmiştir.

¹³¹ Ülkütasır, a.g.e., s.46

¹³² Ankara'da Teessüs Edecek Olan Halk Müzesi Hakkında Birinci Rapor", Maarif Vekâleti Mecmuası, Sayı 1, İstanbul, 1 Mart, 1341. s. 9-20

Her yerde halk incelemeleri ile ilgilenen cemiyetler kurulmuş, dergiler yayınlanmış, halk müzeleri kurulmuş, üniversitelerde halk kültürüne, etnografyaya dair kürsüler kurulmuş ve bu çalışmalar sonucunda halka ve kültüre dair büyük bir birkim meydana gelmiştir.

Seyyahların yeni keşfedilen yerlerdeki ilkel olarak adlandırılan kavimlerine dair kayıtlar tutması buraları istila eden Avrupa ülkelerinde sergilenmesi amacıyla müzeler kurulması ve sebeple etnografik araştırma için bazı kanunlar konmuştur. Diyerek bu ilmin bilimsel oluşumu hakkında bilgi vermiş ve sanayisi ve sosyal yaşamı gelişmiş batılı ülkelerin müstemleke müzelerinin yanında kendi kültürel köklerine ve gelişimlerini yansıttıkları milli ve halk müzelerini kurduklarını belirtmiştir.

Bu genel bilgilerden sonra, bir halkın medeniyet hazinesi ne gibi şeylerden ibaret olabilir?

İnsanın bütün maddi ihtiyaçları ve manevi ihtiyaçlarını karşıladığı alet, edevat ve düşüncelerimiz bu sorunun cevabını vermeye yeterlidir. Mesela:

- 1- Medeniyet-i madiyaheden: Avcılık aleti, balıkçılık aleti hayvancılık ve göçebeliğe ait eşya ve araçlar, ziraat aletleri, yemek aletleri, mesken şekilleri ve malzemesi, halkın giydiği elbise, bez dokumaları, odun, deri ve maden imalatı, çanak, çömlek imalatı vs.
- 2- Medeniyet-i Manevi: dikiş, nakış, milli musiki aletleri ve havaları, sihirbazlık cenaze adetlerinde kullanılan malzeme, ananeler, masallar, destanlar, türküler.

Ankara'da kurulacak olan halk müzesi bir millete ait olacağı için her şeyden evvel amacı Anadolu Türklerinin ilk devirlerden bu tarafa geçirdiği gelişim ve değişimini bilimsel metotlarla inceleyerek yapıp ettiklerini derlemek olacaktır. Şuana kadar Türkiye'de bu yönde bir çalışma yapılmadığı Avrupa'da dahi Türklüğe dair koleksiyonların çok az ve yetersiz olduğu bu sebeple bir an önce çalışmalara başlanması gerektiğini belirtmiş. Ayrıca Macar Milli Müzesinin Etnografya şubesinde Türklere ait koleksiyonun tuz gölü civarlarında toplandığını belirtmiştir. Macar Milli Müzesinde yıllarca çalışmış olan Meszaros Etnografya müzesini tıpkı Macaristan'da ki gibi bir milli müze içerisinde tasarladığı anlaşılmakta.

Kurulacak olan müzenin milli bir yapıda olacağından dolayı Macaristan, Finlandiya ve Estonya halk müzeleri benzerinde olmasının doğru olacağını çünkü bu müzelerin, ülkelerinin bağımsızlık ve kurtuluş hareketlerine dair eşya ve anıların sergilendiği bu kurtuluşun o halkın kültüründe saklı olana ait olduğu sergilenmektedir.

Bu bağlamda Anadolu'da etnografik araştırma ve incelemeler yapılmasının yanı sıra Türk milletinin hudutları geniş olan bir ırki vazifesi daha vardır. Bu da Asya'da yaşayan Türk kavimleri üzerine incelemeler yapmak. Bu girişim iki sebepten dolayı bizim vazifemizdir. Birincisi tam bağımsız bir devlet olan Türklerin Asya'da kalmış olan milyonlarca ırkdaşına karşı milli bir sorumluluğu vardır. Bu ırkın medeniyet olarak en ileri seviyesinde olan Anadolu Türklerinin bir sorumluluğudur.

İkincisi Asya Türklüğü Alman, Macar ve Rus araştırmacılarının kısmi araştırmalarına göre ileri derecede bir medeniyet kurmuş ve bunlara dair müthiş eserler bırakmışlardır. Bu zengin hazineyi araştırıp ortaya koymak derlemek Anadolu Türklerinin boynuna vazifedir. Ankara'da kurulacak olan halk müzesi programına bu mühim meseleyi almalıdır. Gerek ırk gerekse kültürel ortaklıktan Asya Türkleri Anadolu Türklerinden ayrılamaz.

Raporda Asya Türklüğüne dair araştırmalarında yapılmasını bir zorunluluk olarak belirtmesine rağmen etnografya müzesi için bu yönde bir çalışmaya yer verilmemiştir. Araştırmalar yalnızca Anadolu ile sınırlanmıştır.

Bu sebeplerle öncelikle Ankara'da açılacak olan Halk Müzesinin bir mesai programı hazırlanmalı.

Halk Müzesinin kuruluşu için ilk araştırmalar Anadolu'ya yapılacaktır. Müzeye ait olan eşyanın toplanması için bütün memurlar kış gelene kadar çalışacaktır. Bu sürede toplamış olan eşya kataloğlara kayıt edilecektir. Seyahat sırasında çekilmiş olan fotoğrafların kopyaları hazırlanacak.

Saha çalışmaları öncelikle halis Türklerin bulunduğu bölgelere yapılacaktır. En çok kültürün özgün halini korumuş dağlar ve orman bölgelerindeki yerleşimlere önümüzdeki yılda (1925) Kastamonu, Amasya, Samsun, Trabzon ve Erzurum tarafına yapılacaktır.

Bütün memlekette halk medeniyetine ait eşya toplandıktan sonra eşyanın esas halinden en az birer nüsha yapılacaktır. Bu nüshalardan oluşacak koleksiyonlarla Fin, Rus, Macar müzelerinden yeni koleksiyonlar alınabilecektir.

Halk müzesinin bu çalışmalarını ve koleksiyonlarını tanıtan bir dergi yayımlanmalıdır. Bu yayın Türkçe den başka ikinci bir dilde basılmalıdır. Aynı zamanda dünyada yayımlanan diğer memleketlere ait etnografya dergileri müze kütüphanesi için toplanmalıdır.

Birinci raporu bu şekilde etnografya ve kurulacak olan müzenin kapsamı ve içeriği dünyadaki örneklerinde dair geniş çerçeveli bir bilgi vermektedir.

3.5.3. Meszaros'un İkinci Raporu

Ankara'da Kurulacak Olan Halk Müzesi Hakkında İkinci Rapor¹³³

Müzenin Binası:

Halk müzesi milletin medeniyet hazinesini ihtiva eder ve ender eşi bulunmayan eşyayı muhafaza etmekle mükelleftir. Bu sebeple bu kıymetli eşyanın her türlü hava koşullarından ve rutubetten koruyacak bir mahiyette olması zorunludur.

Bu sebeple yüksek bir yerde inşa edilmelidir. Bu müze aynı zamanda bir eğitim kurumu olmasından merkezden uzakta olmaması gereklidir.

Müze salonlarının ve buralara yerleştirilecek eşyanın ışıklandırılması olmasa olmazdır bu nedenle ışıklandırma konusunda güneş ışığının zararından da korunacak şekilde planlanması zaruridir. Müze binası bir kattan fazla olacağı muhtemel olduğundan ışıklandırma yan camlardan yapılmalıdır.

Kış ve yaz hava sıcaklıklarını dengelemek için ısıtma sistemi yapılmalıdır.

Binanın her tarafı elektrikle aydınlatılacağından yangın tehlikesine karşı kablolar itina ile saklanmalıdır.

Fotoğraf laboratuvarı için temiz su tesisatı yapılmalıdır.

¹³³ Ankara'da Teessüs Edecek Olan Halk Müzesi Hakkında İkinci Rapor, Maarif Vekâleti Mecmuası, Sayı 4, İstanbul, 1 Eylül 1341, s. 1-15.

Müze binasına ilerde ihtiyaca göre eklemeler yapılabileceği göz önünde bulundurularak mimari kimliğinin bu eklemelerden etkilenmeyecek şekilde yapılmalıdır.

Müzenin geniş bir arsa üzerine yapılması, sergi salonlarına sığmayan büyük cüsseli eşyaların geniş bahçede sergilenmesi için gereklidir.

Esas itibari ile halk müzesi Türk ruhunun tecelliyatını, bu günde kadar getirdiği medeniyetinin bütün safhalarını bünyesinde barındıracağı için halk müzesi bütün mahiyeti ile bir Türk eseri olmalıdır. Ankara'da şimdiye kadar inşa edilmiş olan yeni binalar gibi bu bina dahi diğerleri gibi Arabî bir üslup üzere yapılacak olursa yapılacak olan müzenin ruhuna ve amacına asla uygun olmayacaktır. Bu sebeple müze planları bir Türk mimarı tarafından yapıp binanın eski ve hakiki Türk ve hatta lüzumu takdirinde şarklı Türk üslubunda inşa edilmesi uygundur.

Binanın iç taksimatına gelince: evvela binanın iyi şekilde aydınlatılmış 10, 12 kadar sergi salonu olmalıdır. Her salonun genişliği 750, 250 metre arasında olacaktır. Bunlara yakın yerde birer depo olmalıdır.

Bir projeksiyon tertibatına sahip konferans salonu, bu salonda bilhassa kış mevsiminde Türk musikişse ve kadim Türk medeniyetine dair konferanslar verilecektir.

Depolara yakın olmak kaydıyla müzelik eşyanın bakımı için iki büyük laboratuvar lazımdır.

Resmi Daire odaları:

Bir müdür odası, bir irkiyat mesai dairesi, folklor mesai dairesi, kalem odası ve iki büyük kütüphane.

Sergi salonları: Halk müzesinin asıl merkezini Türk medeniyetine ait eşyaların sergileneceği salonlar teşkil edecektir. Bu eserler tipoloji usulünce gurup gurup tasnif edildikten sonra camekânlı dolaplara yerleştirilecektir. Bu dolaplar sergilenecek eşyaya göre şekillenecektir. Bu konuda en önemli konu kumaştan ve yünden eşyanın güvelerden muhafazasıdır. Eşyanın sergilenmesi ve tasnifi konusunda Avrupa müzelerinde uygulanan usuller uygulanacaktır. Etnografya eşyasının halk hayatında ki yerini buna dair güzel fotoğraf ve okunaklı tarifler ile

tasvir ve tenvir etmek lazımdır. Bu eşyaların hangi bölgelerde kullanıldığına dair haritalar koyulmalıdır. Türkiye dışında Türklerin yaşadıkları yerlerin gösterildiği haritalar koyulmalıdır.

Sergi salonlarında incelemeler yapacak uzmanlar için müdür iznine dayalı olarak izin verilecektir. Sergi salonları için satın alınacak olan malzeme camekânlı dolaplar, kostümlerin giydirileceği maketlerden, muhtelif raflardan, mukavvalardan ve buna benzer maddelerden ibarettir.

Irkiyat şubesi: Türk kavminin maddî ve manevî medeniyet unsurlarının tetkikinden sonra ikinci vazife olarak Türklerin ve bütün Türklüğün irkiyat sahasında tetkiki ve Türk gurupların bilimsel incelemesi halk müzesinin vazifelerindedir. Bu ilmin bütün beşeriyeti incelemesinin dışında yalnız Türk kavimlerini inceleyen bir bilim alanı haline gelmesine çalışılmalıdır.

Bu dairedeki vazifemiz öncelikle Anadolu'daki Türklerin ırki esaslarını ve coğrafi hareketlerini tespit etmek sonra diğer Türkleri inceleyerek kökenimiz hakkında bilgi edinmek.

Bu maksatla Halk Müzesi dâhilinde bir irkiyat uzmanının meşgul olması ve bir irkiyat alanı tertip edilmelidir. Bu alan için lazım olan, Antropometrik aletleri, kafatası ve iskelet koleksiyonları, irkiyata ait fotoğraflar içerecektir. Irkiyat uzmanı Halk Müzesinin diğer memurlarıyla birlikte memlekette icra edilecek bütün seyahatlere katılmalıdır.

Folklor şubesi: Halk Müzesinin bu şubesi halkın manevî eserlerini incelemek ve muhafaza etmekle mesuldür. Bu eserlerin içerisine adet ve ananeler, masal, destan, türkü, işleme sanatı gibi eserler girmektedir.

Batı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de ilmi cemiyetlerle memleketin her tarafında folklor teşvik edilecek, bu hususta folklor heveslilerine kılavuzlar gönderilecektir. Destanların türkülerin güftesinden başka onların besteleri, havaları dahi kayıt altına alınacaktır. Bu şube için kayıt için kullanılacak iki ufak fonograf makinesinin alınması lazımdır.

Laboratuvar: Halk Müzesinin önemli bir şubesidir. Halk arasında toplanmış eşyanın temizlenmesi ve muhafaza edilmesi bu alanda yapılacaktır. Bu temizleme işlemi yapılacak malzemenin yangın tehlikesine karşı ateşe dayanıklı malzemenin bir sandık yapılmalıdır.

Bunların dışında müzede marangoza ait işlerin hızla çözülmesi için bir marangoz tezgâhına ihtiyaç vardır.

Laboratuvar da yer alması gereken Reprodüksiyonlar (çoğaltma) için;

İki adet fotoğraf makinesi (9 -12 cm)

Bir adet fotoğraf makinesi (6 -9 cm)

Bir adet Kodak makinesi

Resimleri çıkarmak kopyalarını ve hazırlamak için;

Mevcut makineler için 500 adet cam plaka ve 500 adet pak film ve 1000 adet kopya kağıdı ve 1000 adet mukavva iki sistem projeksiyon aleti.

Kütüphane: Halk Müzesi Kütüphanesi etnografya esasların uygun olarak öncelikle Anadolu Türklerine, sonra Asya Türklerine ait bütün edebi ürünlere sahip olacaktır. Raporda verilen bu bilgilerden Tıpkı Avrupa'da ki gibi geniş bir alanda içerisinde Anadolu Türklüğüne ve Dünya Türklüğüne dair bütün incelemeleri barındıracak incelemeler yapacak bir milli müze tasarlandığı görülmektedir. Fakat uygulamada bütün bu düşünülenlerin bir portatifi yapılmış. Raporda yer alan bütün her şey müzede mevcut ancak ne bir adım öne ne de bir adım geriye gidilecek bir yapısı yok ihtiyaç hissedilse müzenin genişletilecek bir arazisi yok.

3.6. Ankara Etnografya Müzesi

3.6.1. Müzeye Arsa Tahsisi

Maarif Vekâleti Meszaros'un ilk raporundan sonra belirtilen şartlara uygun bir arsa olarak Evkaf Umum Müdürlüğüne ait Guruba (Numune) hastanesinin alt bölümünde yer alan Namazgâh adıyla bilinen eski mezarlık alını yer aldığı arsanın tahsis edilmesi için talepte bulunmuştur. Müzenin yapılması için istenen yer Namazgâh adıyla bilinen bu tepe bayram namazlarının kılındığı, yağmur dualarına çıkılan kutsal bir mekândır. Özellikle 1918 ve 1922 Milli Mücadele döneminde namazgah tepesi olarak bilinen alanda dini törenler yapılmıştır. Arsa 15 Kasım 1925 tarihli bakanlar kurulu kararıyla maarif vekâletine müze yapılmak üzere bağışlanmıştır.¹³⁴ Bu arsa için Müdafaa-i Milliye ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Binaları içinde talepte bulunulmuştur. Ayrıca Evkaf Müdürlüğü de aynı arsaya Otel

¹³⁴ M. Şakir Ülkütaşır. Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1972, s. 45.

yapmak istemektedir. Milli Savunma Bakanlığı arsanın inşaaatına uygun olmadığından vazgeçtiğini bildirmiştir. 11 Nisan 1926'da başbakanlığın isteğiyle arsa ücretinden vazgeçilmiştir.¹³⁵ Aynı yıl etnografya Müzesinin bulunduğu araziden Tayyare Cemiyetine ve Türk Ocaklarına bina yapılması için pay verilmiştir.¹³⁶ Görüldüğü üzere arsa Meszaros'un raporunda belirtildiği üzere büyük bir arsa değildir, müze binasının sığacağı kadar bir alandır.

3.6.2. Müze Binasının Yapılışı

Müze Binası için bir arsa tahsis edilirken Mimar konusu da çözülmeye başlamıştı. Müze binası için Arif Hikmet Koyunoğlu davet edilir. Koyunoğlu'nun anlarına göre: Bir gün Maarif Vekâletine çağırıldılar. (1925) Eski bazı eserler İstanbul'dan Ankara'ya getirilmiş ve Mevlana Camii denilen yere depo edilmiş orada harap oluyorlarmış bunların muhafaza ve teşhiri için bir bina yaptırmayı düşünüyorlarmış.¹³⁷ Kendi fen heyetleri ve bazı mimarlar proje vermişler. Sende bir proje hazırla dediler ve şartnameyi verdiler. Binanın eski Türk mimarinse uygun olmasını istiyorlardı. Projeyi yaptım ve incelemeler sonunda kabul edildiğini söylediler.¹³⁸ Koyunoğlu'nun bu hatıralarından müze binası için birkaç proje daha hazırlandığı ve bir seçim yapıldığı belirmektedir. Koyunoğlu şartnameye uygun olarak on beş gün içerisinde projesini teslim etmiştir. İlk projede müze binasının numune hastanesine doğru genişletilmesi planlanırken iken, sonradan araya kız lisesinin girmesiyle buna imkân kalmamıştır.¹³⁹

Müzenin temeli 28 Eylül 1925 tarihinde Koyunoğlu'nun anlarına göre ilk taşı İsmet İnönü'nün koymasıyla atılmıştır. Müze açılışında bir konuşma yapan dönemin Maarif vekili Hamdullah Suphi Tanrıöver şunları söylemiştir: *Burada Şeyhülislam Hayri Efendinin ismini anmayı bir borç bilirim. Memleketin birçok köşelerinde terk edilmiş ne kadar kıymetli eşya varsa topladı ve evkaf müzesi diye tanıdığımız abideyi meydana getirdi. Demin zikrettiğim İslam Müzesi ve Evkaf*

¹³⁵ Hüseyin Karaduman, **Ulus-Devlet Bağlamında Belgelerle Ankara Etnografya Müzesi'nin Kuruluşu ve Milli Müze**, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2016, s. 96.

¹³⁶ Karaduman, a.g.e., s. 98.

¹³⁷ Bu eserler Topkapı Sarayından Ankara'ya getirilen kutsal emanetlerinden içinde bulunduğu değerli eserlerdir. Türk ordusu İstanbul'a girdikten sonra tekrar yerlerine gönderilmişlerdir.

¹³⁸ Hasan Kuruyazıcı, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu Anılar, Yazılar, Mektuplar, Belgeler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008, s. 242.

¹³⁹ Nurcan Fırat İnci, **Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkezi Binası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 21.

*Müzesi, ihtiva ettiği eserlerin büyük bir ekseriyeti Türk eseri olmakla bir Türk müzesidir... Beşeriyetin en asil ve en ulvi görüldüğü köşe müzelerdir. Müzeler milletlerin ve dinlerin sanat ve tarih önünde aynı huşu hissiyle birleştiği yerlerdir. Müzeler terbiye müesseslerimiz için muhtaç olduğumuz vasitalardandır. Bunun içindir ki Cumhuriyet günlerinden beri memleketin her köşesinde tarih ve sanat yadigârlarını korumakla, toplamakla ve halkın istifadesine arz etmekle meşgulüz. Topraklarımızda Türkiye'yi mesela İtalya gibi baştanbaşa bir müze haline koyacak defineler vardır. İstiyoruz ki Türk Vatanının her köşesi yeni Türk nesillerinin duyduğu ihtiyacı tatmin edebilsin... Her Alman şehri Berlin'in kumaşında kesilmiş bir parçadır... Bunu istiyoruz ilim bir yerde toplanmasın... Bugün bu emele doğru yeni bir hareket yapıyoruz. Eski yeni, acı, tatlı birçok müessir hatıraların izlerine taşıyan Ankara'mızda Devlet Müzesi'nin ilk temel taşını atıyorum ve hayalim memleketin diğer köşelerinde birbirini takip edecek bu gibi ilim, sanat ve tarih amillerinin yükseldiğini tahassürle seyrediyor.*¹⁴⁰ Bu nutukla müzenin inşası başlamıştır.

Koyunoğlu'nun anılarında; Müzenin müteahhitliği Erzurumlu Nafiz Bey'e verilmiştir. Nafiz Bey yanına bir mühendis almış inşaatla başlamıştı. Nafiz beyde bol para vardı fakat mimari işlerden anlayan kimsesi yoktu. İnşaata çok güç şartlar altında başladığını belirttikten sonra; Su yoktu, elektrik yoktu, bina cephelerinde kullanacağımız Küfeki taşı Ocağı 40 km mesafede, Lezgi isimli köyün yanında idi. Kendi taşçılarımızı gönderip oradan muntazam biçimde taş çıkartıyor, orada kabasını düzelttiriyor ve kağı arabalarıyla naklettiriyorduk. Kullandığımız blok taşlarını çıkarabilmek için Marmara adasından bu işlerden anlayan ustalar getirmiştik.

Temel Duvarları başlayınca İstanbul'a gittim eskiden tanıdığım mermer taş ustalarını toplayarak Ankara'ya getirdim. Bunların başında Hüseyin Avni Bey vardı. Onun ortağı olan Karagözzade Salih Sabri Bey'de Marmara'daki mermer ocaklarından bize lazım olan mermer taşları çıkartıyor, yelkenliyle Haydarpaşa'ya getiriyor oradan da trenle Ankara'ya getiriliyordu. Bu mermerleri Ankara'da trenden indirmek ve tepenin üzerindeki inşaat alanına götürmek hiç kolay değildi. Kamyon yoktu. İstasyonda vinç yoktu. Vagon üzerine yaptığımız ahşap rampadan kaydırarak domuz arabası dediğimiz alçak demir tekerlekli arabalar yüklüyorduk. Bu arabaları

¹⁴⁰ Cumhurbaşkanı, Başbakanlar ve M.E. Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1946, s. 341, 342.

dört çift öküz arabasına bağlayıp amele ve vatandaşların yardımı ile taşıyorduk. Nafiz Bey çimentoyu Fransa'dan getiriyordu. Duvar yükseldikçe işler zorlaşıyordu. Koca taşlar hep insan kuvveti ile çıkarılıyordu.¹⁴¹

Koyunoğlu ile yapılan bir söyleşisinde: Müze binası işini bana verdiler. O zaman demirci taşçı ustaları yok. Ermeniler gitti, Rumlar mübadele edildi. Usta kalmadı betonarme işini kendim yaptım. Kirişlerin demirlerini hazırlayıp ustalara aynısından yapmalarını söyledim. Resimden anlayan yok. O aralık Macar ustalar geldi, ancak aralarında taşçı yok.¹⁴²Devlet tarafından bir müze binası yapılırken çekilen maddi zorlukların ne derece büyük olduğu müze inşaatını yapan mimarın yakınmalarında anlaşılabilir. Ustaların paralarının verildiği halde ustalar imkânsızlıktan yakınmaktadırlar. Anadolu'nun ortasında bir bozkır kasabasından, yüce bir millete başkent inşa ve imar etmenin zorlukları beliriyor.

Yine Koyunoğlu Atatürk'ün müze inşaatını ziyaret ettiğini bu ziyaretlerden birinde şu nutku söylediğini aktarmakta: "Eski milletler büyük çalışmalar sonucunda kendilerine has birer mimari stil yaratmışlardır. Bir İtalyan modern mimarisi ile bir alman modern mimarisi arasında çok değişiklikler vardır. Bu modern mimarilerde bütün görünüşleriyle hangi milletlerin malı olduklarını anlatmaktadırlar. Bizde de bütün düşünce ve ihtiyaçlara cevap verecek, ruhlarımız okşayacak bir modern mimari lazımdır. Fakat bu modern mimari diğer milletlerin taklitçiliği değil, yurdumuza has Türklüğe özgü bir mimari olmalıdır. Bize orijinal bir modern Türk mimarisi lazımdır." Büyük Atatürk bu sözleri söylerken yanında bulunan Cevat Abbas Bey bana takılmak için, paşam "siz modern mimariden bahsediyorsunuz bakınız Hikmet eski medreseler gibi müze binası yapıyor demişti. Atatürk; Biz bu müzenin eski Türk anane ve yaşantılarının eserlerini de içinde saklamak için zarfı mazrufuna uygun, eski Türk eserlerinden alınacak ilhamla yapılmasını istedik." Hikmette bu öneriye uyararak bu binayı yapıyor.¹⁴³

Müzenin müteahhidi Erzurumlu Nafiz Kotan, Kurtuluş Savaşında İstanbul'dan ordunun ihtiyacı olan malzemelerden alabildiği kadarını alarak Anadolu'ya göndermiştir. Daha sonra bütün mal varlığını satarak Ankara'ya

¹⁴¹ Kuruyazıcı, a.g.e., s. 244.

¹⁴² Güven Birkan, Selçuk Pehlivanlı, "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi", *Mimarlık Dergisi*, Sayı, 150, İstanbul, 1977, s. 10.

¹⁴³ Kuruyazıcı, a.g.e. s. 246.

yerleşmiştir. Birçok büyük yapının müteahhitliğini üstlenmiştir. Kendi imkânlarıyla satın alıp orduya hediye ettiği 4 uçakla ve yaptığı yardımlarla Atatürk'ün dikkatini çeken bir yardım severdir. Nafiz beyin daha sonra işleri bozulmuş kısa bir zaman sonrada Erzurum'da vefat etmiştir. Vehbi Koç'a göre işlerinin bozulmasının esas nedenlerinden biri onun cömertliğidir.¹⁴⁴

Ankara'da inşa edilmekte olan müze binası için, Marmara adasından ve İtalya'dan alınarak ve İstanbul'da işlenerek, Ankara'ya sevk olunan mermer taşlardan bazısının, kırılarak yeniden sipariş olunması ve ağır olan merkezi kubbesinin yapılabilmesi için, betonarme direklerin tamamen donması, sebepleri nedeniyle müteahhidi tarafından yapılan müracaat görüşülmüştür. İnşaat süresinin Kasım 1926 tarihine uzatılması kabul olunmuştur.¹⁴⁵ Başvekâletin bu kararnamesinden anlaşıldığı üzere müze binasından kullanılan mermerlerin bir kısmı yurt dışından getirilmiş.

Maarif vekâletinin Kasım 1926 tarihli başvekâlete yazılan dilekçede müze binasının betondan yapılması tasarlanan bir kısım yerlerin sanat ve estetik açısından mermer ile yapılmasının gerekli olduğu fikri belirtilmiş. Çünkü mermer sütunların dayandığı zeminin ve kubbenin altına denk gelen yerlerin mermer olması estetik açıdan gereklidir. Bu değişiklik için on bin altı yüz kır dört liralık ücret tanzim edilmek istenmiştir.¹⁴⁶ Aynı tarihli kararnameyle Ankara müze binası girişindeki mermer sütunlu kısmın zemini ile kubbenin altındaki büyük hol ve koridorların oluşturduğu sahanın mermerle kapatılmasının estetik ve teknik açıdan gerekli olduğu aynı zamanda sergilenecek eşyanın teşhiri açısından da gerekli olduğundan kabul olunmuştur.¹⁴⁷ Mermerle kaplamak için ek ödenek ayrılan bu bölüm Atatürk'ün geçici istirahatgahı olacaktır. Bu sahanın mermerle kapatılması fikri Koşay'ın naklettiğine göre: Bir Pazar günü Atatürk ansızın müze binasına geldi, giriş karşısında ki kubbenin altında erken dönem Osmanlı cami mimarisinde olduğu gibi etrafi çakıl taşlarıyla dekore edilmiş bir şadırvan vardı. Atatürk bu şadırvanı görünce, bunun kaldırılarak buranında mermerle kaplanmasını emretti. Atatürk diğer

¹⁴⁴ Karaduman, a.g.e., s.102.

¹⁴⁵ BCA, 30. 18. 01. 01. 21. 67. 14.

¹⁴⁶ BCA, 30. 18. 01. 01. 22. 76. 17.

¹⁴⁷ BCA, 30. 18. 01. 01. 21. 67. 9.

salonlarında gezdi ve bazı talimatlar verdi, bütçe imkânsızlıklarından bahsettiğimde, kaç para istiyorsun dedi, 5000 TL dedim.(ertesı gün yaverle gönderdi)¹⁴⁸

İlk başından beri nasıl bir müze olacağına dair sabit bir görüşe dayanmayan bu bina ile ilgili olarak Maarif vekâletinin başvekâlete gönderdiği yazıda:¹⁴⁹ yapılmakta olan müze binasının güzel sanatlar ve resim müzesi için pek elverişli olduğu ve Asar-ı Atika müzesinin de Hacı Bayram civarındaki Ogüst Mabedine yapılması istenmiştir. Bu talep başvekâletçe karara bağlanmıştır.¹⁵⁰ Fakat uygulanmamıştır ya da uygulanamamıştır. Ne hacı Bayram çevresi istimlak edilip bir müze haline getirilmiş ne de resim heykel müzesi açılmıştır. Ancak bu düşünce Etnografya müzesinin yanında yer alan Türk Ocakları genel merkezi olan binada Türk Ocakları kapatılınca uygulanmıştır. Hacı Bayramda ki Ogüst mabedinin olduğu yere yapılması planlanan asar-ı Atika müzesi de Ankara Kalesinde bulunan eski hanların müzeye çevrilmesiyle hayata geçirilmiştir. Bu fikir Anadolu Medeniyetler müzesi bünyesinde, bu binadan bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Koyunoğlu'nun anılarına göre müze inşaatı bittikten sonra müze olarak açılmadan Ressamlar cemiyetinin organize ettiği bir resim sergisi açılmıştır.¹⁵¹ Müzenin 1928 yılında Atatürk'ün Afgan Kralı Amanullah ile açılışını yaptığı geçici açılışta etnografya müzesi değil resim sergisinin resim heykel müzesi olarak açılışı yapılmıştır. Afgan Kralının ziyareti sırasında gazetelere yansıyan haberler de bu bilgiyi doğrulamaktadır.

Afgan Kralının Türkiye ziyareti sebebiyle Atatürk müzenin açılışını Afgan Kralıyla yapmak isteği doğrultusunda ilk olarak 01.06.1927 tarihinde Hamid Zübeyir Koşay müze müdürü olarak atanmış ve açılış için hazırlıklar başlamıştır. Aynı tarihte hars dairesinde Anadolu medeniyetler müzesine giden çalışmalarda yapılmaktadır.

3.6.3. Müze Binasını Mimari Yapısı

Yapılacak olan müze inşaatı için ayrılan arsanın 854 metre karesi inşaat alanıdır. Girişe göre enine dikdörtgen planlı bir yapıdır kesintili bir bodrum kat üzerinde önde tek katlı müze arkada iki katlı idari kısım olmak üzere iki bölümden

¹⁴⁸ Sadı Bayram, "Hamit Zübeyr Koşay'dan Anekdotlar", *Türk Kültürü Araştırmaları*, 1986, S. XXIV/2, s.12.

¹⁴⁹ BCA., 30. 18. 1.1.22.79.2.

¹⁵⁰ BCA., 30. 18. 1.1.22.79.1.

¹⁵¹ Pehlivanlı, a.g.m., s.10.

oluşmaktadır.¹⁵² Birinci ulusal mimarlık üslubunda çok sık karşılaşıldığı gibi hem planı hem kuzey batıya bakan ön cephesi, bu cephenin tam ortasında ki ana kapıdan geçen, kuzeybatı –güneydoğu doğrultusundaki eksene göre simetrik olarak düzenlenmiştir.¹⁵³ Betonarme olan binanın bodrum katı subasman seviyesinde koyu renk, üst kısımları, yani zemin kat açık renk düzgün kesme taşla kaplanmıştır. Müze binasına başlanırken araştırmalar sonucunda Ayaş yakınlarında Küfeki taş ocakları bulunduğu taşların bu ocaktan çıkarılıp kanırlarla getirildiği Koyunoğlu tarafından anılarında dile getirilmiştir. Binanın bodrum katında Andezit, Ankara taşı kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. Çatı dışarıdan ilk başlarda kiremitle kaplanmıştır. daha sonra yapılan tadilatlarla bakır kaplama yapılmıştır, Binanın kubbeli bölümü kurşun kaplamadır. Ana giriş tarafında ki kapı ve pencereler ahşap çerçevelidir. Yapıdaki genel aksesuar Koyunoğlu'na aittir örneğin kubbe üzerindeki bronz süslemelerin rölyef kalıplarını Koyunoğlu işleyip hazırlamış ve zamanın usta dökümcüsü Hakkı Usta dökmüştür.¹⁵⁴

Etnografya müzesi Koyunoğlu'nun cephelerinde taş kaplama kullandığı iki büyük binasından birisidir. Subasman bölümü ile üstündeki zemin katı, bütün binayı saran binayı saran dışa taşkın bir bölme ile ayrılmış her dört cephede de subasman bölümü morumsu renkli Ankara taşı, zemin katı duvarları açık krem renginde Küfeki taşıyla kaplanmıştır. Kuzey batıya bakan ön cephedeki bütün pencereler beyaz Marmara mermerinden büyük paneller içine yerleştirilmiş, böylece bezemede üç ayrı malzemenin doğal renklerinden yararlanılmıştır.¹⁵⁵ Kıssaca I. Ulusal Mimarlık döneminin cephelerde, Osmanlı mimarisinden gelen motiflerin kullanılması ile yapılan süslemecilik anlayışı vardır. Süslemenin ön cephede kullanılması arka taraflarda olmaması dönemin ayrı bir özelliğidir. Yani Osmanlı mimarisinin yapısal ve dekoratif öğelerinden oluşan bir süsleme bu üsluptaki yapıların en belirgin özelliğidir.¹⁵⁶

Zaman içerisinde yapılan çeşitli onarımlar binanın özgün tasarımını epeyce bozmuştur. İlk değişiklik 1935 yılında yapılmış, iç avlunun üzeri demir birkonstrüksiyonyapı yapılarak camla örtülmüş, buradaki mermer havuzda dışarıya

¹⁵² Fırat, a.g.e., s.32.

¹⁵³ Kuruyazıcı, a.g.e., s. 34.

¹⁵⁴ Fırat, a.g.e., s. 32-33.

¹⁵⁵ Kuruyazıcı, a.g.e., s. 35.

¹⁵⁶ Fırat, a.g.e., s. 54.

taşınmıştır. Atatürk'ün ölümü üzerine geçici kabir olarak ayrılmış ve Anıtkabir'e nakledildikten sonrada şeref solunu olarak korunan bu mekân özgün durumuna dönüştürülmemiş tersine üzerindeki yapı kalıcı hale getirilmiştir.

İkinci değişiklik 1955 -56 yıllarında yönetim bölümünün iki yanındaki girintilere tuvaletinde bulunduğu ekler yapılmıştır. 1957 -1967 arasında çeşitli zamanlarda gerek binanın gerekse önündeki terasın altındaki zemin boşaltılarak depo, ısıtma merkezi, yemek salonu, kütüphane gibi bodrum mekânları oluşturulmuştur.

Özgün binanın çatısında sürekli bir su sorunu olduğundan bu soruna çözüm ararken binanın özgün kimliğine dikkat edilmemiştir. Çatı olukları bunun örneğidir.¹⁵⁷

Artık müze inşaatı bitmiştir. Müze inşaatının bittiğine dair bir belgeye ulaşılamadığından tahminen 1927 yılının yazında bittiği söylenebilir. Müze binasına arsa tahsisi 1926 yılının baharında çözülmüştür. Müze inşaatı için gerekli olan mermer sütunlar için yazışmalar 1926 yılının son baharındadır. Başvekâlet kararnamesinde müzenin inşaat bedelinin beş taksitle verileceği son taksitin inşaat bittikten sonra verileceğine dair karar¹⁵⁸ kabul edilmiştir. Bu karar 12 Aralık 1926 tarihlidir. Müze inşaatı bittikten sonra müze olarak faaliyete başlaması için yapılacak ilk çalışmalar, Atatürk'ün isteği doğrultusunda başlatılmıştır. Açılış Afgan Kralının ziyaretine yetiştirilecektir.

3.6.4. Müze'nin Açılışı

Mustafa Kemal Atatürk 15 Nisan 1928 tarihinde müze binasını ziyaret etmiş ve müzenin Afgan Kralının ziyaretine yetiştirilmesini emretmiştir.¹⁵⁹ Başkent Ankara'yı ziyaret edecek olan ilk Devlet Başkanı olacaktır Afgan Kralı. Bu yüzden bu ziyarete fazlası ile önem verilmiştir. O tarihlerde Ankara yabancı devletler tarafından başkent olarak kabul edilme meselesi vardır. Elçiliklerin Ankara'ya gelmesi için, elçilik binalarına bedava arsa verilmesi bile gündeme gelmiştir. Hatta İngiliz diplomatlar İngiltere Büyükelçiliğinin hiçbir zaman İstanbul'dan Ankara'ya taşınmayacağını ilan etmişlerdir. Bu hal ve şartlar içerisinde bir Devlet Başkanının

¹⁵⁷ Kuruyazıcı, a.g.e., s. 36.

¹⁵⁸ BCA., 30.18.1.1.22.76.17.

¹⁵⁹ Sadi, Bayram, Hamid Zübeyr Koşay'dan Anekdotlar, Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, Cilt XXIV/2, s. 12.

Ankara'ya ziyareti çok önemli idi. Afgan Kral'ının Ankara'da geçeceği yollara, yetişkin ağaçlar getirilip dikilmiş, Ankara Palas'ın kalan işleri hemen bitirilmiştir.¹⁶⁰ Atatürk'ün bu emri doğrultusunda 25 Nisan 1928 tarihinde Maarif Vekâletinden Yüksek Tedrisat Umum Müdürü Rüştü Bey'e aynı tarihli yazı gönderilmiştir. Bu yazıdan anlaşıldığı üzere, Afgan Kralı'nın Ankara'ya teşrifleri nedeniyle Etnografya müzesinin noksanlıklarını acilen temin etmek ve bu konuya ait işlerin yapılması için gerekli kararları vermek ve icra etmek üzere sizin başkanlığınızda aşağıda isimleri yazılı kişilerden bir komisyon teşkil edilmiştir.

Başkan Rüştü Bey

Müzeler Müdürü Mübarek Bey

Halk Terbiyesi Müdürü Faik Reşit Bey

Mektep Müzesi Müdürü İsmail Hakkı Bey

Ankara Asar-ı Atika Müzesi Müdürü Hakkı Baha Bey

Ankara Etnografya Müzesi Hamid Zübeyr Bey

Ankara Etnografya Müzesi Mütihazı Meszaros Bey¹⁶¹ oluşturulan bu komisyonla hazırlıklar başlamıştır. Komisyon İhzar Komisyonu olarak da adlandırılmıştır. Bu komisyona yapılacak işler için Afgan Kralının misafir edilmesi için ayrılan paradan, harcaya bilme yetkisiyle beş bin lira verilmiştir.¹⁶²

Müzenin noksanlıklarını tamamlamak üzere ayrılan para kanuni işlemlerin henüz tamamlanmamış olduğundan bu paradan henüz harcama yapılamamaktadır. İhzar Komisyonu zamanın darlığını ve işlerin çokluğunu göz önüne alarak, Yüksek Tedrisat Umum Müdürlüğü emrinde olup, bankada bulunan paralardan üç bin lira ödünç alınması, uygun bulunacak bir komisyon tarafından sarf edilmesi ve daha sonra alınacak paradan bu meblağın derhal iade edilmesi hususunda bir karar alır. (belge 56)¹⁶³ bu paradan yapılacak harcamalar için de İhzar komisyonu yetkilidir. Komisyon ilk olarak Etnografya Müzesi Müdürü Hamit Z. Koşay'ın 26.04.1928 tarihinde müzenin açılışı için gerekli olan malzemeleri yazıp Maarif Vekâletine sunduğu ihtiyaçları almak için çalışmalar başlamıştır. Koşay hazırlamış olduğu listeyi Ankara'dan ve Ankara'da bulunmayıp İstanbul'dan alınacaklar diye

¹⁶⁰ Bilal N. Şimşir, *Atatürk ve Afganistan*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s. 160.

¹⁶¹ BCA., 180.09.31.166.1.63.

¹⁶² BCA., 180.09.31.166.1.53

¹⁶³ BCA., 180.09.31.166.1.64

hazırlamıştır. Komisyon İstanbul'dan alınacaklar için Uzman Meszaroş ve levazım memuru Hüsnü Beyleri görevlendirmiştir.¹⁶⁴ Koşay'ın hazırladığı ihtiyaçlar listesi şunlardır: İstanbul'dan alınacaklar:

1 Kastamonu kadın kıyafetlerinden (ayakkabı, çorap, başlık, iç gömlek, siyahî kuşak)

2 Aydın kadın kıyafetinden (başlık, ayakkabı, çorap, kırmızı kuşak, gerdanlık)

3 Kürt gelin kıyafetinden (başlık, don, kuşak, çorap, ayakkabı, gerdanlık)

4 Mevlevî kıyafetinden (ayakkabı, kuşak)

5 Bektaşî kıyafetinden (sikkeden maadası tamamen)

6 Laz kıyafetinden (zıpka, siyah pantolon, gölek, kollu ceket, ayakkabı, çorap, kuşak)

7 Gelin kıyafetlerinden (ayakkabı iki adet, kuşak, dan pelekli fes, gömlek)

2 Etnografya Müze levhası 62 X 80 ebadında 20X30 ebadında da 16 adet levha

3 Kalın kaytan 100 metre, ince kaytan 250 metre

4 Sandalye, koltuk ve kanepeler takriben kır adet

5 Palmiyeler

6 Fon için bazı ince kumaşlar

7 Raptiye, tel fırçalar, boyalar, yağlı boya fırçaları, çini mürekkebi ve yağlı boya

8 Numaratör

9 Toz emen makine

10 Yangın söndürme aleti

11 Telli yuvarlak etiketler, kitap etiketleri

12 Şırınga (halılarla mensucatın tathiri için

13 Mirban yağı için ufak şişeler (elli adet)

14 Resim Müzesi için ufak halkalar

15 Agrandisman kâğıtları ile banyosu

16 iki adet manken

¹⁶⁴ BCA., 180.09.31.166.1.46. -47.

Etnografya Müzesine Ankara'dan satın alınacak eşya

- 1 Kereste, pedesteller için takriben 100 liralık
- 2 Gardırop için Bronz askılar
- 3 Yağlı boya, tutkal, kontriplaka, çivi
- 4 Teller çini teşhiri için
- 5 Perde
- 6 Muşamba (linolyum)
- 7 Levhaları asmak için demir tertibat
- 8 Marangoz yevmiyesi
- 9 Çıkabilecek ek masraflar (hamaliye, etiket, hattat, bayrak, mukavva)
- 10, Nakliye
- 11 Hademe elbisesi üç takım (bir kadın için; ceket, şapka, fistan, ayakkabı)
- 12 Karpit fenari (bir çeşit gaz)
- 13 İç avludaki bahçenin yeşillendirilmesi.

Hazırlanan bu listede ki malzemeler, bir türlü ne müzesi olacağına dair tam karar verilemeyen müze binasının Etnografya Müzesi olacağını kesinleştirmiştir.

İlk olarak Ankara'dan temin edilebilecek malzemelerin alımına ve yapımına başlanmıştır.12 Mayıs 1928 tarihli belgede, Etnografya Müzesinin kapısına yapılacak Pirinç Levha 62/80 ebadında yüz elli lira bedel karşılığında tabelacı Hayri efendiye imal ettirilmiştir.¹⁶⁵ 26 Nisan 1928 tarihli belgede de malzeme listesindeki gardırop ve diğer ahşap tertibatın yapımı için 21 Nisanda işe dört buçuk lira yevmiye ile işe başlatılan İsmail ustanın işleri istenilen zamanda yetiştiremeyeceği için yanına zamanın yetersizliği nedeniyle iki kalfanın daha iki üç lira yevmiye ile çalıştırılması istenmiştir.¹⁶⁶ 26 Nisan 1926 tarihli belgeden de müzeye lazım olan otomatik telefonun yüz on iki buçuk liraya temin edildiği ücretinin ödenmesi rica edilmektedir.¹⁶⁷

Müzenin salonlarında tablolarla levhaların sergilenmesi için lazım olan demir tertibatın yapılması için Ankara Sulu han esnafından Demirci Hüseyin Habib usta bir teklif vermiştir. Bu teklifin müzede uygulandığını senet listesinde Hüseyin Habib usta adına 47 lira 50 kuruş bedelinde yapılan ödemedan anlaşılmaktadır. Bu belgeden

¹⁶⁵ BCA., 180.09.31.166.1.1.

¹⁶⁶ BCA., 180.09.31.166.1.48.

¹⁶⁷ BCA., 180.09.31.166.1.42.

Hüseyin Habib ustaya merdiven yaptırıldığı bilinmektedir.¹⁶⁸ Hüseyin Habib Ustanın teklifi şöyledir:

1 Alt salona yüz seksen altı metre tülünde 1.1/4 parmak kalınlığında demir boru kullanılacak ve uçları T şeklinde duvara monta edilecek. Duvar alçı ve har ile düzenlenecek.

2 Her duvara sathındaki boru üzerinde yirmi beş adet ağır yüke dayanıklı çengelli halka takılacaktır.

3 Her duvara takviye için kroşeler konacaktır.

4 Borular ve çengeller evvelce kırmızıya sonra yağlı boya ile beyaza boyanacaktır.

5 Bu işçilik ve duvarlara yapılanların tamiri müteahhide ait olacaktır.

6 Beher metrenin malzeme fiyatı dâhil olduğu halde, mali için 1,5 lira yani toplam $1,5 \times 186 = 279$ lira talep olunacaktır.¹⁶⁹ Senet listesinde bu tertibat için 5 Mayıs 1928 tarihin de iki yüz doksan üç lira elli kuruş (293,50) ödendiği görülmekte ek işlerde yapıldığı görülmekte.. Hüseyin ustaya merdiven için de yirmi dört lira (24,00) ödenmiş.¹⁷⁰

Müzelik eşyaların sergilenebilmesi için bina içerisinde teşhirlik düzenlemeler yapılırken, bir yandan da temizlik işleri ve geri hizmetlerin yapılması için müze namına hizmetçiler alınması ihtiyacı doğmuştur. 8 Mayıs 1928 tarihli Maarif Emanetine yazılan yazıda; Müzede hâlihazırda üç hademe bulunmakta, bir gece bekçiliği sıfatıyla istihdam olmakta. Açılış zamanında sekiz salonun iki hademeye düzenlenmesi izahsızdır. Yeni kadronun ihtiyacını hesaplarken Haziran'dan sonra iki hademelik tahsisatın konduğunu teessürle öğrendik. Bu durum karşısında Etnografya Müdürlüğü hiçbir mesuliyeti kabul etmemektedir. Müzenin gerçek ihtiyacı aynen şöyledir. Salonlar için sekiz kişi, Gardirop için bir muhafız, bir kişide gece nöbetçisi olmak üzere toplam 10 kişidir.¹⁷¹ Müze müdürü Hamid Zübeyr beyin yazmış olduğu istekler yerine gelmemiştir. Bu talep karşılanmayınca Müze müdür Hamid Bey 24 Mayıs 1928 tarihli yazıyla hademe İbrahim ve Yunus'un geçici olarak bir ay süreyle çalıştırılmalarını istemektedir.¹⁷²

¹⁶⁸ BCA., 180.09. 31.166.1.16.

¹⁶⁹ BCA., 180.09. 31.166.1.37.

¹⁷⁰ BCA., 180.09. 31.166.1.18.

¹⁷¹ BCA., 180.09.31.166.1.27.

¹⁷² BCA., 180.09.31.166.1.15.

Müze, kurulan komisyon ile hızlı bir şekilde açılışa hazırlanmaktadır. İhzar komisyonu Ankara'da olmayan ve İstanbul'dan alınacak malzemeler için İstanbul Maarif Emaneti görevlendirilmiştir. Hemen İstanbul Maarif Emaneti emrine iki bin liranın verilmesi ve bu paranın Maarif Eminliği bünyesinde oluşturulacak bir komisyon tarafından kullanılması gerekli görülmüştür. Satın almalar bu komisyonca resmi olarak yapılacaktır.¹⁷³ Maarif Vekâletinin kurulmasını istediği komisyon kurulmuş ancak, zamanın kısıtlılığı ve dolayısıyla işlerin hızlı yürütmesi için satın almalar pazarlıkla yapılmıştır.

İcra Vekilleri Heyeti, Hariciye Vekâletinin isteği üzerine Afgan Kralı Hazretlerinin ülkemize teşrifleri nedeniyle Hükümetçe Kral ve Kraliçeye verilecek hediyelerin bu hususta zorunlu ya da zorunlu olmayan tüm giderlerin zamanın az olması nedeniyle pazarlık usulü ile yapılması için gerekli kanuni kolaylığı sağlamıştır.¹⁷⁴ Bu karar alınacak mal ve hizmetlerin süratle yerine getirilmesinde çok büyük kolaylık sağlamıştır. Bu izin doğrultusunda İstanbul Maarif eminliğinin göndermiş olduğu yazıdan anlaşılacağı üzere satın almalarda komisyon değil de uzaman Meszaros Bey ile Levazım Memuru Hüsnü Bey tarafından yapılmıştır. İstanbul Maarif Eminliği Maarif Vekâletine gönderdiği yazıda satın almalar konusunda şu bilgileri vermektedir:

1 - Etnografya müzesi için alınacak eşyanın seçimi ve belirlenmesi Meszaros ve Levazım memuru Hüsnü Bey tarafından yapılmıştır. Komisyon birçok müessese gezerek en ucuz yerden alınması şartını istediği halde, zamanın pek dar olması nedeniyle ve satın almalarından oluşabilecek en ufak bir gecikmenin dahi müze açılışını etkileyeceğinden, satın almalar isimleri zikredilen kişilerce yapılmıştır.

2 - Komisyon satın alınacak koltukların gerek yüzlerinin gerek eşkâlinin resmi dairelere uygun olmasını istediği halde, Meszaros Bey bunların gayet sade, müzedeki eşyaya aykırı olmaması için sedir biçiminde olanı seçti. Yüzlerini ise Behçet Efendi maroken tavsiye etmesine rağmen kadife olmasını istediler.

3 - Mevzu bahis eşyaların ucuz bilinen müesseselere siparişi istenildiği halde Meszaros Bey ve Hüsnü Bey birkaç yer dolaştıklarını ve hiç birisinin belirlenen günde veremeyeceği gibi iki bin liraya kadarda fiyat teklif etmişlerdir. Çaresiz Büyük Çarşıda Yorgancılarda Nuri Efendi adında bir mobilyacı yirmi altı parça olan

¹⁷³ BCA., 180.09.31.166.1.61.

¹⁷⁴ BCA., 180.09.31.166.1.36.

takımları ambalajıyla beraber bin yüz seksen liraya yapacağını taahhüt ettiğinden mecburen buraya ihale edilmiştir.

4 - Emirleriniz üzerine eşyanın yapıldığı yere bizzat gittim. İşçilikteki adilik belki şeklinde olabilir, onun dışında resmi bir makama uygun olabilecek surette yapılmaktadır. Kumaşı Meszaroş ve Hüsnü Beyler tarafından Lazari Frango'dan alınmıştır. Bu konuda da mesul ben değilim

5 - Takımların tamamı 13 Mayıs tarihinde sevk edilmiş ve paranın tamamı da aynı tarihte ödenmiştir. Arz ederim efendim. ¹⁷⁵

Yazılan bu dilekçede Meszaroş Bey'in satın almalarda kendi istekleri doğrultusunda hareket ettiği İstanbul Maarif Eminliğinin bu durumdan pekte memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Oluşabilecek hatalı durumlarda da mesuliyet kabul etmeyerek açıkça hiçbir işe karıştırılmadıkları belirtilmektedir.

İstanbul'dan alınacaklar için ayrılan iki bin liranın bin yüz seksen lirası altı adet kanep ve yirmi adet koltuk için harcanmıştır.¹⁷⁶Baş Ağa Zade nakliye şirketine de koltukların nakli için seksen sekiz lira otuz beş kuruş ödenmiştir. Yapılan harcamalar üç ayrı bordoda ayrıntılı olarak yazılmıştır. Toplam bin dokuz yüz doksan dokuz lira on kuruşluk harcama yapılmıştır. (bkz. Ek. 27)

Müze açılmak üzere dir artık müzenin iç düzenlenmesi, eserlerin teşhiri ve protokol işleri kalmıştır. Bu ihtiyaçları Koşay İhzar Komisyonu başkanı Rüştü Bey' gönderdiği tarihsiz yazıda şöyle sıralamakta:

1 temizlik ve dikiş işinde kullanılacak kadınların telefon emri ile göndermenizi rica ederim

2 gece çalışmak için karpit lambası almak zorunda kalacağız. İki-üç bayrak diktireceğiz. Bir tanede Afgan Bayrağı Hariciyeden özellikle istedik henüz alamadık. Hademeler için sırf müzelerde giyilen pullu ve şeritli elbiseler bulduk. Her biri ayakkabı ve şapka hariç yirmişer liradan alınabilecekler. Ayrıca elbisenin şeridine müzenin ismini yazdıracağız.

3 Müze açıldıktan sonra iki hademe yetmeyeceğinden bu konuda yardım isteriz. Yukarıdaki müzeden bir adam gelebilir yahut vekâlet bir hademe gönderebilir. Yukarıda ki müze den kastı sanırım Anadolu Medeniyetler Müzesi.

¹⁷⁵ BCA., 180.09.31.166.1.31.

¹⁷⁶ BCA., 180.09.31.166.1.2.

4 İstanbul'dan gelecek olan eşyalar henüz gelmemiştir İstanbul'a sormanızı rica ederim.

5 Eşyanın etiketlerini yazdırmak için bir hattat ile pazarlığa giriştik. Bunun içinde bir miktar paraya ihtiyaç vardır.¹⁷⁷

Müze binasının çevre düzenlemesi için Arabacı bayram ağaya on bir mikâp kum için otuz üç lira müze zemini için hamamcı Zade Halil Ticarethanesine parke ve muşamba cilası için toplam yetmiş lira altmış kuruş ödenmiştir.¹⁷⁸ Zemin ve çevre düzenlemeleri de yapılmaktadır. Esrelerin toplanmasını seçilmesini ve teşhirini ayrı bir başlık altında anlatılacaktır.

3.6.5. Müzelik Eserlerin Toplanması

Etnografya müzesine eser toplama çalışmaları tek başına, yalnızca etnografik malzemeye yönelik bir çalışma olmamıştır. Etnografik malzeme ile sınırlı olmayıp arkeoloji, güzel sanatlar ve kurtuluş savaşının kahramanlarına ait eşyalarını da kapsamaktadır.1944 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi müdürü olan Nuri Gökçe, müzenin tarihi ile ilgili çalışmalar yaparken, müzenin 1933 yılında müdürlük olmadığı için idarecisi olan Cemil Sena ve Halil Nuri Yurdakul'dan aldığı bilgilere göre eser toplama çalışmaları en başta arkeolojik çalışmalardan ibarettir.¹⁷⁹ Etnografik malzemelere yönelik çalışmalar daha ileriki bir aşamada olmuştur. Bunun nedeni etnografyanın itici gücü olan Uluslaşma çabalarının Cumhuriyetle birlikte ülkemizde daha yoğun görülmesidir.

Eskişehir Maarif Müdürlüğünden, Hars Müdüriyeti Aliyesine diye gönderilen 19 Eylül 1923 tarihli yazıda. Liva dâhilinde mescit, cami ve türbelerde bulunan, Kuran ve vesaire hakkında yapılmış olan incelemelerde: Mihaliççik kazası ve köylerinin, Yunanlılar tarafından çoğunlukla yakılıp yıkıldığından, mevcut milli eşyanın bu nedenle yok olduğu, Seyyid Gazi'de ki kıymetli eşyanın harp sırasında Evkaf Müzesine gönderildiği, yine Sivrihisar'ın Yenice mahallesinde meftun Horasan Erenlerinden Ali Baba türbesinde tarihi meçhul el yazması Kuran, Cehar yar-ı hazretlerine ait bir kavuk ve Cafer-i Tayyar hazretlerinin türbesinden bir asa

¹⁷⁷ BCA., 180.09.31.166.1.19.

¹⁷⁸ BCA., 180.09.31.166.1.17.

¹⁷⁹ İnci Bayburtoğlu, "Müze Belgelerine Göre Kuruluşundan Günümüze kadar Anadolu Medeniyetleri Müzesi", Ankara Dergisi, S.2, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara, 1991, s.99.

Evkaf Müzesine gönderilmiştir.¹⁸⁰ Maddi ve manevi olarak tarihi değere sahip eşyalara önem verilmiş ve bunların toplanması ve derlenmesi için önemli gayretler gösterilmiştir.

13 Mart 1923 tarihli belgede İzmir ve civarında tarihi değeri olan eşya ve eserler için çalışma yapılması istenen Söke Ayasluğ harabeleri, Kalayus, Kolofon, Söke de, Periyon, Didim de Milet harabelerine yapılacak incelemeler için ortaya çıkacak masraflardan ve zamandan bahsedilmekte.¹⁸¹ Yine Eskişehir'den 1923 yılında Seyyid Gazi camiinden alınan halılar incelendikten sonra tekrar 16 Şubat 1928 yılında iade edilmiştir.¹⁸² 16 Şubat 1924 Tarihli Eskişehir Maarif Müdürlüğünden Maarif Vekâleti Hars Müdürlüğüne yazılan belgede Hars ve Asarı Atika müfettişi Ahmet Tevhid Bey'in Eskişehir ve Adana illerinde eserleri yerinde teftiş ettiği anlaşılmaktadır.¹⁸³

Enver Behnan Şapolyo, Eskişehir'de 1921' yılında 24. Fırka zabitlerinden Mülazım Nuri Halil tarafından Eskişehir Müdafaa-i Hukuk binasında İstiklal Müzesi adı ile milli mücadeleye ait kıymetli hatıraların toplandığı bir müze kurulduğunu yazmıştır.¹⁸⁴ Bu müzenin var olduğu 11 Aralık 1924 tarihli, Eskişehir Hars Müdürlüğünden Maarif Vekâletine gönderilen yazıdan anlaşılmaktadır. Belgede: Eskişehir Hars Müdürlüğünün bünyesinde bir müze bulunmadığı, bir lisede tesisi edilen müze muhteviyatının, hayvanat, nebatat ve madeni yattan ibaret bulunduğu ve buna okul talebeleri tarafından el işleri olarak yapılan çamur, ahşap ve kâğıt işlerinin de ilave edildiği ifade edildikten sonra, asar-ı Atika, sikkeler ve Güzel sanatlara ait şeyler bulunmadığı belirtilmiştir.¹⁸⁵ İllerde oluşturulan müzelerden eserlerin ne olduğuna dair bilgiler istendiği anlaşılmaktadır.

18 Aralık 1924 tarihli Maarif Vekâletine Eskişehir'den gönderilen yazıda, Eskişehir Alpökü, Söğütcük, Çukurhisar, Başören köylerindeki teftişler ayrıntılı olarak kayıt altına alınmış ve merkeze bildirilmiştir.¹⁸⁶ Alpo, Çukurhisar, Başören köylerindeki bulunan taşların Ankara'ya gönderilmesinin istendiği, Eskişehir Maarif Müdürlüğünün bu taşların Asar-ı Atika'dan olup olmadıklarının tespiti için bir

¹⁸⁰ BCA., 180.09.31.168.1.242.

¹⁸¹ BCA., 180.09.29.159.1.30.

¹⁸² BCA., 180.09.31.168.1.232.

¹⁸³ BCA., 180.09.31.168.1.239.

¹⁸⁴ Şapolyo, a.g.e., s. 80.

¹⁸⁵ BCA., 180.09.31.168.1.240.

¹⁸⁶ BCA., 180.09.31.168.1.237.

kerede mütahassıslar tarafından görülmesi ve neticede müzeye nakledilmesine karar verildiği takdirde ne suretle ve kaç kuruşla nakledileceklerini de yine mütahassıslar tarafından tayin ve tespitini istemiştir. Maarif Vekâleti Müdürlüğü cevaben, her resimli yazılı taş asar-ı Atika'dandır, Mütahassıs isteği külfettir, nakliye için gerekli masrafların karşılanması yazılı olarak bildirilecektir.¹⁸⁷ Müzelik eşyaların maddi yokluklar nedeniyle maarif müdürlüklerince tespit edilmiş ve toplanmıştır. Kurtuluş savaşı vermiş bir ülkenin öncelikli olarak yapılması gereken onlarca işi olmasına rağmen idealist kadrolar büyük bir özveriyle tarihi değere sahip eşyaları toplamak işini yerine getirmişleridir.

5 Haziran 1928 tarihli, Maarif Vekâletine, Etnografya Müzesi Müdürü Koşay tarafından gönderilen, şimdiye kadar Etnografya Müzesinde sergilenen eşyanın tesadüfen elde edilmiş olduğundan, koleksiyonların usulü dairesinde ikmaline, eşyanın bizzat mahallinde tedariki ve onunla alakadar adetlerinde yerinde görülmesi zorunluluğundan dolayı bir ay süreyle için Kütahya, Aydın, Ödemiş, İzmir, Menteş, Uşak, Afyon, dinar havalisine seyahate izin istemektedir.¹⁸⁸ 14 Haziran 1928 tarihli belgede bu seyahat için izin verildiği anlaşılmaktadır.¹⁸⁹

Etnografya Müzesi binası yapılırken ne müzesi yapılacağına dair fikir karışıklığı eserler toplanırken de yaşanmıştır. Tarihi değer taşıyan, sanatsal bir özellik taşıyan her türlü eşya toplanmıştır. Eşyaların bu şekilde toplanması, Ankara'da da başka müze binası olmadığından müze koleksiyonlarının çeşitliliğini artırmıştır. Zaman içerisinde başka müzelerin açılması ile müzenin bazı koleksiyonları taşınmıştır.

Görüleceği üzere müzede sergilenecek eserlerin çoğunu ilk başlarda arkeolojik malzemeler ve işgale uğrayan bölgelerdeki kutsal emanetler oluşturmaktadır. Etnografik malzemeye yönelik çalışmalar ise Lozan antlaşmasının imzalandığı yıla denk gelmektedir. Artık Atatürk'ün ifade ettiği gibi cephe savaşı bitmiştir, ikinci savaş ülkeyi muasır medeniyetler seviyesine çıkarmaktır. Bu mücadelenin en büyük ayaklarından bir tanesini de tartışmasız eğitim çalışmaları oluşturmaktadır. Aidiyet, birliktelik ve ortak bir gelecek duygusu verilecek olan toplumun yapıp ettikleri devlet eliyle derlenecektir. 2 Temmuz 1924 yılında

¹⁸⁷ BCA., 180.09.31.168.1.160.

¹⁸⁸ BCA., 180.09.31.167.1.88.

¹⁸⁹ BCA., 180.09.31.167.1.90.

İstanbul'da Celal Esat Arseven daha sonra Halil Ethem başkanlığında toplanan komisyonun toplamış olduğu 1250 adet eser Meszaros'un raporundan önce kurulmuş komisyon tarafından toplamıştır. Toplanan bu eserler, Etnografya Müzesinin yer konusu çözülmediğinden Süleymaniye'de bir medreseye konulmuş, Ankara'da müze binası yapılıncaya, oradan da Ankara Etnografya Müzesine getirilmiştir.¹⁹⁰ Ankara Etnografya Müzesine nakledilen bu eserlerin neler olduğuna dair müze envanter defterlerine bakıldığında, ilk kayıtlar tarihsiz tutulmuştur. Bu kayıtların içeriğinin büyük çoğunluğunu İstanbul'dan, Doğu ve Güney doğu Anadolu'dan ve Hacı Bektaş türbesinden getirildiği görülmektedir. Toplanan eserlerin çoğunu etnografik malzemeler oluşturmuştur.

Tekke ve türbelerin kapatılması kararı müzelik eşya toplama çalışmalarının yoğunluğunun bu alana kaydırmasıdır. 1925 yılında Tekke ve Türbelerin kapatılmasıyla, buralardaki eserlerin müzelik yerlerde sergilenmesi düşünülmüş ve kapatılan 773 Tekke ve 905 Türbeden toplam 9362 adet tarihi değere sahip eşya Evkaf Müdürlüğüne teslim edilmiştir.¹⁹¹ Müze Envanter Defterinin kayıtlarında ilk 7000 defteri olarak geçen ilk defterdeki kayıtların hemen hemen tamamı İstanbul, Hacı Bektaş, Eskişehir, Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinden toplanmış malzemelerden oluşmaktadır. Etnografya Müzesinde bulunan ilk kayıt defterine bakacak olursak İstanbul'da kurulan komisyonun toplamış oldukları eserler Etnografik malzemelerdir. Geleneksel kıyafetler, ev eşyaları, dini kıyafetler vb.

Tekke ve Türbelerdeki eşyalara dair alınan kararlar ve yapılan çalışmalar ve satın alınan eserlerle etnografya müzesinin koleksiyonları zenginleşmiş ve açılışa hazır hale gelmiştir. İcra Vekilleri heyeti 2.9.1925 tarih ve 2413 sayılı Kararname ile Tekke, Zaviye ve Türbeleri kapatarak, vaktiyle cami ve mescit olarak inşa edilenlerin, cami ve mescit olarak kullanılmasına, kapatılan binalardan okul için elverişli olanların okul yapılmasına, bu amaca uygun olmayan binaların Evkaf Umum Müdürlüğüne nakit ile değiştirilerek elde edilecek para ile köylerden başlayarak gerekli yerlere okul inşa edilmesine, türbelerden kıymeti haiz olanların muhafaza ve idaresinin Maarif Vekâletine verilmesine 16.9.1925 tarih ve 2509 sayılı kararnameyle de bütçe durumu daha sonra halledilmek üzere, tekke ve türbelerde

¹⁹⁰ Hamid Zübeyr Koşay, "1927'de Etnografya Cemiyeti Kurma Teşebbüsü", *Çığır Dergisi*, S. 127, Ankara, 1943, s. 157.

¹⁹¹ Koşay, "Tekke ve Türbeler Kapandıktan Sonra" *Güzel Sanatlar*, Vol. 6, 1949, s. 3.

bulunan, sanat ve tarih açısından kıymetli olan taşınabilir eşyanın, müze müdürlüklerince tetkik edilip deftere geçirilerek müzelere nakledilmesine karar verilmiştir.¹⁹² Tekke ve türbelerde ki eşyanın ayrımı ve tasnifi konusunda bazı tereddütlere düşülmesi üzerine 8.12.1925 tarihli genelgede sanat ve tarih açısından kıymetli olan eşya ile birlikte, etnografyaya ilişkin eşyanın müzelere konmak üzere ayrılması, bu çerçevede Ney, Kudüm, Saz, Tel gibi müzik aletleri ile Şiş, Teber, Keşkül, Asa, Kürsü. Rahle, Şamdan, Kandil, Bektaşî Nefeslerinden birkaç Beyiti veya resimleri ihtiva eden levhalar, topuz, kılış, kalkan gibi eşyanın Etnografya Müzesi için, Acemkari ve Anadolu işi nebati boyalı eski kilim ve halılar ile bunların parçalarının Asar-ı İslami'ye ve Sanayi-i Nefise Müzesi için önemli olduğu ve Darülfünun 'un teklifi üzerine yakında kurulacak olan İnkılap Müzesinde Bektaşî, Kadiri, Nakşibendi ve Mevlevî vs. tarikatlara ait birer tekke numunesi oluşturulacağı bildirilerek eşyanın iyi bir şekilde muhafazası ve iki adet fotoğrafının Vekâlete gönderilmesi ayrıca muhafazası gereken diğer müzelik eşyanın mektep müzeleri hariç tutularak müzesi bulunan illerde müzelerde, müzesi olmayan yerlerde Maarif İdaresinin uygun bulacağı yerde korunmasının sağlanması istenmiştir. Kitaplar İstanbul'da Süleymaniye, Bursa da müze, Kastamonu'da Darülkurra, Konya'da Yusuf Ağa kütüphanelerinde, diğerleri mahalli kütüphanelerde toplanacak, müteferrik eserlerde Ankara'daki Kütüphane-i Umumiye gönderilecektir.¹⁹³ Eskişehir Akçalan mahallesindeki Halveti dergâhında bulunan türbeden üç adet ceylan derisi Etnografya Müzesine gönderilmiş.¹⁹⁴ Bu gün Etnografya Müzesinde Bu eserlerin birçoğu sergilenmese de Türbelere ait kapı, mihrap, minber gibi eşyalar teşhirdedir.

Etnografik malzemelerin toplanması ise Meszaros'un raporu ve Maarif Vekâleti Müzeler Müdürlüğünün 5.4.1926 tarih ve 171/537 sayılı genelgesi ile daha netlik kazanmıştır. Genelgede; Sosyal İnkılâbımızın bir sonucu olarak giyim tarzının kati ve seri bir şekilde değiştiği ve vilayet dâhilin de gerek bir sosyal sınıfa, gerek köylü kadın ve erkeklerine ait elbiselerden birer takımının muhafaza ve tedarikinin gerekli olduğu belirtilmiştir. Maziye karışacak olan ve kısmen karışmış olan giyim örneklerini, Etnografya ve İnkılâp Müzelerinde muhafaza ederek gelecek nesillere

¹⁹² Karaduman, a.g.e., s. 116.

¹⁹³ Karaduman, a.g.e., s.765.

¹⁹⁴ BCA., 180.09.31.168.1.160.

elle tutulur bir tarih bırakmanın ve İnkılâbımızın kapsamı ve büyüklüğü hakkında bilgi vermenin tarihi bir görev olduğu ifade edilmiş ve kapatılan tekkelerden teslim alınan baba ve şeyhlere, nakip ve dervişlere ait araçlar, sikkeler, fahriyeler ve arakiyelerin de Etnografya İnkılâp Müzeleri için önemli olduğu vurgulanmıştır. Bu eşyanın tedarik edilerek merkeze gönderilmesi ve paraya lüzum görülmesi halinde de bu hususun mahalli idareden temini istenmiştir.¹⁹⁵

2.7.1927 tarih ve 275/305 sayılı genelge Etnografya Müzesine tekke ve türbelerden ayrılan müzelik eşya dışında başka hangi eserlerin sergilenebileceğini belirtmektedir. Öncelikle etnografik eşyanın, milletlerin giydikleri ve kullandıkları eşya olduğunu vurgulamış, bu tür eşyanın asar-ı atikadan sayılmadığı için asar-ı Atika müzelerine konulamayacağından dolayı, bunların Etnografya Müzesi Müdürlüğüne bildirilmesi istenmiştir. Bu eşyalar, evle ilgili araç gereçler (tencere çeşitleri, sahanlar ve bunların tombaktan (yaldızlı ince bakır) olanları, sini ve ibrikler, el yıkamaya mahsus leğen ve ibrikler, kaşıklar); kahve içmeye mahsus malzemeler(cezve, fincan, zarf, mangal vb.) yazıya ilişkin malzemeler (yazı çekmeceleri, makta, kalemıraş, divit, rahle vb.) evlerde dokuma ve işletme için kullanılan malzemeler (tezgâh takımları, pabuçlar, ayakkabılar, kemerler, dizlikler, hamam taşları, taşlar, silecekler, nalın çeşitleri, taraklar, başörtüler, baş ve gerdan süslemeleri, kemer ve bilezikler) toprak ve ağaçtan yapılmış testiler; yatağa ait malzemeler (şilte yüzleri, çarşaflar, yorgan yüzleri, yazmalar, dokumalar vb.) ziraat, avcılık ve balıkçılık ile ilgili malzemeler.¹⁹⁶ Bu genelge ile belirlenen eserler etnografyaya uygun eserlerdir. Yapılan müze binasının etnografya müzesi yapılacağı fikri oturmaktadır.

3.7. Müzedeki Koleksiyonlar

Müze bünyesinde Meszaros'un raporlarında yazdığı Irkiyat şubesi, folklor şubesi ve kütüphanenin yanı sıra aynı tarihlerde düşünülen resim heykel müzesi ve inkılap müzesi fikirleri de müze içerisinde birer şube olarak açılmıştır. Resim heykel şubesi için toplanan eserler ilerde Gazi Eğitim Enstitüsüne, inkılap şubesi için toplanan eserlerde Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesinde açılan Devrim Müzesine

¹⁹⁵ Karaduman, a.g.e., s.117.

¹⁹⁶ BCA., 180.9.0.0.30.163.1.

taşınmıştır.¹⁹⁷ Etnografya müzesi inkılap şubesi için 1928 yılında Maarif Vekâleti Milli Talim ve Terbiye Dairesi tarafından yazılan bir nizamnamede bu şubeye toplanacak eserlerin niteliği belirtilmiştir.¹⁹⁸DTCF, bünyesindeki müze 1940 yılında kurulacak olan Türk İnkılap Tarihi Enstitüsüne taşınmıştır. Türk inkılap tarihi enstitüsüne taşınan eserlerin bazıları şunlardır. 23 Nisan 1920 yılında TBMM'nin kapısına asılan bayrak,Şeyh Sait'e ait bayrak, teşbih, heybe, kemer, Menemen'de şehit edilen Kubilay'ın kasketi, Atatürk'ün Sivas'ta kullandığı yazıhane, koltuk, Hatay Devletinin idari işlerinde kullanılan mühür ve Mevlana, Said Nakşibendi, İzmir Reddi İlhak Cemiyeti vb. ait yazılar enstitüye gönderilmiştir. Etnografya müzesinin Cumhuriyet öncesi döneme ait bütün sosyal ve kültürel eserlerin depolandığı bir alan hüviyeti taşıdığı söylenebilir. 4 Mart 1938 yılında Kültür Bakanı imzası ile CHP ikinci sekreterliğine gönderilen yazıda, Ankara'da düşünülen Kıyafetler Müzesi için gittikçe azalmakta olan Türk Kadın kıyafetleri, nakış ve el işlerine ait eserlerin kasaba ve köylerden toplanması istenmektedir.¹⁹⁹ Bu belgeye göre yapılan etnografya müzesi fiziksel olarak yetersizdir. 1930 yılında Leningrad Etnografya Müzesinden gelen Şaman kıyafeti karşılığında Ankara Etnografya Müzesinden; ney, kadüm nefes, kaşağı, Mevlevi takkesi, teşbih, mumluk vb. toplam 11 çeşit ürün gönderilmiştir.²⁰⁰

1930 yılından beri faaliyet gösteren Etnografya Müzesi'nde, Türk Sanatının Selçuklu Devrinden günümüze kadar devam eden örnekleri sergilenmektedir. Koleksiyonunda; Anadolu'nun çeşitli yörelerinden derlenmiş halk giysileri, süs eşyaları, ayakkabı, takunya örnekleri, Sivas yöresi kadın ve erkek çorapları, çeşitli keseler, oyalar, çevreler, uçkurlar, peşkirler, bohçalar, yatak örtüleri, gelin kıyafetleri, damat tıraş takımları, çeşitli yörelerden halı ve kilimler, Anadolu maden sanatını temsil eden çok çeşitli eserler, Osmanlı Devri yayları, okları, çakmaklı tabancalar, tüfekler, kılıç ve yatağanlar, Türk çini porselenleri ve Kütahya porselenleri, tasavvuf ve tarikatla ilgili eşyalar, Türk yazı sanatının güzel örneklerinden levhalar bulunmaktadır. Ayrıca; Türk ağaç işçiliğinin en güzel

¹⁹⁷ Ülkütaşır, a.g.e., s.48.

¹⁹⁸ Necdet Aysal, "Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Tarihçesi Ve Gelişim Süreci", Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Sayı 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 246.

¹⁹⁹ BCA, 180.09.31.168.1.1.

²⁰⁰ BCA, 30. 18. 1. 1. 15. 59. 5.

örneklerinden, Selçuklu Sultanı III. Keyhüsrev'in tahtı (XIII. y.y.), Ahi Şerafettin Sandukası (XIV. y.y.), Nevşehir Ürgüp'ün Damsa Köyü Taşhur Paşa Camii mihrabı (XII. y.y.), Siirt Ulu Camii Minberi (XII. y.y.) Merzifon Çelebi Sultan Medresesi Kapısı (XV.y.y.) müzemizin önemli eserlerindedir. Müzede özellikle Anadolu etnografya ve folkloru, sanat tarihiyle ilgili eserleri içeren bir ihtisas kütüphanesi bulunmaktadır.²⁰¹ 1934 Yılında yayınlanan müze ve rasathane kanunda müzenin çalışan sayısı, müdür, yazı ve hesap ileri memuru, depo ve nakliyat memuru olmak üzere üç kişiden ibarettir.²⁰²

Müzedeki toplam eser sayısı 1943-1944 yıllarında 12282'dir. Tekke ve Türbelerdeki Etnografik malzemenin de müzelere konulması için 8 Aralık 1925'te genelge yayınlanmıştır.²⁰³ Bu gün Ankara Etnografya Müzesinde teşhirde 2226 depoda 28307 eser bulunmaktadır. Müze envanter defterlerine göre 1931, 1932, 1933 yıllarında toplam 729 adet eser kaydedilmiştir. Besim Atalay'ın bağışladığı eserler için ayrıca tutulmuş defterde 1556 kayıt tutulmuştur.²⁰⁴

1958 yılında yayınlanan genelge ile Anadolu'da yapılan yemeklerin yapma şekilleri ve kılık kıyafet çeşitlerine ve alışkanlıklarına dair bir çalışmalar yapmak için bir komisyon teşkil edilmesi ve yapılan çalışmaların Ankara'ya gönderilmesi istenmektedir.²⁰⁵

²⁰¹(<http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/ankara-etnografya-muzesi>)

²⁰² **Müze ve Rasathane Kanunu**, Ankara Etnografya Müzesi Müdürlüğü Yay., Ankara 1934, s. 5.

²⁰³ **Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü'nün Genel Durumu**, Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1945, s. 3-4.

²⁰⁴ **Bkz.**, Ankara Etnografya Müzesi Envanter Defterleri

²⁰⁵ **Vilayetlerde Etnografya ve Folklor Komisyonlarının Kurulması Hakkında**, Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, Ankara, 1958.

SONUÇ

19. Yüzyılın ortalarında Türkiye'ye giren bu disiplin ilk doğduğu dönemden Osmanlı'ya girişine kadarki geçen üç yüzyıl da, Etnografya doğduğu Batıda başka bir temelde gelişim göstermektedir. Artık gelişim temelinde sömürü ve bilimsel merak değil milliyetçilik ve ulusçuluk vardır. Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik ve ulusçuluk fikirlerinin somut ve soyut malzemelerinin tamamı etnografya ile ortaya koyulmaktadır. Ulusal varlığın devamlılığı için bir süreç olarak içsel devinimlerle kendini yeniden üretebilmeye, yeniden üretilebilirlik niteliğine sahip etnik bir öze(tarihsel geçmiş) etnik bürokratik bir siyasal yapılanmaya, tarihsel ve duygusal niteliklerle bağlanmış bir anavatana ve mitsel nitelikli kahramanlara ve çağlara gereksinim duyar.²⁰⁶ Ülkemizde Etnografyanın Batıda ilk başlarda anlaşıldığı gibi anlaşıldığı ve bu bağlamda değerlendirildiği görülmektedir. Etnografyaya dair ilk yazılardan anlaşılacağı üzere Etnografyanın ne olduğu ve kapsamı çerçevesinde bu bilimin tanımlamaları yapılmaya çalışılmıştır. Darülfünunda verilen Etnografya ders notlarının derleyip kitap haline getiren Satı Bey'in kitabı üzerinden baktığımızda, Etnografya Osmanlıda kavimlerin oluşumunu, dillerini, giyim kuşamlarını vb. yönlerden araştıran bir bilim dalı olarak anlaşılmış ve ders olarak okutulmuştur. Şemsettin Sami, "Yine İnsan" adlı eserinde "Bedenen Beyaz Irkı, insanoğlunun en mükemmeli ve Zenci Irkının da en geri ırkı olduğuna şüphe yoktur." ve "İnsan türü içinde en güzel ve en mükemmel kafaya sahip bir kavim varsa o da Arnavut Kavmi imiş" diye kaleme alması etnografyanın imparatorluğun çatısı altında yaşayan milletler tarafından daha hızlı bir şekilde kullanıldığını işaret eder.²⁰⁷ Avrupa'da bu bakış açısından yapılan Etnografya çalışmaları üç yüz yıl sürmüştür. Ülkemizde ise bu süre beş on yıl denemeyecek kadar az bir zamandır. Yüzyıla damgasına vuran milliyetçilik akımı ile ilk olarak Avrupa'da oluşan Ulus Devlet anlayışı ve modeli bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Osmanlı aydınları özellikle Rusya'dan gelen aydınlar Türk Milliyetçiliği düşüncesini savunmakta ve bu fikrin içeriğini kırsalda yaşayan Türklerin sözlü edebiyatı yani halk edebiyatı,

²⁰⁶ Himmet Hülür-Gürsoy Akça, "İmparatorluktan Cumhuriyete Siyasal Bütünlük ve Ulusalçılık Söylemi", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 22, Yıl 2007, s. 318.

²⁰⁷ Güvenç, Türk Kimliği, s. 7.

konuştugu dili, müziği, geleneksel adetleri, giyim kuşamı ile doldurmaktadır. Türk Ulusal kimliği, Osmanlı İmparatorluğunun dağılma döneminde imparatorluğu dağılmaktan kurtarmak için düşünülen düşünceler, iç isyanlar, Trablusgarp Savaşı, Balkan Savaşları, 1. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele dönemini görmüş yaşamış ve tecrübeye sahip kişilerin kurmuş oldukları Türkiye Cumhuriyetini kuran kadroları isteklendiren tarihi, kültürel, dini, siyasi ve psikolojik faktörlerin izini taşımaktadır.²⁰⁸

Ankara Etnografya Müzesi, Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan devrimlerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bir ulus dilini ve tarihini koruyabilir ve nesillere aktarabilirse yaşayabilir. İmparatorluk devletinden bir ulus devlete dönüşen Türkiye Cumhuriyeti, devletin dayanağı olacak bir ulus oluşturabilmek için yapmış olduğu dil ve tarih çalışmalarında bilimsel alan olarak etnografya, antropoloji, arkeoloji disiplinlerinden yararlanmıştır. Yapılan Türk Dili çalışmaları, Türk Tarihi çalışmaları, Anadolu Medeniyetleri Müzesinin kurulması, (milli müze) Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nin kurulması amaçları Ankara Etnografya müzesi ile aynıdır denebilir. Türk dilinin zenginliğini ve saflığını ortaya çıkarabilmek için etnografik çalışmalar en büyük araçtır. Etnografya müzesinin fikri temelleri cumhuriyet öncesine dayanır. Yusuf Akçura'nın üç tarzı siyaset olarak değerlendirdiği Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük devletin dağılmaktan kurtarılması için ortaya konmuş ve uygulanmış akımlardır. En son uygulanacak olan Türkçülük düşüncesi çok eski olmasa da 1800'lerin ortasında sonra dil ve edebiyat çalışmaları ile vardır. 1917'de iktidarda olan ittihat terakki yöneticileri Arapların da imparatorluktan kopması ile daha önceleri resmi olmadan yaptığı, Türkçülüğü resmi siyaset olarak uygulamaya başlayacaktır. 1917 yılında yapılan İttihat Terakki kongresinde bir Etnografya Müzesi kurulması kararı alınmıştır bu kararın büyük oranda İttihat Terakki genel merkez yöneticisi Ziya Gökalp'e aittir. Gökalp Cumhuriyet'in ilanından sonra devam edecek olan etnografya müzesi açılması düşüncesinin takipçisi olacaktır. Atatürk'ün önderliğinde Anadolu'da milli bir mücadele başlatan kadrolar kurtuluş savaşı yıllarında yapılan çalışmalarla başta ekonomi ve eğitim olmak üzere her alanda millileşmeyi amaçlamıştır. Etnografya müzesi düşüncesi 1921 yılında yapılan ilk maarif kongresinde alınan kararlar içerisinde müzecilik

²⁰⁸ Kemal Çiftçi, a.g.e., s. 101.

olarak yer almıştır. 1923 yılında toplanan birinci heyeti ilmiye toplantısında Gökalp'in başkanlık ettiği Hars Heyeti hazırlamış olduğu sunumla etnografya müzesi kurulması yönünde görüş ortaya koymuştur. Hars Heyetinin raporu sonrasında çalışmalar başlamıştır. İlk olarak Celal Eset Arseven başkanlığında İstanbul'da bir heyet kurulmuş müze binası ve eser toplama çalışmalarına başlanmıştır. Etnografya Müzesinin ilk nüvesini teşkil edecek olan bina İstanbul Süleymaniye Medresesinin bulunduğu binada bir yerdir. Ankara'da bir müze açılması düşünüldüğünden, dönemin milli eğitim bakanı Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından bir milli müze kurulması için rapor istenen Gyula Meszaros 1924 yılının sonlarında halk müzesi raporları olarak adlandırdığı üç adet rapor hazırlamıştır.

Ankara Etnografya Müzesi açılması düşüncesi milli müze, halk müzesi, inkılap müzesi, milli resim heykel müzesi düşünceleri içinde gelişim göstermiştir. 1928 yılında Atatürk'ün Afgan Kralı Amanullah ile açılışını yaptığı sırada resim heykel sergisi vardır ve Afgan kralına serginin açılışı yaptırılmış ve sergi gezdirilmiştir. Halka açıldığı 1930 yılında resimler İstanbul'a taşınmış ve etnografya müzesi olarak açılmıştır. Etnografya müzesinden hemen sonra yapılmaya başlanan Anadolu Medeniyetler Müzesi ve 1930'ların sonunda DTCF bünyesinde kurulan Devrim Tarihi Müzesi çalışmaları da etnografya müzesi bünyesinde yürütülmüş ve etnografya müzesi bünyesinde birer şube olarak açılmıştır. Arkeolojik çalışmalardan elde edilen ve İnkılap Müzesi için belirlenen milli mücadele ve devrimlere ait her türlü vesika ve eşya çalışmaları da etnografik çalışmalarla beraber yürütülmüştür. Uygulanamamış olsa da 1930'lu yıllarda Etnografya müzesinin bir Kıyafet Müzesi yapılması yahut bağımsız bir kıyafet müzesi açılması düşünülmüştür. Ankara Etnografya Müzesinin mimarı yapısı da dönemin milliyetçi anlayışı etrafında şekillenmiştir. Ankara Etnografya Müzesi binası yapıldığı dönemde oluşturulmak istenen milli kültür ve milli kimlik düşüncesi için gerekli olan bütün eşyayı bünyesinde depolamıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesi açıldığında ve Devrim tarihi Müzesi açıldığında etnografya müzesinin depolarında bulunan eserler buralara taşınmıştır. Anadolu Medeniyetleri Müzesinin diğer adının Hitit Müzesi olması dönemin milli kültür anlayışını ortaya koymaktadır. Mimarisinde kubbe kullanılması ve geçmişin bir devamlılığını yansıtır. Açılacak olan milli müzede (Hitit Müzesi) sergilenmesi planlanan nesnelere birinci Türk Tarih Kongresinde ortaya atılan Türk

Tarih Tezi doğrultusunda Türk Tarih Kurumu tarafından ve devletin teşviki ile Türklerin kökenlerine dair araştırma yapmak amacı ile Anadolu'da yürütülen bilimsel kazılardan temin edilmesi ön görülmüştür. Ankara Etnografya müzesinin meydana getirildiği dönem Ulusal kültür odaklı olarak, İmparatorluğun bir Cumhuriyete, imparatorluk tebaasının da bir ulusa dönüştürüldüğü²⁰⁹ bir süreçtir. Türkiye Cumhuriyetini kuran irade, Atatürk'ün önderliğinde muasır medeniyetler seviyesine çıkmış çağdaş bir Türkiye inşa etmek için devlet organizasyonunda ve toplum yapısında köklü devrimler yapmıştır. Yapılan devrimlerin en önemlisi hatta devletin milleti ile dayanışmasını sağlayacak olan kültür devrimidir. Türk Ulusu fikri üzerine dayanan devlet, ulusal kimliği yapılandırabilmek için ulusal kültürü odağa almaktadır. Bütün bu hareketlerin oluşumların temelinde bir millet olabilme ve devleti ayakta tutabilmenin bilinçli ya da simgesel bir çabası vardır. Türkiye Cumhuriyetinin kurucu lideri Atatürk'ün: Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz, Türk milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin mesnedi Türk camiasıdır. Bu camianın efradı ne kadar Türk harsı ile meşbu olursa o camia ya istinad eden cumhuriyet de kuvvetli olur." Sözleri Ankara Etnografya Müzesinin kurulduğu dönem itibari ile neyi amaçladığını belirtir. Türk ulusu fikrine dayanan devletin, kuvvet bulduğu temel dayanak, oluşturulacak çağdaş Türk kültürüdür, Çağdaş Türk kültürün ortaya konabilmesi için yararlanılacak bilimsel alan ise antropoloji ve etnografya olacaktır. Dilbilimciler ve Halkbilimciler milliyetçiliğin kurgulanmasında önemli roller oynarlar. Halkın bu günkü ve geçmişteki kültürü hakkında yaptıkları etnografik ve dilbilimsel incelemeler, kurgulanacak milletin ayrıntılı planı için malzeme sağlar. Ulus-Devlet milletin efsanelerini, tarihsel ve dilsel geleneklerini halk arasında bilindik şeyler haline getirerek, etnik millet fikrini halkın büyük çoğunluğunun zihninde doğrulamayı ve billurlaştırmayı başarmıştır.²¹⁰

Ankara Etnografya Müzesinin temelleri Osmanlıdan Cumhuriyete intikal etmiş bir temeldir. Etnografya çalışmaları bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de milliyetçilikle birlikte gelişim göstermiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin Başkenti Ankara'da devletin dayanak noktası olan Türk Ulusuna ait ulusal ve milli bir müze binasına ihtiyaç vardır. Bu milli müzede toplumsal değişimler yaşayan

²⁰⁹ Deringil, a.g.e., s. 267.

²¹⁰ Maksutyan, a.g.e., s.35.

halkın geçmişine ait eserler, bugününe ait eserler ve kaybolmaya yüz tutan adetleri, eserleri sergilenmelidir. Aynı zamanda verilen milli mücadeleye ait eserler sergilenmelidir ki halk Türklüğü ve Cumhuriyeti benimsesin ve sahiplensin. Dönemin aydınlarının halk terbiyesi olarak adlandırdıkları bu çalışmalar Türklüğü ve Cumhuriyeti benimsetip bir ulus olabilmek için yapılmıştır. Ankara Etnografya Müzesi'nin temelleri atılırken amaç bir Milli Müze kurmaktır. Milli Müze inşa edip içerisinde Türk Ulusunun vermiş olduğu Milli Mücadeleye ait eserlerin ve Türklerin gündelik hayatında ve geçmişte kullandıkları eşyaların sergilenmesi istenmektedir. Bu amaçla Macaristan'da ve Türkiye'de Türkler üzerine Etnografik araştırmaları ile bilinen ve Darülfünunda Etnografya dersleri verilen Meszaros'a yapılacak Milli Müze için bir rapor yazması istenir. Ve bu rapor doğrultusunda Müze binasının temelleri atılır. Müze binası hazırlanan rapor doğrultusunda hazırlanmamıştır. Rapora göre daha küçük ve yapılmış ve ilerde büyütme için olması gereken arazi başka kurumlara verilmiştir.

Etnografya Müzesi Osmanlı'dan Cumhuriyet intikal etmiş bir müzedir. Etnografya dönemin siyasi atmosferine göre gelişim göstermiş ve bu bağlamda oluşturulmaya çalışılan ulus devlet fikrinin bilimsel dayanağı olmuştur. Türk tarihinin belgelerine bilimsel dayanak olmuştur. Ankara Etnografya Müzesi, içerisinde oluşturulmaya çalışılan Türk İnkılâbına ait eserlerin sergileneceği salon, Hitit Eserlerinin sergileneceği salon, geleneksel Türk kıyafetlerinin sergileneceği salon ve Türk resim ve heykel sanatının sergileneceği birer salon çerçevesinde değerlendirildiğinde Türkiye Cumhuriyetinin ilk müze olarak yapılan binasının yapıldığı dönem itibari ile fiziksel yeterliliğini ortaya koyar. İlerleyen yıllarda Hitit eserlerinin ve tarih boyunca Anadolu da uygarlık kurmuş bütün medeniyetlere ait eserlerin sergileneceği Anadolu Medeniyetler Müzesi yapılmıştır. Günümüzde Etnografya müzesinin yanında bulunan Türk Ocakları eski genel merkez binası Resim Heykel Müzesi olarak açılacaktır. Türk İnkılâbına ait eserle için DTCF bünyesinde bir Devrim tarihi müzesi açılmıştır. Bu eserlerin bir kısmı Türk İnkılâbını vatandaşlara öğretmek için 1930'ların sonunda açılacak olan Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsüne devredilmiştir. Anadolu'da Türklük ortaya konarak XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde özellikle batılı devletlerin Anadolu üzerinde hak

Etnografyanın Ülkemizdeki tarihsel devinim süreci tıpkı Batıdaki gibi ötekini tanımlamaktan başlayıp, kendini inşaaya dönüşmüştür. Ötekini tanıma ve kendini inşa batıda üç yüzyıldan fazla sürmüştür. Ülkemizde ise kırk yıllık bir geçmişi vardır. Ankara Etnografya Müzesi'nin temelleri Osmanlı döneminde atılmıştır. Bu müzenin temellerini atan aydınların tamamına yakını İmparatorluk döneminde bu konuda çalışmalar yapan aydınlardır. Meszaroş, Fuad Köprülü Ziya Gökalp, Hamdullah Suphi, Halil Ethem vb. aydınlar. Bu açıdan açılacak olan müze bir anda ortaya çıkmış, düşünülmüş bir yapı değildir. Aksine, İmparatorluktan Cumhuriyete hiçbir sekteye uğramadan tarihsel sürekliliği olan bir yapıdır, bir fikrin ürünüdür. Kültürel değerlerin saklandığı ve sergilendiği bir alan olan etnografya müzesinin ve müzeciliğin oluşumu ve gelişimi cumhuriyetin ilanı sonrası ortaya konan dönemin anlayışı olan milli kültür, ulus devlet oluşturma düşüncesi doğrultusunda olmuştur. Bu milliyetçi ve ulusalcı dönem içerisinde müzeler Türk Ulus'unun kültürü olacak olan milli kültürün ve Türk kimliğinin ortaya konmasında görsel alanı oluşturmaktadır. Kültürel miras milli veya Türk olanla özdeşleştirilmiştir. Buna göre milletin tarihi geçmişi Türk kültürünün ifadesi olarak kabul edilen etnografik nesnelere referansla, Anadolu sınırları içindeki Türk ve İslam geçmişini yansıtmak üzere planlanmıştır. Türklük, Osmanlı Devleti'nde gerçek anlamda bir kimlik göstergesi değildi. "Türk" genel olarak, İmparatorluk sınırları içinde Türkçe konuşan Müslümanlar anlamına geliyordu. Cumhuriyet ile birlikte tam tersi olarak devletin dayandığı ulusun kimliğinin ifadesidir. Bu yaklaşım Cumhuriyet döneminin ilk müzesi ve aynı zamanda müze amaçlı yapılmış ilk binası olan Ankara Etnografya Müzesini değerlendirmek için açıklayıcı bir çerçeve sunar.²¹¹ Ankara Etnografya Müzesi İmparatorluktan Bir Ulus Devlete dönüşen Türkiye Cumhuriyetinin kültürel ve mimari olarak değişimin küçük bir simgesidir. Ulusal kültüre dayanacak olan devletin kullanacağı kültürel malzemelerin bütünü bu müze bünyesinde toplanmış ve depolanmıştır. Etnografya müzesi milli olan ya da millileştirilecek olan bütün düşüncelerin ilk uygulama sahası olmuştur. Depolarından birçok müze doğmuştur. Yapıldığı dönemde küçük bir kasaba olan Ankara'nın bir başkent hüviyetine kavuşması için yapılmış mimari ve sosyal bir dönüşümün izlerini üzerinde taşır. Etnografya Müzesinin Ulu önder Atatürk'ün naşına 15 yıl ev sahipliği yapması,

²¹¹ Öngören, a.g.m., s. 23.

müze binasının mimari olarak başkent Ankara'da nasıl bir konuma ve öneme sahip olduğunu çok açık göstermektedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA): İ-DUİT-00055-000095-001-001

30.11.1.00.26.26.2.3.

30.18.01.02.18.16.14.

30.18. 01. 01. 21.67.14.

30.18. 01. 01. 22.76.17.

30.18. 01. 01. 21.67.9.

30.18.1.1.22.79.2.

30.18.1.1.22.79.1.

30.18.1.1.22.76.17.

180.09.31.166.1.63.

180.09.31.166.1.53

180.09.31.166.1.64

180.09.31.166.1.46-47.

180.09.31.166.1.1.

180.09.31.166.1.48.

180.09.31.166.1.42.

180.09.31.166.1.16.

180.09. 31.166.1.37.

180.09. 31.166.1.18.

180.09.31.166.1.27.

180.09.31.166.1.15.

180.09.31.166.1.61.

180.09.31.166.1.36.

180.09.31.166.1.31.

180.09.31.166.1.2.

180.09.31.166.1.19.

180.09.31.166.1.17.

180.09.31.168.1.242.

180.09.29.159.1.30.

180.09.31.168.1.232.

180.09.31.168.1.239.
180.09.31.168.1.240.
180.09.31.168.1.237.
180.09.31.168.1.160.
180.09.31.167.1.88.
180.09.31.167.1.90.
180.09.31.168.1.160.
180.9.0.0.30.163.1.
180.09.31.168.1.1.
30. 18. 1. 2. 8. 1. 17.

Kitaplar

- Acıpayamlı, Orhan, “Türkiye’de Etnografya Araştırmaları”,**Etnografya ve Bilimsel Filimler Sempozyumu**, Avusturya Kültür Yayınları-3, İstanbul, 1973.
- Atabay, Mithat, “Anadoluculuk,”**Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce “Milliyetçilik”**, Cilt 4, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Akyıldız, “Kaya, Mavi Anadoluculuk”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce “Modernleşme ve Batıcılık”** Cilt 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012
- Anderson, Benedict, **Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.
- Aydın, Suavi, “Cumhuriyetin İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Kemalizm**, Cilt, 2., İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
- _____, **Modernleşme ve Milliyetçilik**, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2000.
- _____, **Türk Kimliğinin Yaratılması ve Ulusal Kimlik Sorunu Üzerine**, Özgür Üniversite Yayınları, Ankara, 2009.
- Aziz Kansu, Şevket, **Türk Antropoloji Enstitüsü Tarihçesi**, İstanbul Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.
- Aziz Ogan, Halil Edhem, **Halil Edhem Hatıra Kitabı**, T.T.K. Yay., Ankara, 1948.

- Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve M.E. Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri**, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1946.
- Cunbur, Müjgan, **Atatürk ve Milli Kültür**, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yayınları, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.
- Emiroğlu, Kudret-Aydın, Suavi, **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 2009.
- Erhat, Azra, **Mitoloji Sözlüğü**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Fırat, Nurcan İnci, **Ankara'da Cumhuriyet Dönemi Mimarisinden İki Örnek Etnografya Müzesi ve Eski Türk Ocağı Merkezi Binası**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.
- Gerçek, Ferruh, **Türk Müzeciliği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- Güvenç, Bozkurt, **Türk Kimliği Kültür Tarihinin Kaynakları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993,
- _____, **İnsan ve Kültür**, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 2013.
- Karaömerlioğlu, M.Asım, *Türkiye'de Köycülük*, **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce "Kemalizm"**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Karaduman, Hüseyin, "Gyula Meszaros ve Ankara Etnografya Müzesi, **VII. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Gaziantep, 2006.
- _____, **Ulus-Devlet Bağlamında Belgelerle Ankara Etnografya Müzesi'nin Kuruluşu ve Milli Müze**, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, 2016.
- Kuruyazıcı, Hasan, **Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu Anılar, Yazılar, Mektuplar, Belgeler**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.
- Karacasu, Barış, Mavi Kemalizm Türk Hümanizmi ve Anadoluculuk, **Türkiye'de Siyasi Düşünce Kemalizm**, Cilt 2, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Madran, Burçak, "Müze TürleriYeniden Müzeciliği Düşünmek, Der. Tomur Atagök, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 1999.
- Müze ve Rasathane Kanunu**, Ankara Etnografya Müzesi Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1934.

- Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğünün Genel durumu**, Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1945.
- Vilayetlerde Etnografya ve Folklor Komisyonlarının Kurulması Hakkında**, Eski Eserle Ve Müzeler Umum Müdürlüğü, Ankara, 1958.
- Maksutyan, Nazan, **Türklüğü Ölçmek Bilimkurgusal Antropoloji ve Türk Milliyetçiliğinin Irkı Cephesi 1925-1939**, Metis yayınları, İstanbul, 2007,
- Okay, Yeliz, **Etnografyanın Türkiye'ye Girişi ve İlm-i Ahval-i Akvam**, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2012,
- Önen, Nizam, **İki Turan Macaristan ve Türkiye'de Turancılık**, İletişim Yay., İstanbul, 2005.
- Örnek, Sedat Veyis, **Türk Halkbilimi**, Bilge Su Yayınları, Ankara, 2014,
- Öztürkmen, Arzu, **Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006,
- Öz, Tahsin, **Ahmet Fethi Paşa ve Müzeler**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1948,
- Satı, Mustafa, **Etnografya Alem-i Akvam**, İstanbul, 1341.
- Seyirci, Musa, **Atatürk ve Çağdaş Müzeciliğimiz**, Türkeli Matbaası, Afyon, 1981.
- Seidel, Stefan ve Hudson, Kenneth, **Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik Uluslararası İki Çalışma Raporu**, Çev. Bahri Ata, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yay., Ankara, 1999.
- Schommer, Pierre, **Müzelerin İdaresi. Müzelerin Teşkilatlanması-Pratik Öğütler**, UNESCO ICOM Milli Komitesi Yayınları, İstanbul, 1963,
- Şerif Baykurt, **Türkiye'de Folklor**, Kalite Matbaası, Ankara, 1976.
- Şefik Can, **Klasik Yunan Mitolojisi**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1994.
- Şapolyo, Enver Behnan, **Müzeler Tarihi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1936.
- Şimşir, N. Bilal, **Atatürk ve Afganistan**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2002, s 160.
- Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, Cilt,1, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015,

Türk Halk Bilgisi Derneği Nizamnamesi, Ankara, 1928.

Ülkütaşır. M. Şakir, **Cumhuriyet'le Birlikte Türkiye'de Folklor ve Etnografya Çalışmaları**, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1972.

Üstel, Füsün, **İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları**, İletişim Yay, İstanbul, 2004,

Yıldız, Ahmet, **Ne Mutlu Türküm Diyebilene**, Türk Ulusal Kimliğinin Etno - Seküler Sınırları (1919-1938), İletişim Yay., İstanbul, 2013.

Makaleler

Aysal, Necdet, "Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Tarihçesi ve Gelişim Süreci", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı 33-34, Mayıs-Kasım 2004

Atay, Tayfun, "Kavramlar Kargaşası Bilim Dalları Çatışması, Dünyada ve Türkiye'de Sosyal İçerikli Antropolojiyi Adlandırma Sorunu", **Folklor Edebiyat**, Sayı 22, Ankara, 2000.

Aydın, Suavi, "Türk Tarih Tezi ve Halkevleri", **Kebikeç**, Sayı 3, Ankara, 1996.

Bayram, Sadi, "Hamit Zübeyr Koşay'dan Anekdolar", **Türk Kültürü Araştırmaları**, S. XXIV/2, Ankara, 1986.

Cantek, Levent, Kolektif Kimliğin İnşasında Halk Terbiyesi ve Ritüellerin Medya Metinlerine Dönüştürülmesi, **Folklor/Edebiyat**, Cilt V, Sayı 20, Ankara, 1999.

Çiftçi, Kemal, "Tarih Kimlik ve Türkiye'nin Belleğinin Dış Politikası", **Akademik İncelemeler**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt 2, Sayı 1, Sakarya, 2007.

Demircioğlu, İsmail Hakkı, "Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi", **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Cilt 6, S. 12, İstanbul, 2008.

Demircioğlu, Halil, "Antropoloji ve Tarih", **Dil ve Tarih-Coğrafya Dergisi**, Cilt IV, Ankara, 1947.

Değli,Dr. Linda, "Halk Bilimi, Halk ve Milli Kimlik",**folklor/edebiyat Dergisi**, Ankara 1999/3, Sayı, 19.

- Güven, Birkan, Selçuk Pehlivanlı, Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi, **Mimarlık Dergisi**, Sayı 150, İstanbul, 1977.
- Güzel, İbrahim, İlk Heyeti ilmiye Çalışmaları, Alınan Kararlar ve Dini Tedrisat, **Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı, 4, Kayseri, 1987.
- Hülür, Himmet-Akça, Gürsoy, *İmparatorluktan Cumhuriyete Siyasal Bütünlük ve Ulusalçılık Söylemi*, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Sayı 22, Yıl 2007.
- İnci Bayburtoğlu, Müze Belgelerine Göre Kuruluşundan Günümüze kadar Anadolu Medeniyetleri Müzesi, **Ankara Dergisi**, , S.2, Ankara Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Ankara, 1991.
- Karpuz, Haşim, "Oslo Etnografya Müzesi", **Folklor ve Etnografya Araştırmaları**, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul, 1985.
- Karaduman, Hüseyin, "Türk Ocakları ve Hars Müzeleri", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 30, Ankara, 2007.
- Koşay, Hamid Zübeyr, 1927'de Etnografya Cemiyeti Kurma Teşebbüsü, **Çığır Dergisi**, Sayı 127, Ankara, 1943.
- Koşay, Hamid Zübeyr, Tekke ve Türbeler Kapandıktan Sonra, **Güzel Sanatlar**, Volume 6, 1949.
- _____ "Ankara'da Teessüs Edecek Olan Halk Müzesi Hakkında Birinci Rapor", **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 1, İstanbul, 1 Mart, 1341. S.9-20
- _____ "Ankara'da Teessüs Edecek Olan Halk Müzesi Hakkında İkinci Rapor", **Maarif Vekâleti Mecmuası**, Sayı 4, İstanbul, 1 Eylül 1341
- Karametli, Can, "Folklor ve Açık Hava Müzelerinin İctimai Önemi", **Türk Etnografya Dergisi**, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1963.
- Oğan, Aziz, "Türk Müzeciliğinin 100'üncü Yıldönümü", **Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu**, İstanbul, 1947,
- Öngören, Dr. Pelin Gürol, Hitit /Milli Müze Projesi, **Toplumsal Tarih Dergisi**, Sayı 226, 2012,

Tan, Nail, Japon Milli Etnoloji Müzesi, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, Cilt 16,
Sayı 316, İstanbul, 1975

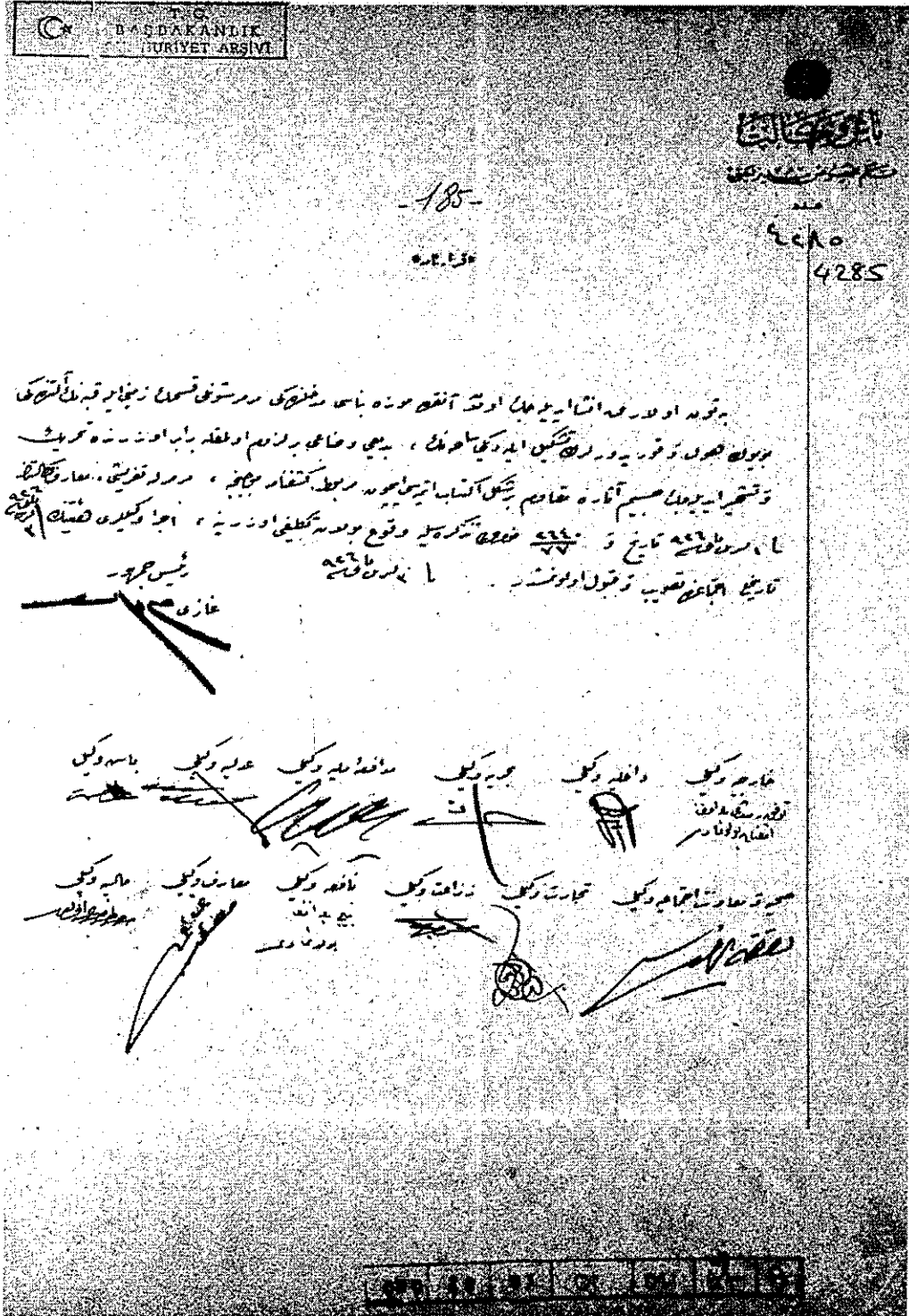
Sürelı Yayınlar

Hakimiyet-i Milliye, 6 ağustos, 1923

İnternet Kaynakları

Çevrimiçim: (<http://icom.museum/definition.html> 30 Mayıs 2014)

Ankara Etnografya Müzesi: ([http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/ankara-etnografya-
muzesi](http://www.muze.gov.tr/tr/muzeler/ankara-etnografya-muzesi))

مجلس شورای عالی
وزارت معادن
تعمیرات
و راهسازی

۱- در خصوص احداث راه آسفالته در مسیر خط آهن در سال ۱۹۶۶ به شماره ۱۹۶۶/۷/۵۰
اینجانب در تاریخ ۱۳۰۵/۷/۵۰ به حضور جناب آقای وزیر راه و ترابری
سازمان راه و ترابری وزارت معادن و راهسازی حضور داشتم و در خصوص
برقراری اجرائه معادن در این مورد بحث و تبادل نظر نمودیم.

۲- در خصوص احداث راه آسفالته در مسیر خط آهن در سال ۱۹۶۶ به شماره ۱۹۶۶/۷/۵۰
اینجانب در تاریخ ۱۳۰۵/۷/۵۰ به حضور جناب آقای وزیر راه و ترابری
سازمان راه و ترابری وزارت معادن و راهسازی حضور داشتم و در خصوص
برقراری اجرائه معادن در این مورد بحث و تبادل نظر نمودیم.

۳- در خصوص احداث راه آسفالته در مسیر خط آهن در سال ۱۹۶۶ به شماره ۱۹۶۶/۷/۵۰
اینجانب در تاریخ ۱۳۰۵/۷/۵۰ به حضور جناب آقای وزیر راه و ترابری
سازمان راه و ترابری وزارت معادن و راهسازی حضور داشتم و در خصوص
برقراری اجرائه معادن در این مورد بحث و تبادل نظر نمودیم.

تاریخ ۱۳۰۵/۷/۵۰
غازی

سازمان راه و ترابری
سازمان معادن و راهسازی
ABC

مهر و امضاء
مهر و امضاء

T. C.
BAŞVEKÂLET
MUAHİZELAT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube :
Sayı : 10768

KARARNAME

Maarif Vekâleti emrinde istihdam edilmekte ve mukavelesi hitam
bulmakta olan İnşaat Mütchassısı Muavini Mimar (Kürt Scheneer) ve Et-
noğrafya Müzesi Mütchassısı (Mesaroş) beylerin mesailerinden istifâ-
de edilmekte olduğundan bir sene daha istihdamları; Maarif Vekâlet-
inin 23/2/93I tarih ve 16976 numaralı teskeresile yapılan teklifi ve
Maliye Vekâletinin 7/3/93I tarih ve 2922/167 numaralı mütaleenamesix
üzerine İcra Vekilleri Heyetinin II/3/93I tarihli iqtimalında tasvip
ve kabul olmuştur. II/3/93I

REİSİCÜMHUR

Gazi M. Kemal

Bş. V.

İsmail

Ad. V.

ahmed Kemal

M. M. V.

Yasın

Da. V.

S. İsmail

Ha. V.

İ. İsmail

Ma. V.

M. İsmail

Mf. V.

Emat

Na. V.

İ. İsmail

İk. V.

Ek. İsmail

S. İ. M. V.

S. İsmail

030	18	01	02	18	16	14
-----	----	----	----	----	----	----

Ş. BAKANLIK
UMUMİ ARŞİVİ

Ş. BAKANLIK
UMUMİ ARŞİVİ

-190-

1927

4290

4290

1.
 2.
 3.
 4.
 5.
 6.
 7.
 8.
 9.
 10.

... ..

... ..

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

- 185 -
ع.ق.ا.ن.ر.ه

اسم
Eko
4285

 م.ت.ر.ک.ج.ا.ت.ر.ح.ر.
 م.ت.ر.ک.ج.ا.ت.ر.ح.ر.

بر توفیق اولاد و ایشا ایله ایدین اولدوق آققه حوزده باسی رشه کی دروستی قسمل زینجا بر قیدن آتدی
 بوزله قوی و قوری و درون شکیله ایله وکی ساهونک ، بیجی و حاجی بر لایم اولغله بار اولدونه نده توبوش
 و تشریح ایله حسیب آتاده مقام بیگی آتساب ایزه بیجی مریط کتفاز بیجی ، مریط قوی ، ساهونک
 یا ، مریط قوی ، تاریخ و ... قسمل تکراره و وقوع بودله تکلیفی اولدونه ، اجا و کیدی قسمل
 تاریخ و جماعت تعویب و قبول اولدونه .

رئیس جمهر
 عازی

خارج وکی

توقه سکا و قی
اقتاد اولاد

داغده وکی

تجارت وکی

جور وکی

زرافت وکی

داغده ملیه وکی

مانعه وکی

عزیم وکی

سازد وکی

باسه وکی

ماله وکی

جمهر و سعادت اجما و کی
 مریط قوی
 مریط قوی

DEVLET ARŞİVENİN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

SECRETARIAT GENERAL
CUMHURİYET ARŞİVİ

1122 / 30.18.1.1.22.79.1

مجلس شورای عالی
کتابخانه اسنادی مجلس شورای عالی
شماره ۲۸۹۹
تاریخ ۱۳۳۰

باسم جناب هیئت

اعلام و اطلاع ذیصلاحه بنده یکبارگیه اینک
با محال نشود که در باب این امر با جناب هیئت

دانشگاه
با اطلاع ذیصلاحه بنده یکبارگیه اینک در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳
بنده که از کلاس هیئت مدیره دانشگاه تهران در روز ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در
مجلس شورای عالی در باب این امر که در تاریخ ۱۳۳۰/۰۵/۰۳ در

صورتجلسه

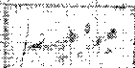
پایان

امضا و مهر

۹۳۳ - ۱۰۰۰۰۰

بند ۱۹۹

۱۳۳۰

تجدیداً تاسی داده شده است. باریان در نامه عنوان تشکیل آئیندهنگام تحریری ۲۰۰ اولیوس

168

عدد

٤٥١٧
4517

وزارت

اذا تم اكتشاف احد هذه المخدرات بناء على نتيجة تفتيش كذا وكذا...
بموجب هذا القرار...
تاريخ ٢٤/٥/٦٥
مقرها في قونيه...

٤٤٩
١٥١٦٨/٦٥

باش وکیل	عدلو وکیل	مداغنه مله وکیل	بحره وکیل	داغلی وکیل	خارجیه وکیل
ماله وکیل	مبارک وکیل	نقده وکیل	زراعت وکیل	معمرات وکیل	صیحه و مشاورت اجتماعی وکیل
٥٢٠ ٤٤ ٠١ ٠١ ٥٢٢ ٧٩ ١					

1974
 بانک تجارت
 شماره حساب: 10000000000000000000

عدد
 228
 4474

تاریخ: .

این سند به شرح ذیل صادر شده است. معادل روزی و ... در روزی و ...
 مبلغ ... در روزی و ... در روزی و ...
 مبلغ ... در روزی و ... در روزی و ...
 مبلغ ... در روزی و ... در روزی و ...

موجود در خزانه
 تاریخ: 1974

این سند به شرح ذیل صادر شده است. معادل روزی و ...
 مبلغ ... در روزی و ... در روزی و ...
 مبلغ ... در روزی و ... در روزی و ...
 مبلغ ... در روزی و ... در روزی و ...

030 18 01 022 76 17

تاریخ: ۱۹۲۸ / ۴ / ۳۰

* ~~مکتب موزه سی مدیریتی~~
ایمکتب موزه سی مدیریتی

یوکسک تدریسات مدیر عمومی رشیدی بك
افندیه

انفان ترمالی حضرتلرتنك آتقره سی تشدیقوری دولایسیله آنتورانیایا موزه سنك تمصا نلرینی عاجلا تأمین ایتك و بو خصوصه عاتك
ایشلرك اكدالی ایچین مقتضی بالعمم قرارلری ویرك و اجرا ایتك اوزره راستكزده آنتكیده اسطری یازیلدی و تانیدن عبارت
تویسیون تشكیل ایدیلمشدر . آقا دایملىكزه تبلیغاتده بولوناق دیرجال فعالیتنه كچه كز مرحددر ائندیم .
عارف وکیل

کودکانه به شماره ۱۶۰۸۱۶۱۶۱۶۱۶۱۶

موزه لر مدیریت مبارک بك
خلق تریبه سی مدیریتی فائق رشید بك
مکتب موزه سی مدیریتی اسماعیل حقى بك
آتقره آثار عشقه موزه سی مدیریتی حقى بها بك
آتقره آنتورانیایا موزه سی مدیریتی حامد زینر بك
د شخصی ماموریتك

گوربت
۱۹۲۸ / ۴ / ۳۰
فایده

تاریخ
۱۹۲۸ / ۴ / ۳۰

مبارک
۱۹۲۸ / ۴ / ۳۰

180 03

(محرراتك مانكى دائره اقدومه بایلان اوراده جواب تشكیل ایتكلك همردى (۱۹۲۸/۴/۳۰))

آقروم: ۹۲

مجلس اوقالاتی

تاریخ: ۱۹۹۲

موضوع: ...

ایشان قزالی حشرتلرینک آقروم یی تشریفلری د ولایسیله ائتوقرافیا مرزه سنه عائد تقمانلرک عاجلا اگمالی ایچین - نلگنمزی -
 وزارت ایدیه بیک رئیس جمهر اوله حکمدار لورک ماری شریره لورنه مری ایدیه بیک پارادن - وریلن پیشیک لیرانک ائنگ -
 ویتیمیه صیرت مرینک قومیسیونر قراریه یاییلماسنه ساعده اولونماسنک وکالت جلیله به عرشیه قرار پولدی .

اعضا
 اعضا
 اعضا
 اعضا
 اعضا
 نویسیون رئیس

تاریخ: ۱۹۹۲

موضوع: ...

(مردانک هانک دائره اگدمسه بزیلان اوزاه جوان ننگی ائدیکنک مریجورده)

قرا

اعضای شورای عالی اقتصاد
 عاظمی نظامی عالی آقای ابیمه
 [مذاکره رباتی آنرا با هیئت
 طرف اینها قبلاً با و در باره
 صرفه تا زودتر در مورد و بر
 زنده عاظمی تمام کند آقای ابیمه
 بایستی اینها را مستعمل در
 عاظمی اجتماع همان است
 در آن شرایط بدتر از آن است
 اینها را آنرا در تنبیه بر
 صرف اینها در بالا از نظر
 بانه به اعاده و توضیح
 بنام اینها در اینها
 توضیح اینها در اینها

توضیح اینها

عنا
بازاری

عنا
بازاری

عنا
بازاری

عنا
بازاری

توضیح اینها
 در اینها
 در اینها
 در اینها
 در اینها
 در اینها

60

- ۱ - سید لاله باقی محمودی و لاله محمودی - اهل هند
- ۲ - شیرینک [خاندان سید جلال نظامی محمودی]
- ۳ - سیم موز و سیم محمودی و لاله محمودی
- ۴ - آفران سید جلال نظامی و سیم با سیم
- ۵ - اهل هند ساکنان
- ۶ - سید غلامرضا موز و سید لاله سید ابراهیم سید لاله سید سیم
- ۷ - کریم سید سید سید محمودی و سید لاله
- ۸ - عارف و سید محمودی و سید لاله
- ۹ - باغی بویا - طوقشال - قوتی بویا - حیوه - کجی راز
- ۱۰ - مللا - چینی - قشیری محمودی
- ۱۱ - پرده
- ۱۲ - موش با - [بنویس]
- ۱۳ - لوهی و قشیری محمودی و سید سیم
- ۱۴ - شغور بویا
- ۱۵ - صافی محمودی [حمایه ، نه تیکه ، سطاط ، بالارد] موشا
- ۱۶ - نقد
- ۱۷ - خنده سیم - طاقم [بری شاد محمودی ، حیالت ، سید لاله ، شادق ، آبا و اجداد]
- ۱۸ - حایه سیم
- ۱۹ - ایچ آوورد که بنویسند سید لاله و سید سیم

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله
والذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

تسليم

اعف

اعف

اعف

64

180	09	31	166	6
-----	----	----	-----	---

۲۰۸/۹/۰۲

استغفرانیا حوزة كنده بايبر ولاه
ادومائيك تلفونك بوسه سبانه وانش

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على
سيدنا محمد وآله الطيبين
الطاهرين
ص ۲۹

معارف و دولت طلبه

اظنه قرائی عرفه نرسه نشر نعلی مناسبتی در حال کتبات
استغفرانیه به استغفرانیا حوزة كنده ادومائيك تلفونك بوسه سبانه وانش
لیرا مقابلنده تا سیه ای به یکی یوسه با سیه به سبانه ۷۷۶ نور و
۲۰۸/۹/۰۲ تاریخه تحریر انکته به بیلیر لیکنده به کور بلفک تأدییه
صاعده دولت سبانه صاعده الاحترام رجا اولنزامغه

استغفرانیا حوزة كنده بايبر ولاه

۲۰۸/۹/۰۲

دفعه اولیه قریب
اصلاح

دولت
[Signature]

[Signature]

۴۵

Yazı No	Tarih	İçerik	Değer
52	28
53	28
54	28
55	28
56	28
57	28
58	28
59	28
60	28
61	28
62	28
63	28
64	28
65	28
66	28
67	28
68	28
69	28
70	28
71	28
72	28
73	28
74	28
75	28
76	28
77	28
78	28
79	28
80	28
81	28
82	28
83	28
84	28
85	28
86	28
87	28
88	28
89	28
90	28
91	28
92	28
93	28
94	28
95	28
96	28
97	28
98	28
99	28
100	28

جمهوری آذربایجان
وزارت معادن و صنایع معدنی
آذربایجان
11200000-11200000
Department of Mineral Resources
AZERBAIJAN

انحرافها موزون در دست علم

- انحرافها موزون شده آلی صاف و نوسانها در آن منطقه بعضی دیگر زیاده نبرده است
- دوره سینه بر کف اعمال دین در عمده ایم م
- ۱- آلی صاف و نوسانها آلی نوسانها طولند $\frac{1}{4}$ بار و نوسانها دیگر نوسانها است
 - ۲- در این ت کف نوسانها بر این است و در این آلی در این است
 - ۳- هر دو با یکدیگر بود و در این است عدد آخر نوسانها نوسانها بود
 - ۴- هر دو با یکدیگر بود و در این است عدد آخر نوسانها نوسانها بود
 - ۵- در این است و در این است و در این است و در این است
 - ۶- در این است و در این است و در این است و در این است
- $10 \times 187 = 1870$ لیا طلب این است

35

←
 استحضاراً منتهی شکر و تحسیناً فیما بیننا فیما بیننا
 سزاواره لیسید

ردیف	شرح	مبلغ	تاریخ
۱	تجدید دره آینه شرکت	۲۱	۱۴
۲	تجدید دره آینه شرکت	۲۱	۷۴
۳	عاشقانه شرکت	۲	۸۸
۴	موزه و کتبخانه ایکی فراتوره	۲۰	۰۰
۵	عقد کتبخانه	۲	۷۰
۶	آریجه صومالی	۲	۵۰
۷	کتابخانه ملی آغا	۲	۲۰
۸	عقد کتبخانه	۲	۰۰
۹	کتابخانه ملی آغا	۱۵	۱۰
۱۰	تجدید دره آینه	۲	۴۴
۱۱	تجدید دره آغا شرکت	۲	۱۲
۱۲	کتابخانه ملی آغا	۵	۵۰
۱۳	تجدید دره آینه	۸	۷۰
۱۴	کتابخانه ملی آغا	۲	۷۲
۱۵	کتابخانه ملی آغا	۲	۰۰
۱۶	کتابخانه ملی آغا	۲۱	۱۲
۱۷	کتابخانه ملی آغا	۲۷	۵۰
۱۸	کتابخانه ملی آغا	۱۸	۰۰
۱۹	کتابخانه ملی آغا	۵۵	۵۰
۲۰	کتابخانه ملی آغا	۲۲	۲۰
۲۱	کتابخانه ملی آغا	۵	۳۵
۲۲	کتابخانه ملی آغا	۵۴۲	۵۸

در وجه اولاد و اولاد اولاد منتهی شکر و تحسیناً
 استحضاراً منتهی شکر و تحسیناً
 سزاواره لیسید

16

آئینہ نمبر ۸ / ۵ / ۱۹۲۸

مجلس اوقاف و کالونی
آئینہ نمبر ۸ / ۵ / ۱۹۲۸
لاہور

علامہ: سوزہ خدیوہ

آئینہ نمبر ۸ / ۵ / ۱۹۲۸

معارف سوسائٹی کے بارے میں ۱۹۲۷ء کی قرارداد ۸۷/۵/۱۹۲۸ء کے تحت جاری ہوئی ہے۔
کتاب کی فروغ و ترقی کے لیے سوزہ خدیوہ نے سب سے پہلے اپنی خدمتوں کو وقف کر دیا ہے۔
کیونکہ اس کی صفیہ خدیوہ اور سوزہ خدیوہ نے اس کی خدمتوں کو وقف کیا ہے۔
تیسری ایکٹ کے تحت اس کی بھی خدمتوں کو وقف کیا ہے۔
اس کے علاوہ اس کی بھی خدمتوں کو وقف کیا ہے۔
اس کے علاوہ اس کی بھی خدمتوں کو وقف کیا ہے۔
اس کے علاوہ اس کی بھی خدمتوں کو وقف کیا ہے۔

۸ سالوں کی خدمت (۵ سالوں کی خدمات)

- ۱. عمارتوں کی تعمیر
- ۱. کیونٹونجی
- ۲. کیونٹونجی

سوزہ خدیوہ کی خدمتوں کی تفصیلات ۱۷ بابہ کے تحت دی گئی ہیں۔
سوزہ خدیوہ کی خدمتوں کی تفصیلات ۱۷ بابہ کے تحت دی گئی ہیں۔
سوزہ خدیوہ کی خدمتوں کی تفصیلات ۱۷ بابہ کے تحت دی گئی ہیں۔

۱۹۲۸

۲۵

(عمرات کی حالت کا تذکرہ ملازمین اور ان کے حقوق کے متعلق ہے۔)

وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه
تاریخ
شماره

آئینہ ری / ۵ / ۱۹۲۰

علامہ:

استاذ عارفانہ مدرسہ اسلامیہ دارالعلوم دیوبند
برائے مستطابہ

۱۹۲۰ء - لاہور - لاہور ایجنسی
استاذ عارفانہ مدرسہ اسلامیہ دارالعلوم دیوبند
برائے مستطابہ
تاریخ
شماره

(۱۷)

تاریخ
شماره

(عمر دہائی مانگی دائرہ اقدامیہ بزرگان اودانہ جواب تشکیل استاذیکہ تصریحی (مجالوتیہ))

13

تاریخ: ۱۷

موضوع:

مجلس شورای عالی
تاریخ: ۱۳۰۶
شماره: ۶۰۶۵

احضار محترمین حضرتعالی توفیق و شرفی مناسبتاً دعوت فرموده گردید و در آن جلسه
مقرر گردید که هیات مذکور به سبب توقیف اموال غیر منقول در آنجا
تعمیر و بازسازی نماید و در آنجا اموال قانونی ۱۸ نفری که در آنجا
توقیفاً بازمانده است بازگردانده شود و آنرا در تاریخ ۱۳۰۶
نموده شود و در آنجا به خصوص در آنجا که در آنجا
تاریخی و امضا شده و تصویب و قبول گردید.
۱۳۰۶
۱۶

تعمیر شود -
غاری معتمدی

با صد و یک صفت	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی
مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی	مجلس شورای عالی مجلس شورای عالی

محرران ملک ناصر اندلسی بازرگان ارواح جوان تکلیف استیکه صریحی و با اولاد.

۳۴

تاریخ
۱۳۲۷

تاریخ
۱۳۲۷

مصادیق و اشیاء

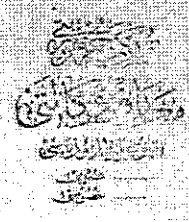
۱۳۲۷
۱۳۲۷
۱ - احوال و امور...
۲ - ...
۳ - ...
۴ - ...
۵ - ...
۶ - ...
۷ - ...
۸ - ...
۹ - ...
۱۰ - ...

مصادیق

تاریخ

۱۳۲۷
۱۳۲۷
۱۳۲۷

Handwritten notes in Turkish, including the word "Tuz" (Salt) and "Tuzlu" (Salty). The text is written in a cursive style and includes several lines of notes. There are also some small drawings or symbols, including a small cross-like symbol and a small circle.

حجرت رشتہ کی بنی اللہ کی ہے؟

۱۔ قطریات ایستہ، و دیکھتہ، قولانیہ جو قادیان کے تعلق سے امر لری
موزہ مژہ اغراضک لطفاً تاملی رجا الملو

۲۔ کیجی حالسہ ایچوں بکلا دہ کاریت لایسای آلعدہ جمیعہ رشتہ، کالافز
ایلی۔ ایچ باراند دیکھتہ مکر۔ بدانہ اقصانہ یارانی خارجمودہ صفوی
صورتہ۔ ایستہ دن نفلہ ہنوز آلا دہ۔ خدہ لایچوہ اوچوزولوف
حوزہ دیبا تہ کہ جو کس قدر کی ایچوں استہای صفانہ کی طرفندہ دیکھ
یولی و شریلی الب لبولدہ۔ ہرہی آیامہ کان رشتہ خارجمودہ ہرہ
تہما بکر شیر لرادہ آلیہ بیلمکدر۔ آریہ الب تہ تہ تہ موزہ مژہ مہنی نازدہ

۳۔ موزہ آیلدہ صوکرہ ایک عدہ لغات ایچہ کلدن بو خصوصہ
رکالت طلیہ نوزدہ ششقات لازدہ یوتلمانی رجا ایوزر بیکاری
حوزہ سہلک بکر آچہ آخیر ایلمکدر لکندہ ہر ہوزہ کونر ایلمکدر

۴۔ باسہ آفاترہ و ایلمکدر ایجاب ایچہ ایستہ ہنوز طلمکدر
بو خصوصہ تلفاتہ استانبول ایستہ ناگیدہ یوتلمانی ذات عالیہ ہرہ ہرہ ایلمکدر

۵۔ ایستہ ایستہ یازد ہرہ ایچوں بر فطاطلہ یازار لغہ کرشہ
بوئے ایچوہ دہ برحقا بارہ تفریح جمیعہ رشتہ ہرہ

اسرار و انتقاراً حصر ایلمکدر
دوست ہرہ

۱۷

معارف مکتب
تاریخ
۱۳۵۵
شماره ۶۹

حوزه مدیریت

« ۱۳۵۵ » تاریخ ۱۳۵۵ / ۱۹ / ۱۹ روزی تحریرات مدیری علیه جرایم
 نواد احمد ه کتبه ، مسجد و جامع وزیر لوده موجود و کلمه بولونانده معاصرتی و
 قضا قانقماق قیدی مجازه ایله در مرکز نواده ده قنده معرقتی کتبه و جمعه تیغقات اجرا
 ایله
 ایله کتبه معرقتی موجود انا معرقتی بوجورنده کوا اولدین و سید غازیده قیمت تاریخ
 اولوند حرجوی ایچرینده معنی اوقاق قنانه سربله اوقاق کونده کوندر کتبه و لاند
 سوره کتبه ایچرینده معرقتی خراسانه ارزنده کتبه باا تریب سنده تاریخ کتبه اول با اری
 بر معصرتی و بوردده طرز باا کتبه قنانه اسینی بیه بر قانوجده و معرقتی
 تریب سنده کتبه تاریخ قنانه معاصرتی بر معاصرتی بولونده معنی و معنی اسکتیده انا معرقتی
 اولدین کتبه اوقاق کونده سنده ایله قنانه تریب ایتمه اقم .

معارف مکتب
تاریخ

۱۳۵۵ / ۱۹ / ۱۹

۱۲

180 09 31 168

ازبده
معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
۲۱ مارس ۱۲۲۹

رد
۲۱

ازبده معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
اولاً اینک از کتب استفسار از کتب و تفصیلات تعلیم زمانه تعلیم راهاست
کتاب و کلام بر بویاده که معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
تاریخ فر ۱۲۲۹ نور و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
در و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
کلام و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
لیست کتب و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
ازبده معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
اولاً اینک از کتب استفسار از کتب و تفصیلات تعلیم زمانه تعلیم راهاست
کتاب و کلام بر بویاده که معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
تاریخ فر ۱۲۲۹ نور و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
در و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
کلام و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
لیست کتب و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی
ازبده معارف و کمال تعلیمی حرم دولت عثمانی

180	09	29	17
-----	----	----	----

معارف وکالتی لا مارچ ۱۹۱۵

ساده نومردی

۱۴۴

دوسه اولیات نومردی :

محررات وارده نك			
اساس نومردی	نومردی	تاریخی	نومی
<p>مردم: سرکاری عامه کارخانه</p> <p>نظره: دکنی</p> <p>تاریخ سوق: ۱۹۱۵</p> <p>۱۱ سبط ۱۹۱۵ تاریخ ۲۷ ۱۹۱۵</p> <p>سرکاری عامه کارخانه</p> <p>دقیقہ نمونہ اور ان کے لیے وقت و مکان عامہ تاریخ ۱۹۱۵</p> <p>مکان: لاہور، عامہ کارخانہ اور وہاں کے واقعہ</p> <p>بانی</p> <p>۱۹۱۵</p> <p>۱۹۱۵</p>			

آئینہ معارف وکالتی تنظیمی

الکثیر
معارف میری
۲۰۰
۲۷۹ غوی
ح

معارف وکالی، حرکت میری غیری

۱۴۰۱ سال ۱۴۰۱ تاریخ و ۱۹ فورونو تحریر غیری جو ایسے -
 حرکت و تاریخہ نفسی احمد توجید بدو شاکر درونجا لایا ایشی کوزہ لیدر اول سکت
 ۱۴۰۱ دہ اکٹوبرہ حاجت ایسہ و تقیاتی لیدر اول ماہ مذکور اوہ درونجا
 نتیجہ کوزہ اولہ ولایت توطی ساعت لیری اوچیدہ حرکت ایسہ اولدینی برای سعادت
 کوزہ اولونو اقامت . ل ۱۶ سال ۱۴۰۱

معارف میری
کبک
۱۱۴
۱۱۴/۱۱۴

معارف وکالتی (آرا عیص) مسوده لک

ساده نوسرو

684

دوبه اولیات نوسروسی

کن محرماتک				نوعی	تاریخی	نوسروسی	اساس نوسروسی
مسوده بی یازان	مسوده تاریخی	بیاض ابدن	بیاض تاریخی				
<p>موضوع : <i>الفی : 428</i></p> <p>مخبره : <i>تاریخ سوقی : 28/1/28</i></p> <p style="text-align: center;">والت مقامه</p> <p> <i>انتوا اقبانه شد قاسیو ایدر صه ایضی نعمه ایچید میارر صیاعته پانتونقین صرقارای بولون صفاتی جا۴ ارلای آهیدت دنیغه شنده غام قویلی بیدنه بیایسی ایکیت و یلسد ارلان تاریخ نظید لظرد عربی لدرت بیایته مزلرینده نظید لظرد و حصص طوقه ارت بیلک لپاران تنغیسی صرضده تاریخ ار و دار بیدر سی اورلت اقسیم</i> </p> <p style="text-align: right;"><i>تاریخ 28/1/28</i></p>							

180/50 31 168/9

آئینہ ۵ / ۱۳۱۲ / ۸

معارف و کالی

استواریتہ

کتاب: استواریتہ
کتاب: استواریتہ
کتاب: استواریتہ

معارف و کالی

استواریتہ

استواریتہ

اصول و کالی

استواریتہ

استواریتہ

استواریتہ

استواریتہ

استواریتہ

۱۳۱۲

معارف وکالتی (آنا عیصم) سودملکی

سادی نومردسی

684

دوسیه اولیان نومردسی

کلن نحر وراثتک			
پیش کاربخی	پیش ابدن	سوده ناربخی	سودملی بازار
نوعی		نومردسی	کاربخی
لقی : <i>27/6</i>			مذمومه :
تاریخ سوئی : <i>28/1/28</i>			مخاطبه :
<p><i>والت مقامه</i></p> <p><i>انتخابیافته دست تالیسی ایله مه ایتدی</i></p> <p><i>نعمه ایجت مجار صباغت پاتلا تخیل</i></p> <p><i>صرفا یونون صفاتی ص ۲ ایلان آختی</i></p> <p><i>سزغته شته غام قورلی بیدنه بیایدی</i></p> <p><i>ایلیت و یلید ایلان ب لیتیرالک</i></p> <p><i>عربی لیتیرالکته مزلرینده ^{قور دارغده دیریم} نظیر لک</i></p> <p><i>و خصی ملکتلر ایتیلک لیران تنغی</i></p> <p><i>صحنه سی ^{ار و وار لیریلیسی}</i></p> <p><i>اولت اکتیم</i></p>			

180 05 31 168 9

سند شماره	موضوع	تاریخ	مبلغ	ملاحظات
۱	۷۰	
۲	۷۰	
۳	۷۰	
۴	۷۰	
۵	۷۰	
۶	۷۰	
۷	۷۰	
۸	۷۰	
۹	۷۰	
۱۰	۷۰	
۱۱	۷۰	
۱۲	۷۰	
۱۳	۷۰	
۱۴	۷۰	
۱۵	۷۰	
۱۶	۷۰	
۱۷	۷۰	
			۸۷۹	
			۱۶	

تاریخ: ...
 امضاء: ...
 امضاء: ...
 امضاء: ...

Ek 40

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
Ertik ve Teknik Öğretim Genel
Direktörlüğü

Ankara: 20.4.1938

Sayı: 1384

Özet: Ankara kıyafetler
müzesi açılacağı hak.

7418/8

Berayi malumat

İkinci Genel İspekterliğe
Edirne

Gittikçe adetleri azalmakta olan eski Türk kadın kıyafetleriyle Nakış ve Üliglerini şehir, kasaba ve köylerden toplıyarak, bunlardan bu günün zevkine uyan yeni tezyinat esasları bulmakta istifade etmek maksadile Ankara'da bir müze açılması Bakanlığa düşünölmektedir.

Bu eserlerin okulunuz tarafından seçilip toplanması mümkün olduğu takdirde lâzım olan tahsisat gönderilecektir. Aksi takdirde seçimin yapılabilmesi için mütshassis bir hey'et gönderilecektir. Eşyaların hey'et gelmezden evvel toplanıp hazır bulundurulması icap edeceğinden bu işlerin yönetkeniz tarafından yapılıp yapılamayacağı tetkik edilerek neticenin mütsleanızla birlikte Bakanlığımıza bildirilmesini rica ederim.

Kültür Bakanı

B.Y.C.

B.A.

BU.FE.

20.4.1938

25-4-8 4937

180 09 31 168 1.1

T.C.
BAŞVEKÂLET
MUAMELAT MÜDÜRLÜĞÜ

Şube :

Sayı :

<i>Eşya isimleri</i>	<i>adet</i>
<i>Mecidiye sikkası</i>	<i>1</i>
<i>Cemriyel</i>	<i>1</i>
<i>De günleği</i>	<i>1</i>
<i>Kıymak</i>	<i>1</i>
<i>Ayak kabı, çürüğü</i>	<i>1</i>
<i>Mühtesab</i>	<i>1</i>
<i>Kasığı</i>	<i>1</i>
<i>Keskin</i>	<i>1</i>
<i>Küçükün</i>	<i>1</i>
<i>Çorba</i>	<i>1</i>
<i>Nöfisi</i>	<i>1</i>

Aslı muamele mühtesabıdır

ÖZGEÇMİŞ

1986 Yılında, Yozgat / Akdağmadeni İlçesinde, dünyaya gelmiştir. İlk ve Orta Öğrenimini Akdağmadeni'nde tamamlamış, Akdağmadeni Lisesi'nde başladığı Lise Eğitimi Ankara Cumhuriyet Lisesi'nde tamamlamıştır. 2006 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Halk Bilim Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Halen Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsünde Lisansüstü eğitimine devam etmektedir.